

معماری و معماری

باغ سازی

دوره صفویه

مدرس: علی رضا زادقناد

قلمرو حکومت صفویان در زمان شاه عباس بزرگ

906 (1501)	23	شاه اسماعیل اول
929 (1523)	54	شاه طهماسب اول
996 (1588)	10	شاه اسماعیل دوم سلطان محمد خدابنده
1038 (1629)	42	شاه عباس اول
1052 (1642)	14	شاه صفی
1077 (1666)	25	شاه عباس دوم
1105 (1694)	28	شاه سلیمان
1035 (1772)	20	شاه سلطان حسین

نمودار نشان دهنده ترتیب حکومت پادشاهان صفوی و مدت و تاریخ حکومت هر یک

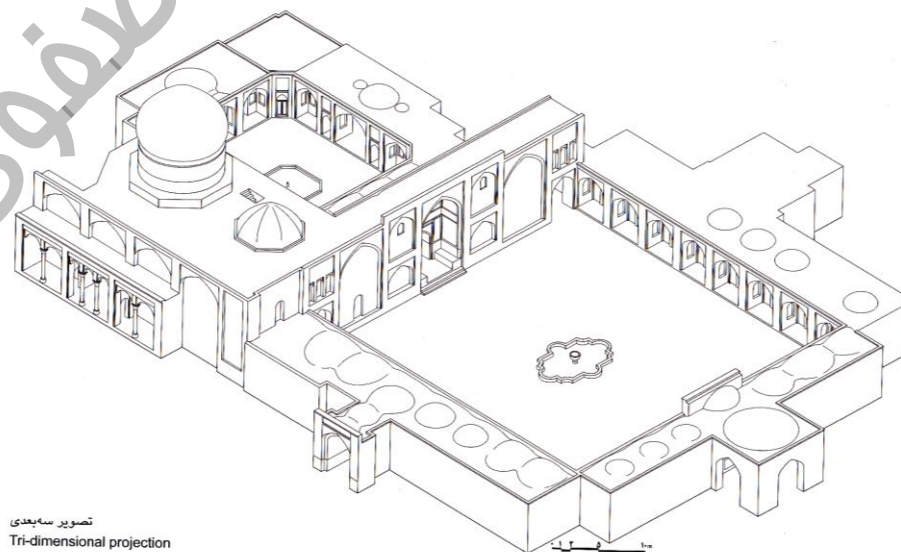
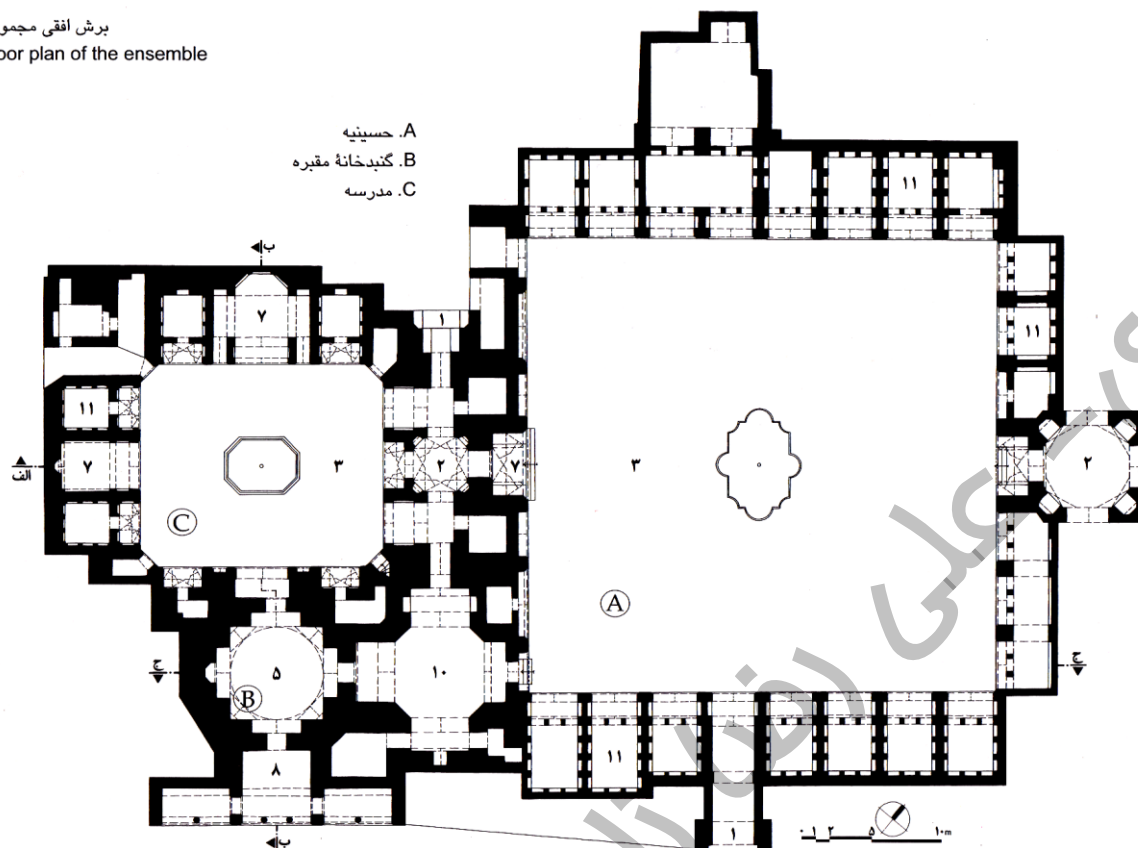
✓ حکومت صفوی با شاه اسماعیل صفوی با پیروزی بر آق قویونلوها در سال ۶۵۸ ه. ق ۱۴۶۶ م آغاز گردید .

✓ پایتخت او، شهر تبریز بود. در زمان او، بزرگترین هنرمندان عصر به دربار او هجوم آوردند و بناهای بسیاری ساختند که اغلبشان ویران گردیده است.

معماری دوره شاه اسماعیل:

دو بنا از این عصر: ۱- مسجد علی ۲- بقعه هارون ولایت

برش افقی مجموعه
Floor plan of the ensemble

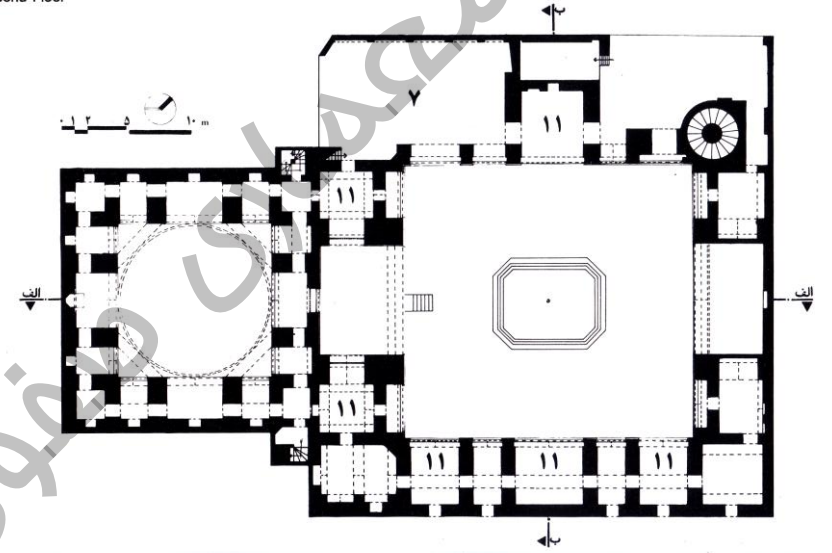

تصویر سه بعدی
Tri-dimensional projection

مقبره هارون ولایت

برش افقی طبقه دوم

First Floor
Second Floor

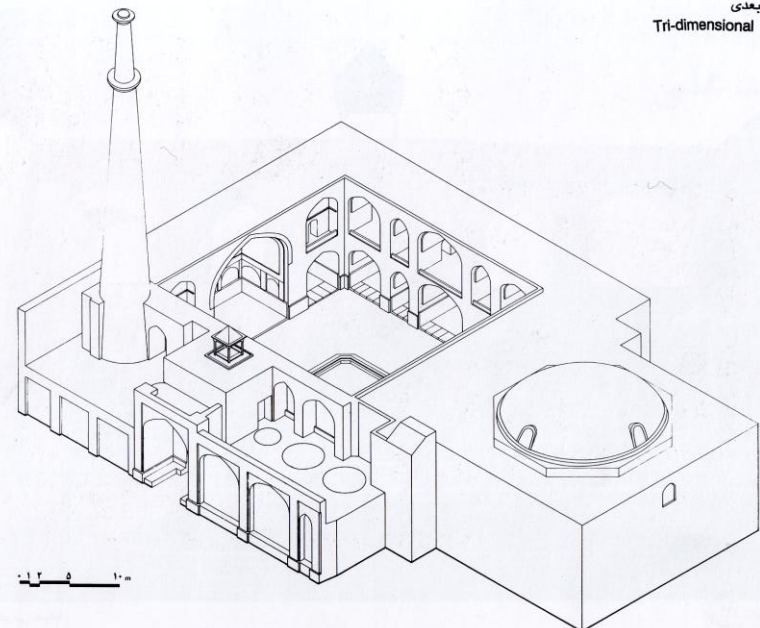
مسجد علی

برش افقی طبقه اول
برش افقی طبقه دوم

First Floor
Second Floor

تصویر سه بعدی
Tri-dimensional Projection

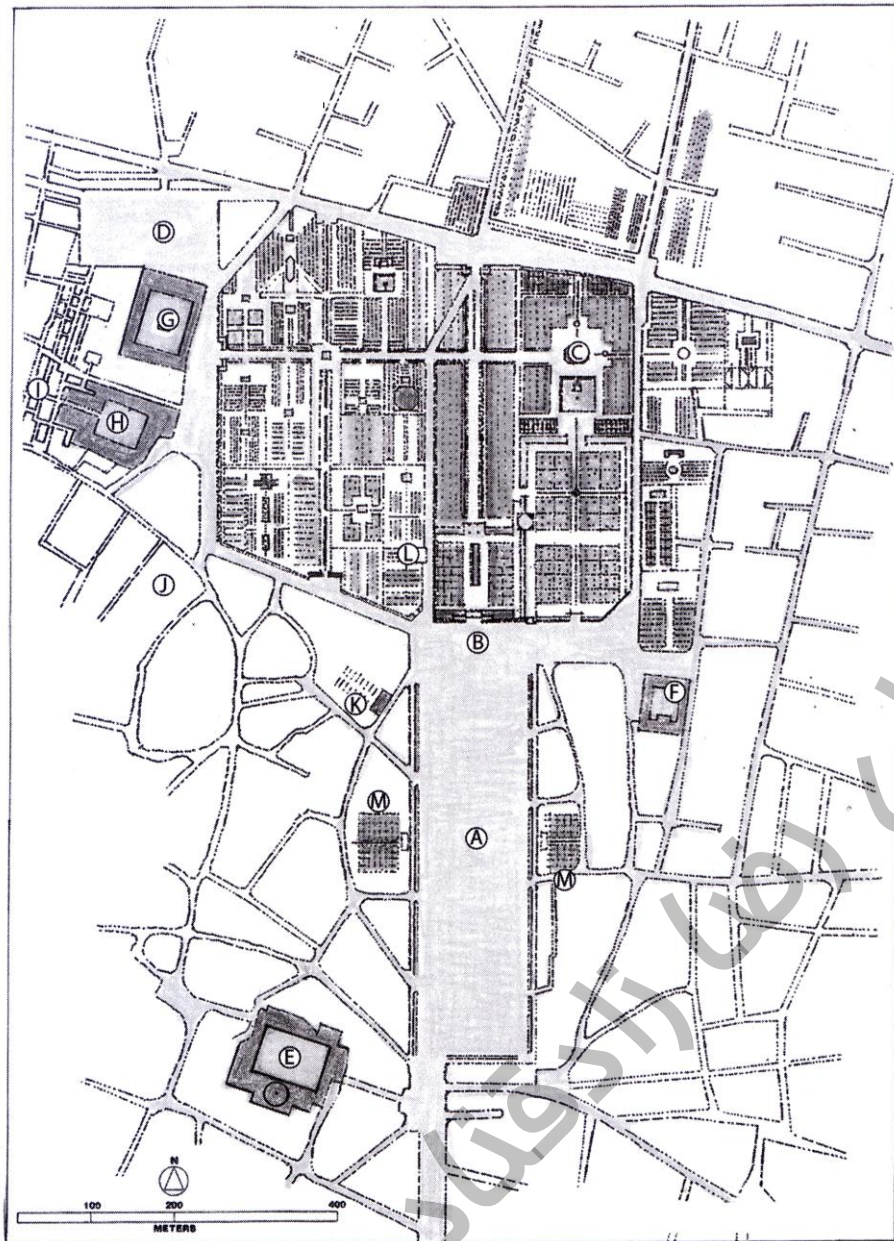
معماری دوره شاه طهماسب :

- ✓ پایخت ایران قزوین؛
- ✓ مسجد شاه قزوین (مسجد النبی)؛
- ✓ بازسازی بقعه شیخ صفی الدین اردبیلی؛
- ✓ ساخت کوشک های پرکار از تزئینات؛
- ✓ بازسازی مسجد و مناره طلا در مشهد؛
- ✓ پوشش ایوان جنوب غربی مسجد جامع اصفهان؛
- ✓ ساخت حصار های چند شهر مهم در ایران (حصار تهران)
- ✓ ساخت فصر خان در باکو (مصالح ساخت سنگی با ترکیب معماری سنتی ایران)
- ✓ شکل گیری مسائل شهرسازی اصفهان ابتدا در قزوین؛
- ✓ تذکر: دستاورد او در شاهکارهای عالی هنرهای زینتی بیش از آثار معماری بزرگ نمایان است. کاخ بزرگ او در قزوین با پوشش کاشی معرق بی شک دارای کیفیتی عالی و بسیار زیبا بود ولی به سبب ساختمایه ضعیفش (خشت خام) بکلی نابود گردید. کیفیت ساخت بناها در این دوران بقدری کاهش یافته بود که این بنا در زلزله ای تخریب گردید که گنبد سلجوقی مسجد جامع قزوین حتی ترک هم برداشته بود. این امر ناشی از تغییر آشکار در شیوه های ساختمانی و مصالح عصر شاه طهماسب است.
- ✓ تنها یادگار مجموعه سلطنتی شاه طهماسب صفوی که در جعفرآباد قزوین قرار داشته و دربرگیرنده چهارده باغ بوده است.

علی رضا زادقناد

قزوین - باغ سعادت

- قزوین (جعفرآباد)
راهنمای نقشه
A. میدان شاه (میدان اسب)
B. عالی قاپو
C. عمارت چهلستون
D. میدان سعادت
E. مسجد جامع
F. مدرسه شیخ الاسلام
G. مسجد نبی
H. کاروانسرای شاه
M. کوشک‌های سلطنتی
I. بازار جدید
J. بازار قدیم

قزوین - مجموعه باغ‌های اطراف عمارت چهلستون - (بخش شمالی شهر قدیم قزوین)

کوشک چهلستون قزوین

- ✓ شاه طهماسب صفوی در سال ۶۰۱ هجری قمری به دلیل تهدیدات ترکان عثمانی تصمیم به انتقال پایتخت از تبریز به قزوین گرفت .
- ✓ شاه طهماسب به معماران برگزیده کشور دستور داد تا باغی به شکل مربع در آن بسازند و در میان آن عمارت‌های عالی، تالار، ایوانها و حوض های زیبا بنا کنند.
- ✓ عمارت کلاه فرنگی به همراه سردر عالی قاپو تنها بناهای باقی مانده از باغهای دوره صفویه در قزوین است.
- ✓ عمارت چهلستون ساختمانی هشت گوش است که در دو طبقه به مساحت تقریبی ۵۵۰ مترمربع بنا شده است .
- ✓ تهرنگ آن مانند بسیاری از کوشک ها و کاخ ها پادجفت است در حالی که در نما جفت دیده می شود.
- ✓ نقشه بنا دارای طرحی با محورهای صلیبی است و کیفیتی برون گرا دارد
- ✓ طبقه اول دارای سالن وسیعی است که در چهار گوشه آن ۱۴ اتاق با هندسه متفاوت از هم وجود دارد
- ✓ اتاق های چهار گوشه ساختمانی آن، هیچ کدام مانند هم نیستند حتی در درون هر اتاق، هر گوشه آن با دیگری متفاوت است (هم اتاق هشت پهلو دارد هم نیم هشت) .
- ✓ در میان ساختمان آن، یک اتاق ۱۲ دری وجود دارد که همه درها به ایوان باز می شوند. طرح این اتاق ۱۲ دری، با اتاق بزرگ روی آن که در آشکوب دوم ساختمان است متفاوت است.
- ✓ همچنین لازم به ذکر است که اتاق های این کوشک کاربردی های زیبایی دارند.
- ✓ بنا، شامل یک فضای مرزی است با چهار ایوان در چهار طرف و چهار برج در گوشه های آن همچنین شایان ذکر است که دورتادور بنا، یک ایوان سراسری وجود دارد .
- ✓ آسمانه اشکوب همکف ساختمان، تاقی و آسمانه اشکوب دوم تخت است .
- ✓ در اطراف این کوشک، همچون کوشک چهل ستون اصفهان، استخر و باغچه ها بوده است
- ✓ این کاخ اکنون، محل موزه شهر قزوین است
- ✓ این بنا در دوره قاجاریه توسط محمدباقر سعدالسلطنه فرماندار وقت قزوین بازسازی شد و چهلستون نام گرفت.

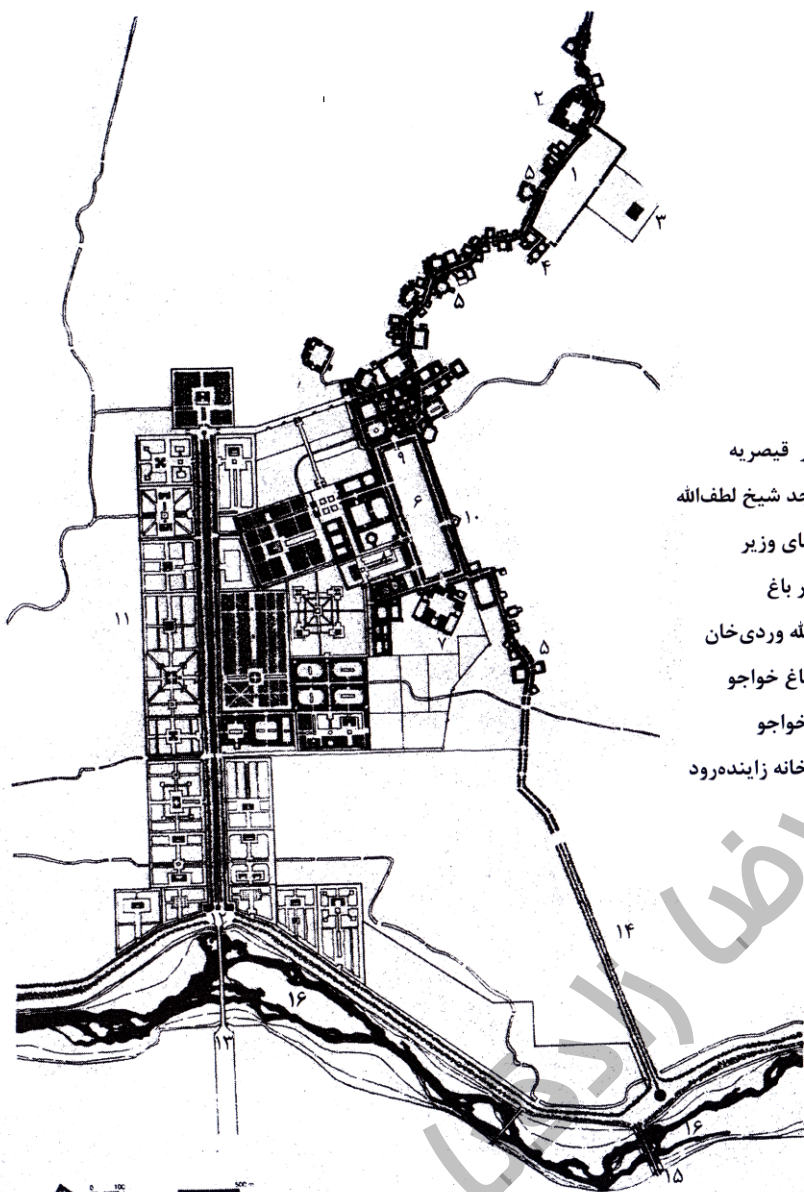
مدرس: علیرضا زادقناد ..... معماری و باغ‌سازی ایران عصر صفویه

معماری دوران شاه عباس اول:

- ✓ پایتخت ایران اصفهان؛
- ✓ عصر زرین معماری صفوی؛
- ✓ عصر اعتلا و آخرین نمایش معماری ایران؛

اصفهان

۱- میدان کهنه	۹- سردر قیصریه
۲- مسجد جامع	۱۰- مسجد شیخ لطف‌الله
۳- کاخ	۱۱- باغ‌های وزیر
۴- مسجد علی	۱۲- چهار باغ
۵- بازار	۱۳- پل الله وردی خان
۶- میدان شاه (نقش جهان)	۱۴- پل باغ خواجه
۷- مسجد شاه	۱۵- پل خواجه
۸- عالی قاپو	۱۶- رودخانه زاینده‌رود

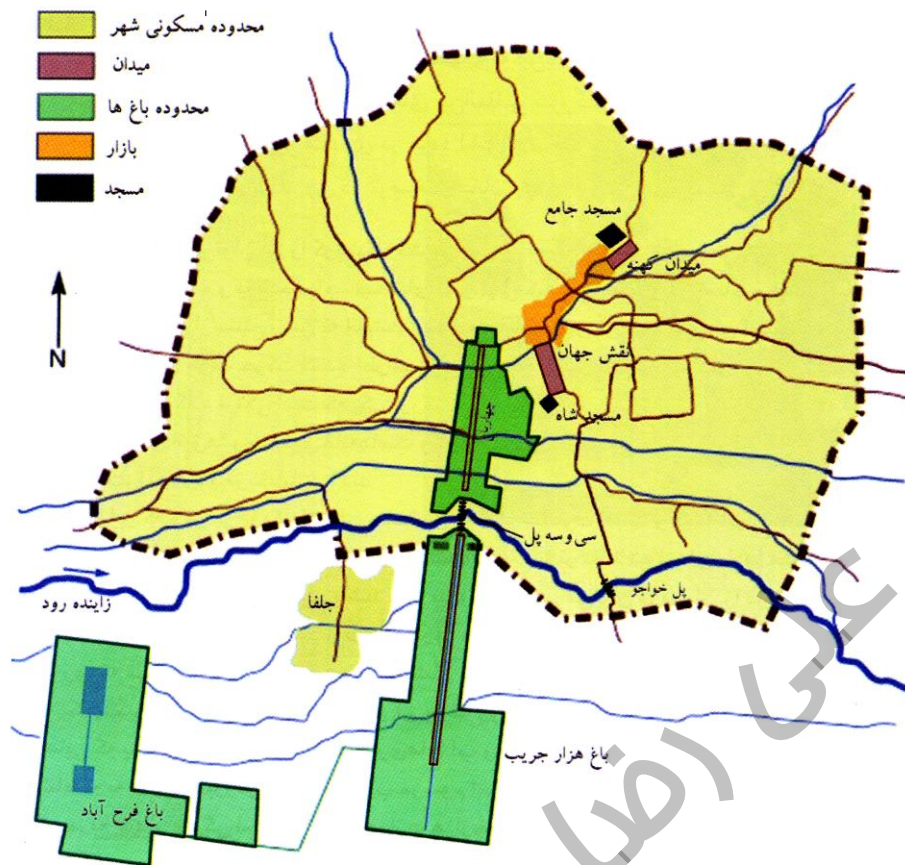

اصفهان - طرح شماتیک شهر قدیم (بازار و مسجد جامع و میدان کهنه)

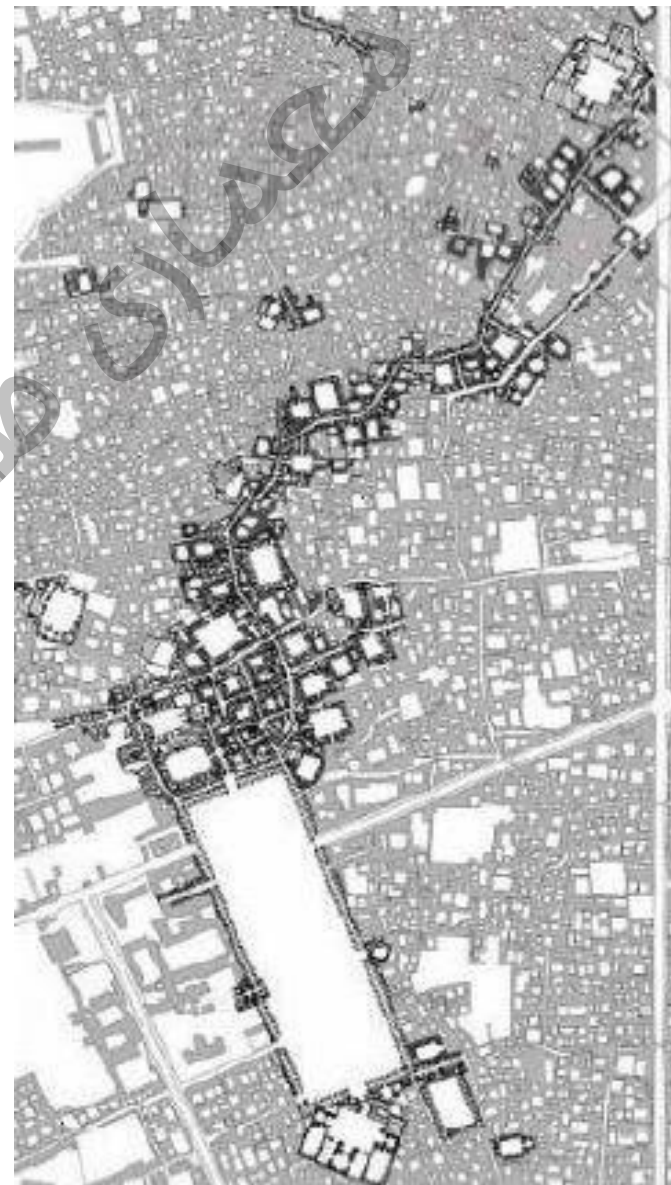
و توسعه شهر جدید در دوره صفویه به سمت جنوب (رودخانه زاینده‌رود)

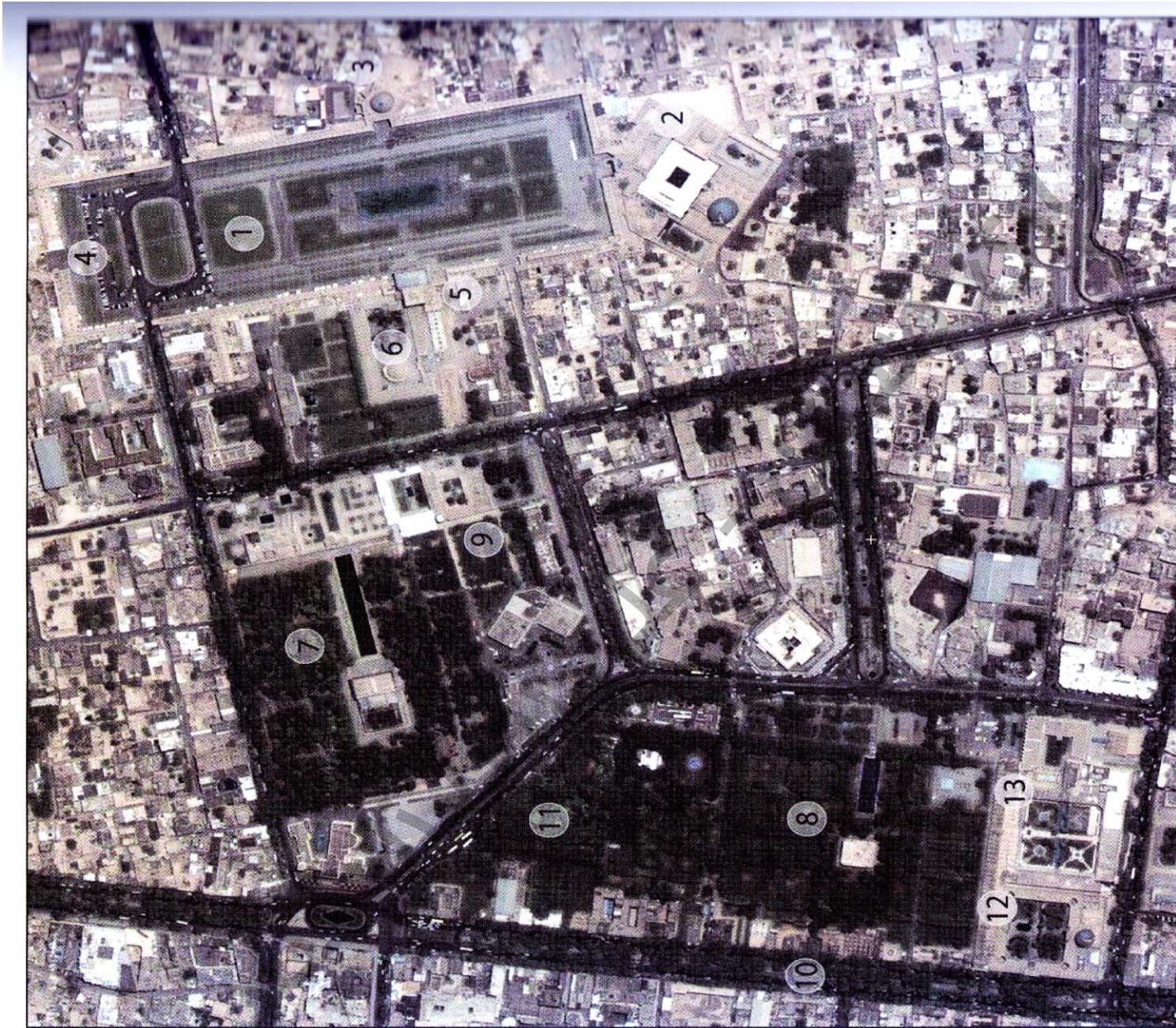

اصفهان، سده ۱۷ میلادی. نقشه شماتیک از موقعیت چهارباغ و باغ‌های اطراف آن نسبت به زاینده‌رود و بخش قدیمی شهر و محل قرارگیری باغ‌های هزار جریب و فرح‌آباد.

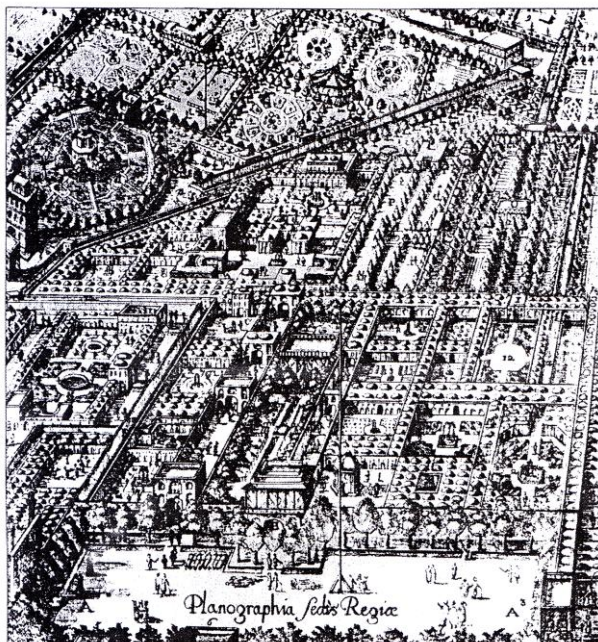

اصفهان، تصویر ماهواره‌ای از وضعیت فعلی شهر در محل میدان نقش جهان و باغ‌های صفوی معرفی بخش‌های تصویر: ۱- میدان نقش جهان ۲- مسجدشاه ۳- مسجد شیخ لطف‌الله ۴- سردر بازار ۵- عالی قاپو ۶- باغ (تالار) طویله ۷- باغ چهلستون ۸- باغ بلبل (هشت‌بهشت) ۹- محل باغ خلوت ۱۰- خیابان چهارباغ ۱۱- باغ خرگاه ۱۲- مدرسه مادر شاه (چهارباغ) ۱۳- کاروانسرای عباسی.

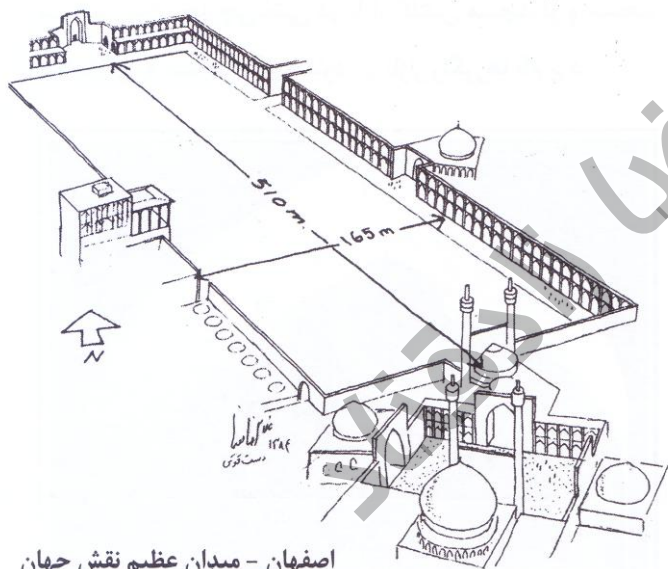

میدان نقش جهان

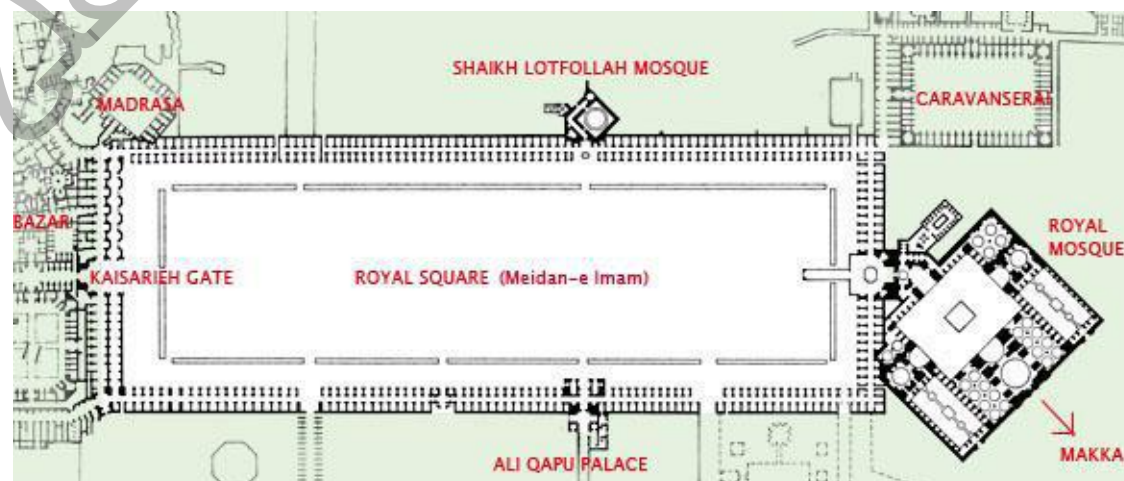
- ✓ مجموعه ای از بناهای حکومتی، مذهبی و تجاری؛
- ✓ مرکز حکومت صفوی؛
- ✓ بیانگر آرمان شهرسازی صفوی؛
- ✓ یک ارسن بزرگ شهری (۱۰۵۱۰ در ۱۶۵ متر با تناسبات ۱ به ۳)
- ✓ میدان در گذشته کمی بزرگتر بوده و بازارهایی گردادگرد آن بود و بعد برای جلوگیری از رانش تاقها، تاق هایی به میدان افزوده شد و کوچکتر شد. بعدها، این دهانه ها به مغازه مبدل شده است.
- ✓ این میدان، رون اصفهانی دارد، یعنی حدوداً رو به جنوب غربی است.
- ✓ طراح و معمار یک طبقه دومی ساخته که کارکردی ندارد و فقط به استقلال فضایی میدان کمک کرده است.
- ✓ دارای سه محور - محور شمالی جنوبی آن مسجد امام و سردر قیصریه - محور شرقی غربی مسجد شیخ لطف الله و عالی قابو جای - محور سوم که شرقی غربی و در راستای خیابان چهل ستون؛
- ✓ میدان در دوره شاه عباس در محل باغ های بزرگ موجود در مکان فعلی میدان ساخته شده است. باغ های پشت مجموعه از بین رفته و تنها کوشک های چهل ستون و هشت بهشت به جای مانده اند میدان در گذشته محل بازی چوگان بوده که میل های دروازه آن باقی مانده است.

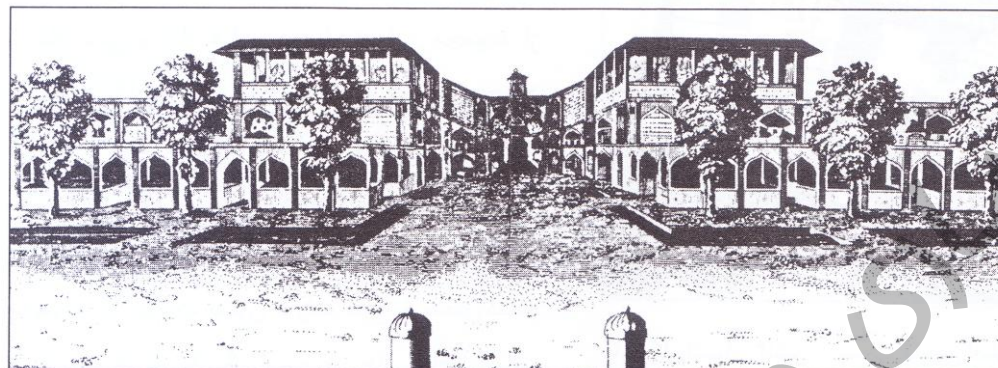

اصفهان - مجموعه میدان نقش جهان و باغات اطراف و شروع خیابان چهارباغ
(انگلیت کمپفر - سیاح آلمانی) دوره صفویه. ۸۵-۱۶۸۲ میلادی

اصفهان - میدان عظیم نقش جهان

اصفهان - ضلع شمالی میدان نقش جهان - سر در قیصریه (بازار شاهی) و نقاره خانه

خصوصیات خاص معماری صفویه:

- ۱- به رسمیت شناختن شیعه (ساخت فضاهای خاص شیعی: حسینیه، تکیه، سقاخانه و قدمگاه)
- ۲- ساخت فضاهای کالبدی حسینیه: عزاداری در زمان های قبل تر از این دوره در تکایای موقت، خانه ها و مساجد انجام می شد. - اوج ساخت حسینیه دوره قاجار
- ۳- ایجاد سقاخانه در فضاهای شهری؛
- ۴- ایجاد میداين حکومتی مربع مستطیل شکل چند منظوره- مانند نقش جهان و گنجعلی خان کرمان؛
- ۵- کم رنگ شدن مقابر شاهی و حرکت به سمت مقابر مقدس؛- اهمیت به مقابر ائمه (ع)
- ۶- اهمیت دادن به مراسم و معماری قبل از اسلام؛
- ۷- توجه به شهر و شهرسازی؛
- ۸- ساخت کوشک های چهل ستونی (ستاوندی)؛
- ۹- کثرت گرایی (رشد کمیت در معماری و کاهش کیفیت)
- ۱۰- ساخت پل های تفرجگاهی؛
- ۱۱- ایجاد و ازدیاد بناهای عام المنفعه شهری؛ (آب انبارها، یخچال، فضاهای خدماتی مثل کاروانسراها)
- ۱۲- ساخت راه های زیارتی و کیفیت بخشی به فضاهای خدماتی آن؛ ساخت ۹۹۹ کاروانسرا به نام کاروانسراهای شاه عباسی در مسیر های زیارتی)
- ۱۳- ساخت خیابان های مشجر؛
- ۱۴- اوج هنر باغسازی با تکیه بر چهار باغسازی و محور های متقاطع آب؛
- ۱۵- اهمیت دادن به کاخ ها و قصر های مجلل؛
- ۱۶- اوج بکار گیری از طرح چهار ایوانی؛

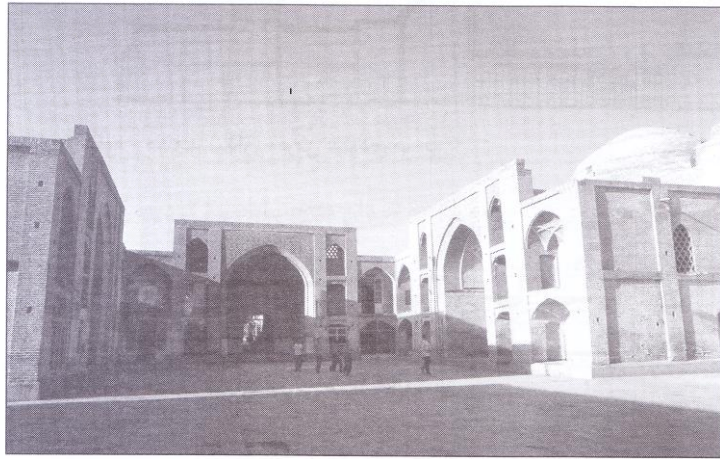
- ۱۷- آخرین و بهترین نمونه مساجد کوشکی (کیوسکی)؛
- ۱۸- ساخت و ترکیب و متداول شدن مسجد-مدرسه؛ (ایجاد حیاط های جنبی و خدماتی و ایجاد مهتابی در مدارس. تنوع دسترسی اتاق های مدارس و دسترسی بعضی از اتاق ها از راهروی پشتی؛
- ۱۹- ساخت ایوان های چهار صفه- عمارت هشت بهشت، کوشک باغ فین کاشان، نمونه کامل طبقه زیرین کاخ عالی قاپو.
- ۲۰- ساده شدن گوشه سازی در زیر گنبد ها؛
- ۲۱- تولید انبوه کاشی هفت رنگ (خشتی) و کثرت استفاده از آن؛
- ۲۲- استفاده از فلزات گران بها مانند طلا و نقره در پوشش ایوان ها، گنبد ها (کاشی های زرین فام)
- ۲۳- استفاده از رنگ های اصلی و مسلط در کاشی ها (فیروزه ای، سفید شیری، نخودی، مشکی و طلایی؛
- ۲۴- متداول شدن و استفاده از آجر تیشه داری شده و آب ساب نمودن آن؛ ستفاده از روش های خاص ساخت مقرنس؛
- ۲۵- آئینه کاری- نمونه اولیه ورودی کاخ چهلستون
- ۲۶- استفاده از نوع خاص گچبری مجوف (تنگ بری)_ نمونه اولیه مقبره شیخ لفی در اردبیل نمونه دوم کاخ عالی قاپو
- ۲۷- استفاده زیاد از نقاشی های دیواری روی گچ؛ (کاخ چهل ستون و عالی قاپو)
- ۲۸- اضافه شدن نقوش انسانی و حیوانی به گچبری (بر خلاف دوره ایلخانی و تیموری که بر گرفته از نقوش گیاهان مانند قبل از اسلام - ساسانی
- ۲۹- استفاده از مجسمه های سنگی در باغ و کاخ ها- چهل ستون
- ۳۰- آغاز استفاده از خط نستعلیق؛
- ۳۱- بکارگیری قواره بری (برش چوب منحنی)، حکاکی و قاب سازی تذهیبکاری و قاب بندی سقف؛

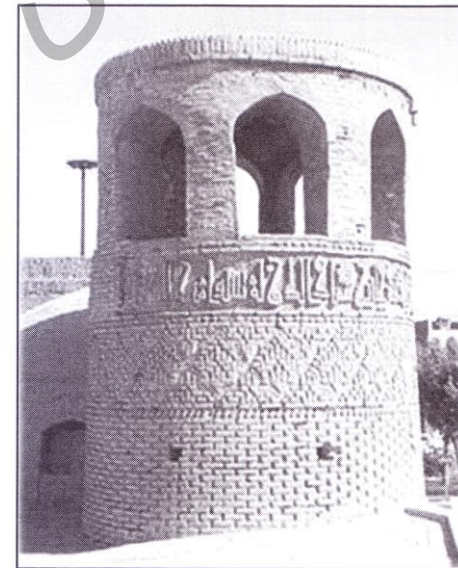
مدرس: علیرضا زادقناد ..... معماری و باغ سازی ایران عصر صفویه

ساوه مسجد میدان - سرخ

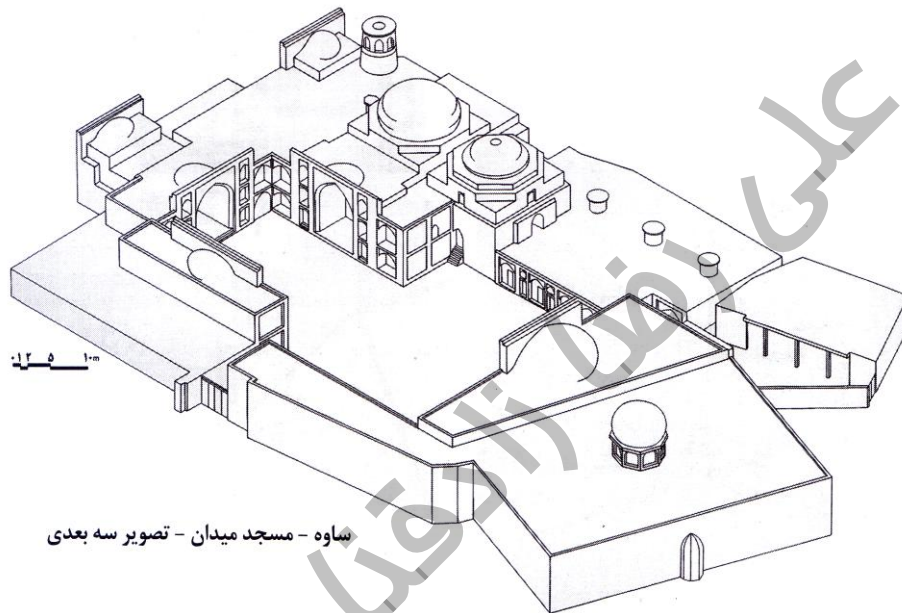
- ✓ دارای قدیمی ترین مناره تاریخ دار ایران؛ - جزء کوتاه ترین مناره های ایران - قدیمی ترین بخش مسجد
- ✓ مربوط به دوره شاه اسماعیل؛
- ✓ نام دیگر مسجد قرمز - دارای تزئینات زرشکی و کتیبه های قرمز رنگ؛
- ✓ قرار گیری آتشکده در فضای قبل از ساخت مسجد؛

ساوه - منظره عمومی حیاط مسجد میدان - مأخذ عکس: گنجنامه - دفتر ششم - مساجد

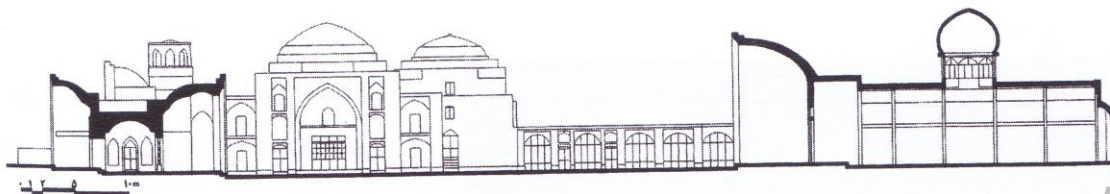

ساوه - مناره مسجد میدان - قدیمی ترین مناره تاریخ دار در ایران - سال ۴۵۳ هجری ق.

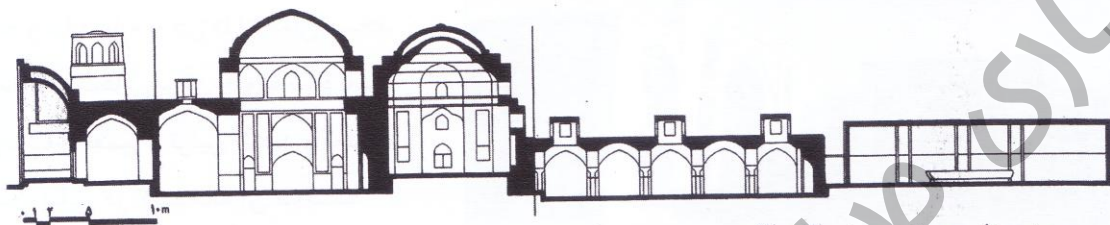

ساوه - مسجد میدان - تصویر سه بعدی

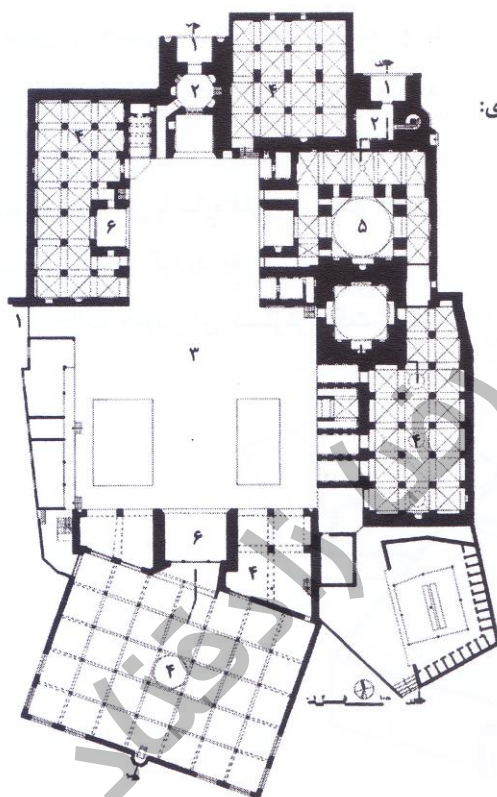

ساوه - مسجد میدان - برش عمودی ب-ب

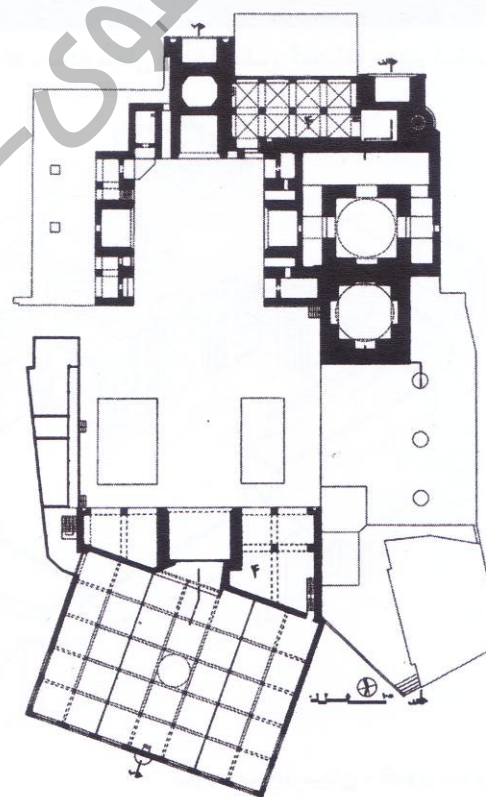

ساوه - مسجد میدان - برش عمودی الف-الف

معرفی فضاهای کالبدی:

- ۱- ورودی
- ۲- هشتی
- ۳- صحن
- ۴- شبستان
- ۵- گنبدخانه
- ۶- ایوان
- ۷- مهتابی
- ۸- رواق
- ۹- حجره
- ۱۰- مدرس
- ۱۱- مقبره

میدان ساوه - برش افقی طبقه دوم

ساوه - مسجد میدان - نقشه طبقه اول

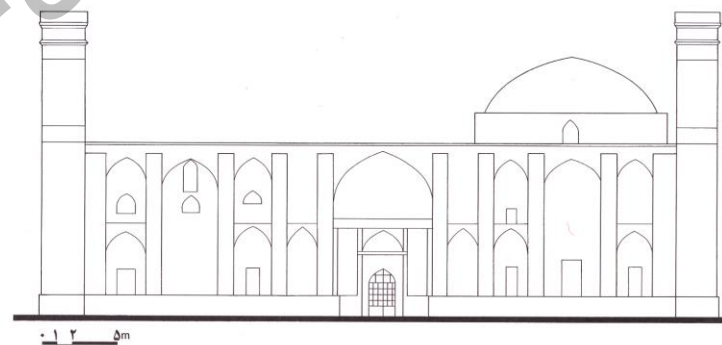
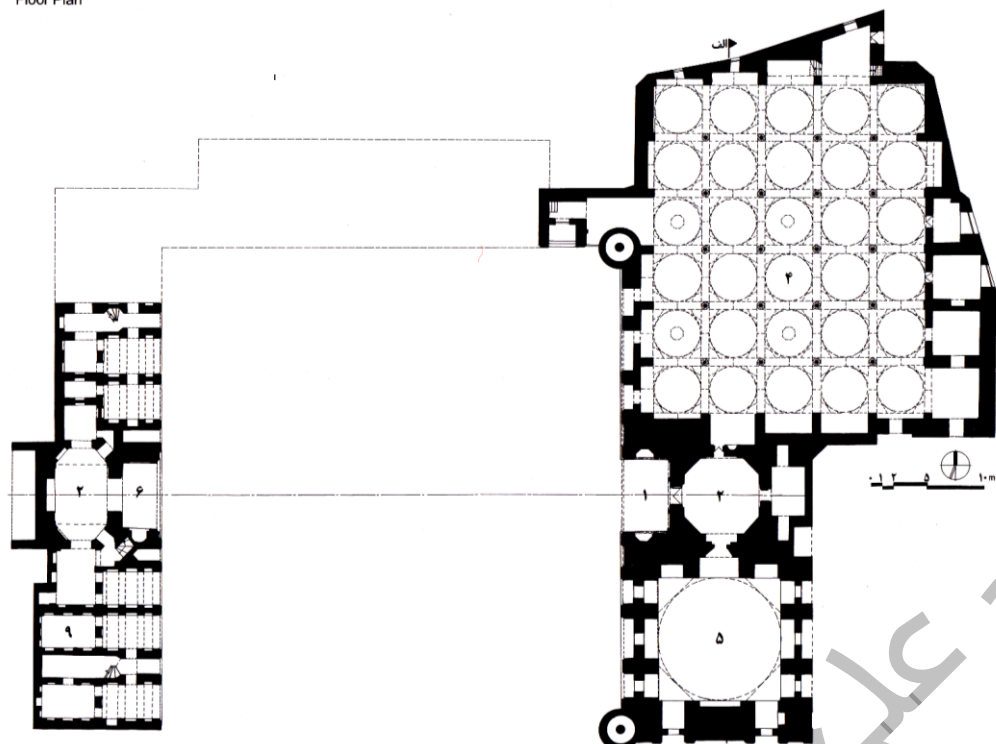
مدرس: علیرضا زادقناد ..... معماری و باغ سازی ایران عصر صفویه

تبریز مسجد شاه طهماسب اول صفوی - مسجد و بقعه صاحب الامر

✓ در کنار میدان صاحب الامر؛

✓ ترکیب مجموعه مسجد و مدرسه (مدرسه اکبریه)؛

پرش افقی
Floor Plan

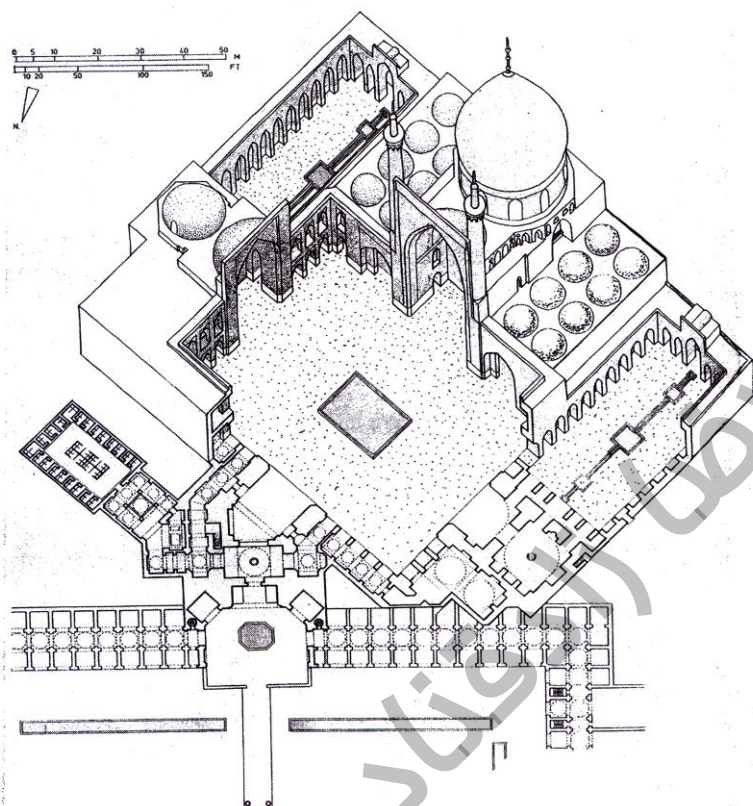
نمای شرقی
Eastern Elevation

اصفهان - مسجد شاه - امام

- ✓ مسجد جامع عباسی؛ مسجد جمعه
- ✓ در میدان نقش جهان اصفهان (بخش جنوب میدان)؛
- ✓ در طی دوران صفوی ساخته شد و از بناهای مهم معماری اسلامی ایران؛
- ✓ طرح مسجد به صورت چهار ایوانی؛
- ✓ شاهکار جاویدان از معماری، کاشی کاری و نجاری در قرن یازدهم هجری؛
- ✓ ساخت مسجد به فرمان شاه عباس اول - تزئینات مسجد مربوط به جانشینان او؛
- ✓ معمار آن استاد علی اکبر اصفهانی؛ خوشنویس معروف علیرضا عباسی در آن کتیبه نگاری کرده است.
- ✓ بنا نمایانگر اوج یک هزار سال مسجد سازی در ایران؛
- ✓ تمام مسجد دارای تناسبی شاهانه بوده و بر شالوده‌ای وسیع بنا گردیده است.
- ✓ قوس نیم گنبد سردر خارجی در میدان ۲۷ متر بلندی دارد و بلندی مناره‌ها در حدود ۴۲ متر است.
- ✓ جلوخان، که خود تقریباً ساختمانی است، حالتی دعوت کننده دارد که جمعیت بیرون را به پناه، امنیت و تجدید قوا در مسجد فرا می خواند.
- ✓ جلوخان (باطرح ۵ ضلعی) رو به شمال است، همچنانکه ضرورت میدان بوده، ولی از آنجا که محراب می باید رو به قبله باشد (یعنی شمال شرقی به جنوب غربی) برای جلوگیری از فناس شدن سلیقه و دقت زیادی بکار رفته است. این مشکل با موفقیت حل شده؛ شخص از جلوخان وارد دهلیزی عالی می شود که از ویژگیهای بناهای تاریخی ایران از دوران قدیم بوده است. این دهلیز مدور است و از این رو هیچ جهتی ندارد و می تواند مانند پاشنه‌ای باشد که محور بنا بر روی آن بچرخد. دهلیز رو به طاق بلند ایوان شمالی باز می شود و از عمق تاریک آن انسان ناگهان حیاط روشن از آفتاب را می بیند.

اصفهان - مسجد شاه (امام) - پیشش محور ۴۵° مسجد نسبت به محور میدان نقش جهان

مدرس: علیرضا زادقناد.....معماری و باغ سازی ایران عصر صفویه

- ✓ ارتفاع گنبد از داخل ۳۸ متر و از خارج ۵۴ متر می باشد، نوع گنبد بصورت دو پوسته گسسته و فاصله میان دو پوسته ۱۶ متر می باشد. (گنبد دو پوسته با دهانه ۲۱ متر با گوشه سازی به دایره تبدیل شده است).
- ✓ از نکات جالب در مسجد انعکاس صوت در مرکز گنبد بزرگ جنوبی است.
- ✓ این مسجد عظیم دارای دو شبستان ستوندار قرینه در اضلاع شرقی و غربی صحن است، که به شکل مستطیل ساخته شده و بر بالای هر شبستان هشت گنبد کوچک قرار دارد.
- ✓ تمام دیوارهای شبستان با کاشی هفت رنگ آمود شده در حالی که سر در و ایوان ورودی کاشی تراش دارد. پوشش چشمه های شبستان جنوبی، کلبه است که کمترین بلند را دارد.

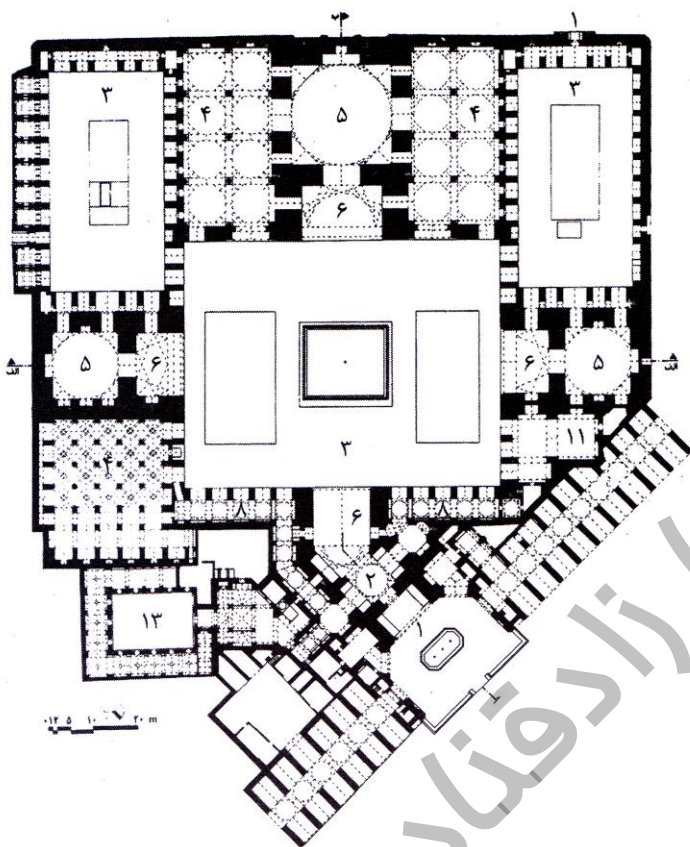
- ✓ در دو زاویه جنوب غربی و جنوب شرقی دو مدرسه به طور قرینه قرار دارد که مدرسه زاویه جنوب شرقی را که حجره هایی نیز برای سکونت طلاب دارد، مدرسه ناصری و مدرسه زاویه جنوب غربی را سلیمانیه می نامند. (که یکی زمستانی (دارای حجره) و دیگری تابستانی (دارای ایوانچه) است).

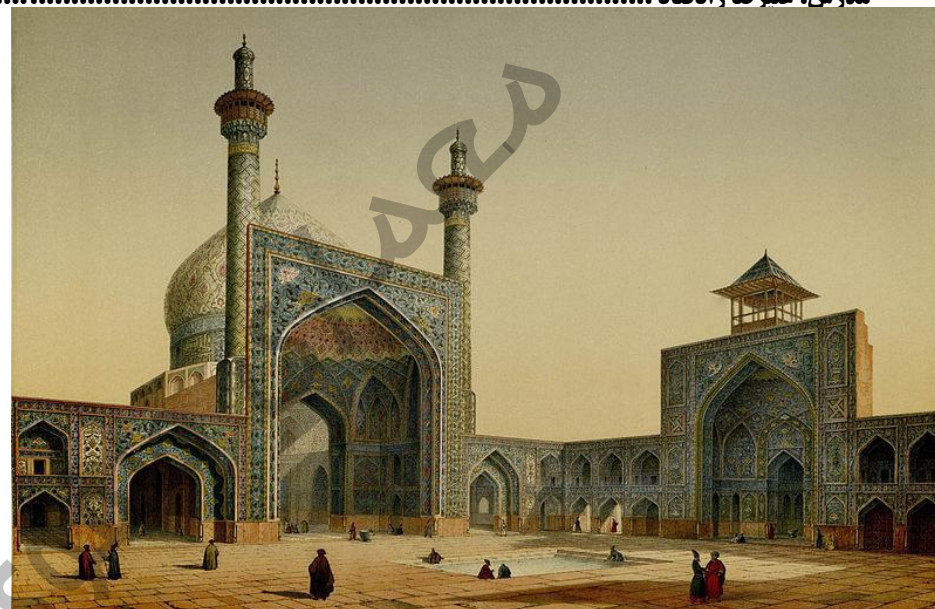
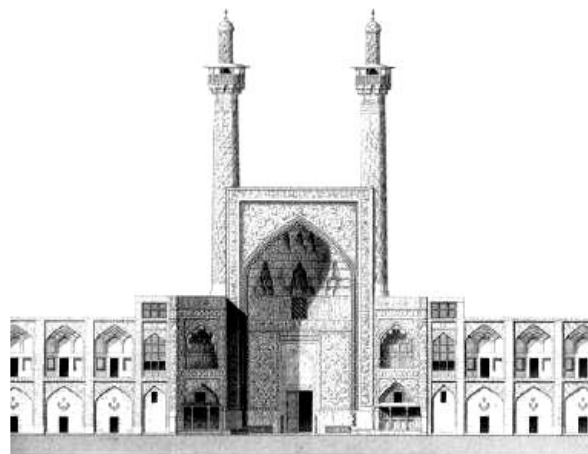
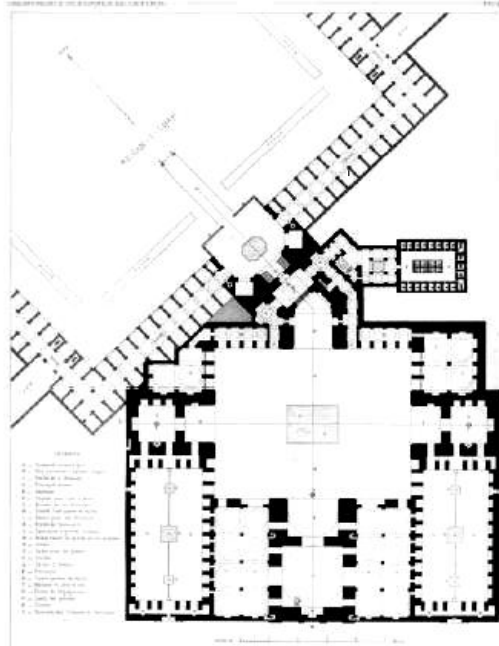
- ✓ تزیینات عمده این مسجد از کاشی های خشت هفت رنگ است. (از این نوع کاشی استفاده فراوان در دوره صفوی شد)
- ✓ در مدرسه جنوب غربی مسجد، قطعه سنگ ساده ای به شکل شاخص در محل معینی تعبیه شده است که ظهر حقیقی اصفهان را در چهار فصل سال نشان می دهد و محاسبه آن را شیخ بهائی دانشمند، فقیه و ریاضیدان معروف عهد شاه عباس انجام داده است.

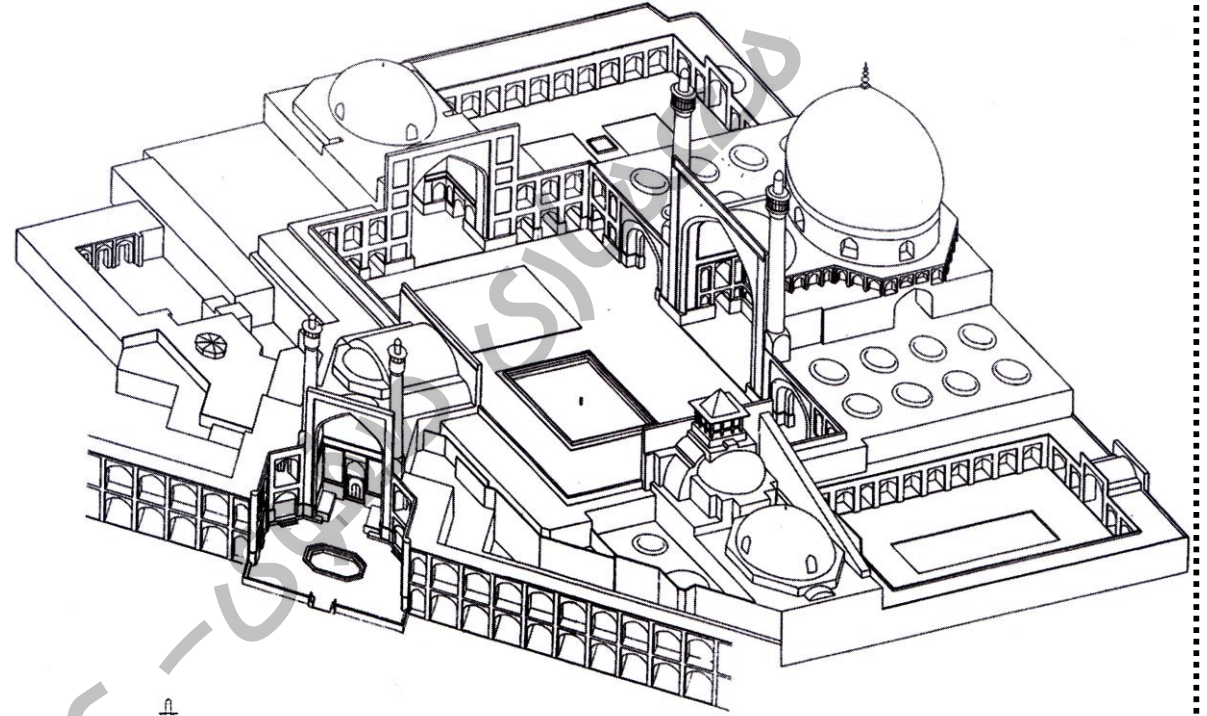
معرفی فضاهای کالبدی:

- ۱- ورودی
- ۲- هشتی
- ۳- صحن
- ۴- شبستان
- ۵- گنبدخانه
- ۶- ایوان
- ۷- مهتابی
- ۸- حجره
- ۹- مدرس
- ۱۰- مقبره
- ۱۱- وضوخانه

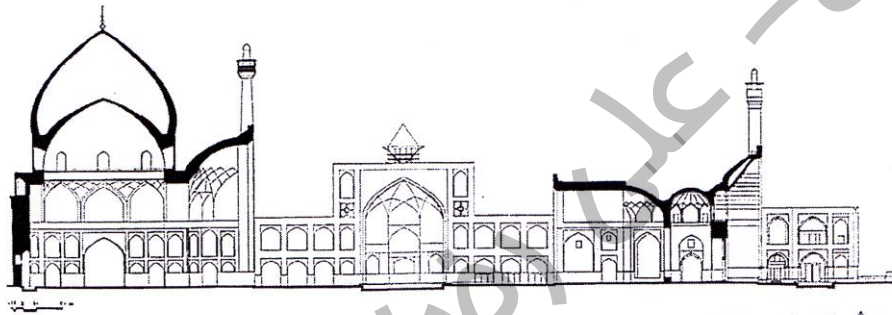
اصفهان - مسجد شاه (امام) - نقشه

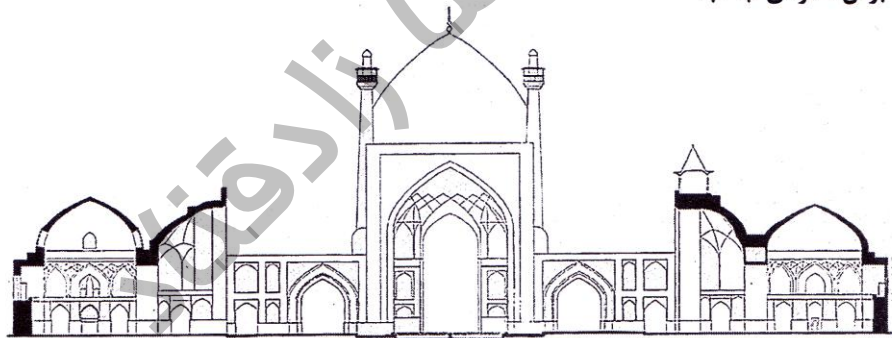

اصفهان - مسجد شاه (امام) - تصویر سه بعدی

برش عمودی ب-ب

اصفهان - مسجد امام -
برش ها و نماهای داخلی

برش عمودی الف-الف

اصفهان - مسجد شیخ لطف الله

✓ مسجد شیخ لطف الله؛ اتصال، انتقال، وصول

✓ از نمونه های شاخص که در آن مراتب محسوس و معقول زیبایی معنوی با راهکارهای معماری نمود عینی یافته است .

✓ درمیانه ضلع شرقی میدان نقش جهان و در برابر عمارت عالی قاپو،

✓ بی هیچ صحن و حیاط، یا شبستان ها و رواق های متعدد

✓ تبلور کالبدی انگاره ها و عقاید مذهبی و معنوی مکتب اصفهان

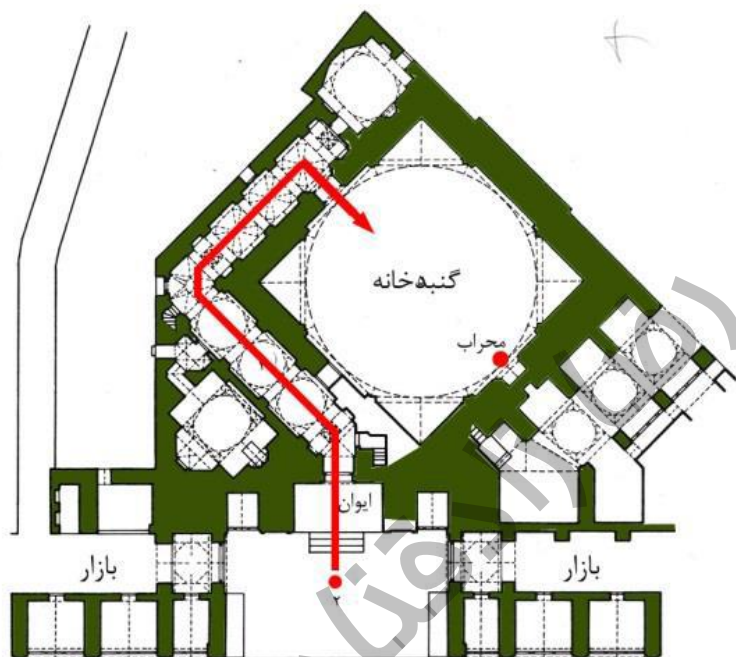
✓ به عنوان نمازخانه ی خانوادگی شاه عباس

✓ ساختار و انتظام آحاد فضایی شبستان اصلی مسجد روبروی محور قبله قرار گرفته است و درگاه اصلی شبستان به گونه ای است که نمازگذار رو به سوی قبله وارد می شود .

فضای اصلی مسجد شیخ لطف الله را تنها گنبد خانه ای تشکیل می دهد که به لحاظ طرح میدان، مدخلش در جهتی تقریباً مخالف با قبله قرار می گیرد. اما معمار با طرح ورودی بنا به

صورت دهلیزی پر پیچ و خم و بالنسبه تاریک فضای گنبدخانه را کاملاً از فضای بیرون مجزا نموده، وارد شونده را در امتداد دو ضلع گنبدخانه حرکت می دهد، با نورپردازی استادانه او

را هدایت می کند و پس از سه بار چرخش درست در امتداد محور قبله و روبروی محراب وارد فضای گنبد خانه می کند؛ فضایی که به راستی غیر خاکی و بهشت گونه جلوه می کند

مدرس: علیرضا زادقناد ..... معماری و باغ سازی ایران عصر صفویه

فضای اتصالی :

جلو خان مسجد با عقب نشستگی از بدنه شرقی میدان آغاز می شود. بعد از عبور از پنج پله به محوطه سردر می رسیم سپس بطور مایل به چپ منحرف شده وارد دالان بهشت می شویم. قسمت پایینی دیوارهای این محوطه با سنگ مرمر پوشیده شده است، سکوه‌های بزرگ طرفین ورودی هم از همین نوع سنگ هستند. در ورودی مسجد به صورت دو لنگه است که از چوب چنار یک پارچه ساخته شده اند و پس از گذشت چهارصد سال هنوز پابرجا هستند. اتصال توسط جلوخان و سردر ورودی انجام می پذیرد؛ که از این رو نقش اتصال به درون و انفصال از برون را موجب می شود.

فضای انتقالی :

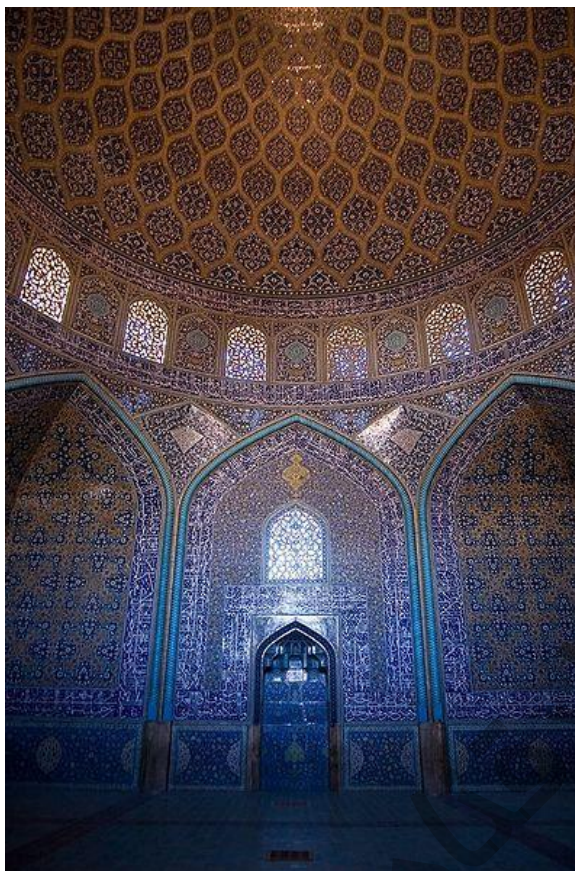
انتقال توسط دالان بهشت انجام می پذیرد، این انتقال با سکون و تأمل همراه است، و در عین ورود به تاریکی، دنیای بیرونی را پشت سر گذاشته و آمادگی لازم را برای ورود به دنیای معنوی آماده می کند. گذرگاه باریک با نور درخشان خورشیدی که پشت سر می گذاریم در تقابل است. با جلو رفتن کورسویی از نور اریب از بالا، سمت چپ، راه را روشن می کند. نور که روی دیوار مقابل می افتد محوری در فضا ایجاد می کند و با چرخیدن به راست با نور دیگری روبرو می شویم. با دوبار چرخش و قرار گرفتن در تاریکی فزاینده حس انزوا و گم گشته گی از دنیای بیرون بر فرد مستولی می شود.

فضای وصولی :

وصول در بدو ورود به گنبدخانه اتفاق می افتد؛ در این جا پس از یک آمادگی، وارد فضایی می شویم که نور نقش جداکننده فضای زیرین را از گنبد ایفا می کند. در لحظه وصول حس انتقال تماماً دریافت می شود. در مسجد شیخ لطف الله توالی فضاها و نحوه پیوند آنها چیزی بیش از یک مکان معمولی را به ذهن متبادر می کند؛ و آن در واقع نقش انفصال از دنیای مادی و اتصال به جهان معنوی است. توالی یاد شده در این مسجد از ورودی تا فضای گنبد خانه با تأملی معنا دار همراه است.

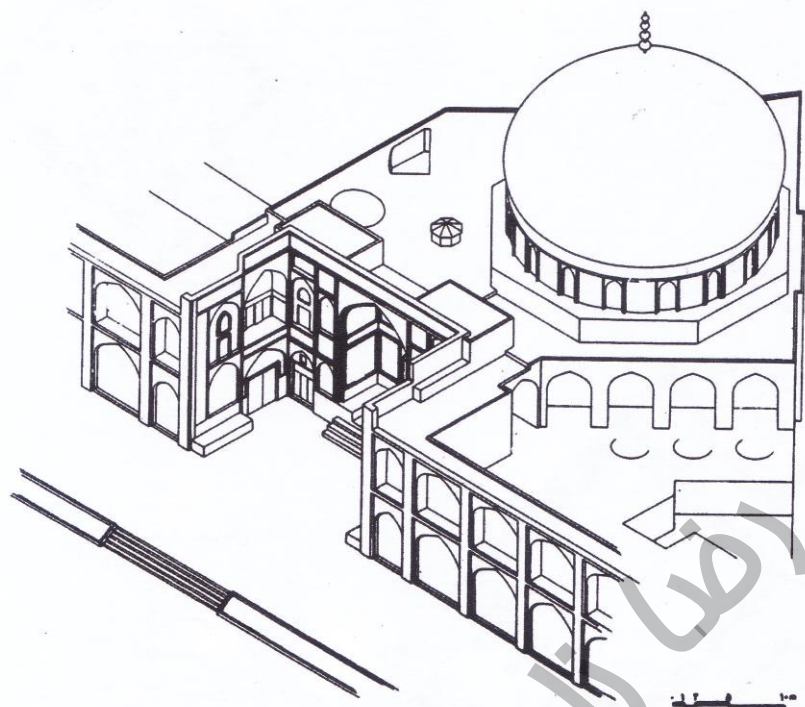
محراب

در محراب مسجد شیخ لطف الله از یک تاق دنداندار تشکیل شده که بر فراز آن نقوش ظریف اسلیمی نقش بسته کاشی کاری های معرق "عمل فقیر حقیر محتاج بر رحمت" و مقرنس های بسیار ظریفی به چشم می خورد و همچنین دو لوح داخل محراب وجود دارد که عبارت روی آن حک شده است. کتیبه های دیگری نیز به خط علیرضا عباسی در اطراف محراب " خدا محمدرضا ابن استاد حسین بنای اصفهان " دیده می شود که روی آن ها روایتی از پیامبر اکرم و امام ششم نقل شده است. علاوه بر این روایات، اشعاری نیز روی کتیبه ها نوشته شده که بنا به اظهار کارشناسان سراینده آن ها شیخ بهایی دانشمند و شاعر دوره صفوی است. خطاط این کتیبه ها نیز باقر بنا است.

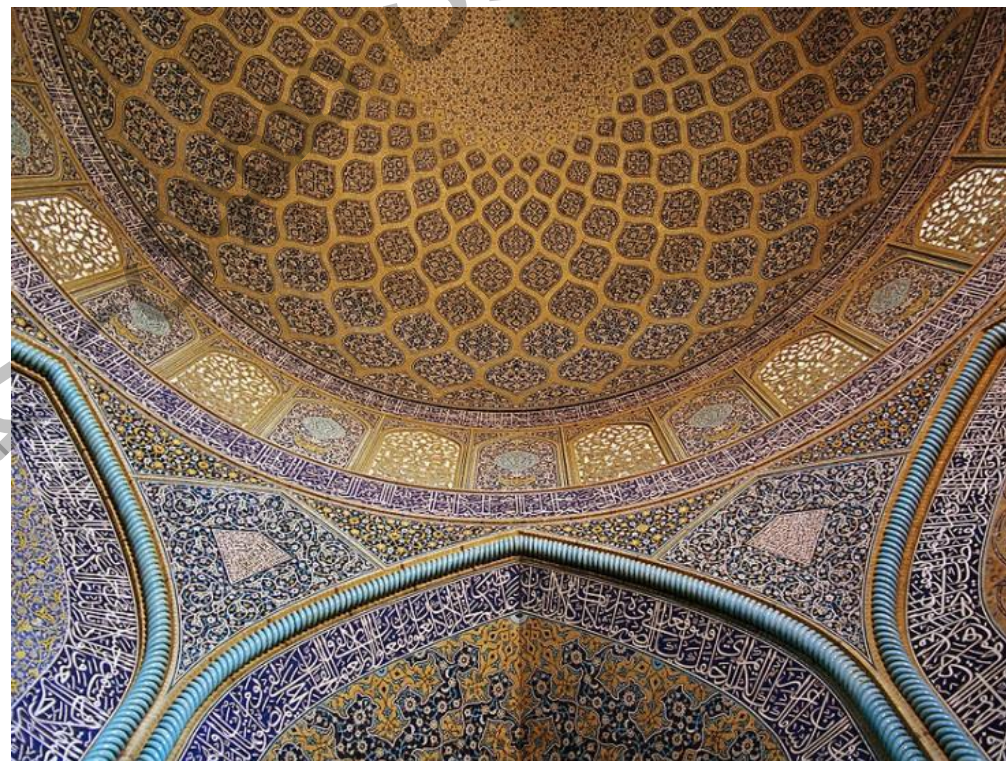

گنبد خانه

با گذشتن از دالان بهشت و رسیدن به مقابل درب گنبدخانه با چرخش از درون نور وارد فضایی فرا زمانی انبساطی گنبدخانه فردوس می شویم. رنگ های سیر لاجوردی، زرد زعفرانی و سبز زرد از درون زمینه قهوه ای روشن بیرون آمده و بر رنگ های هفت رنگ دیوارها تسلط می یابد. سطوح عمودی با چرخش در اسلیمی های بی پایان و برهم کنش با نوارهای خطی متون قرآنی به وسیله قاب های مفتولی که به سوی فضای انتقالی گنبد ماریج شده اند قاب بندی می شوند. با عبور سیال از استوانه ای با باز شو های مشبک، موتیف های اسلیمی آبی به سوی نقطه اوج تاق آسمانی، که بر آسمان نقشی از پرتو های سفید خورشید می زند، بالا می روند.

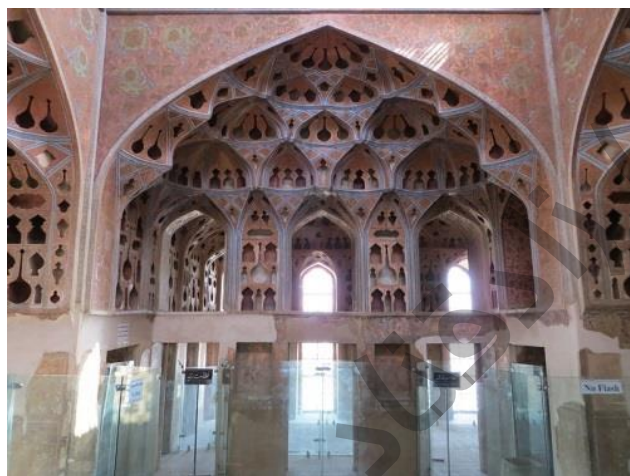
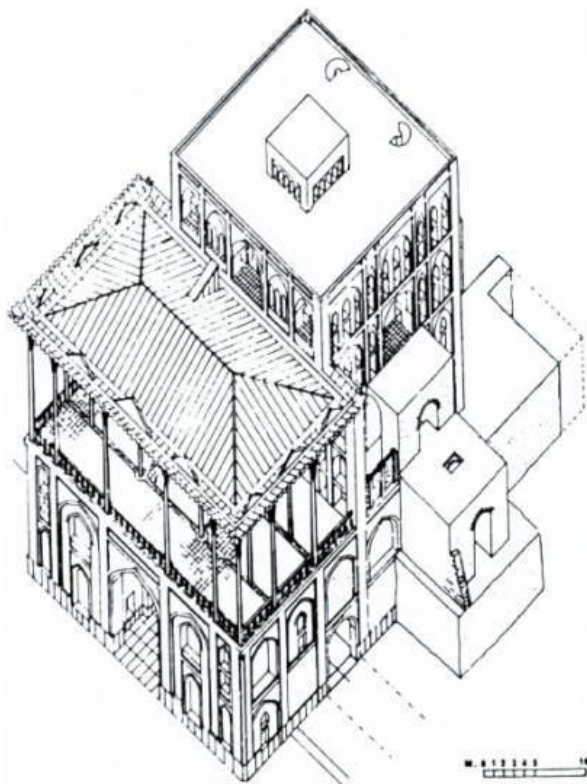

اصفهان - مسجد شیخ لطفالله - تصویر سه بعدی

کاخ عالی قاپو

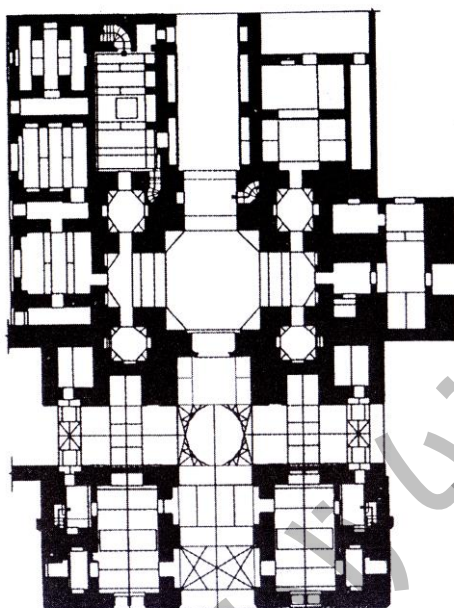
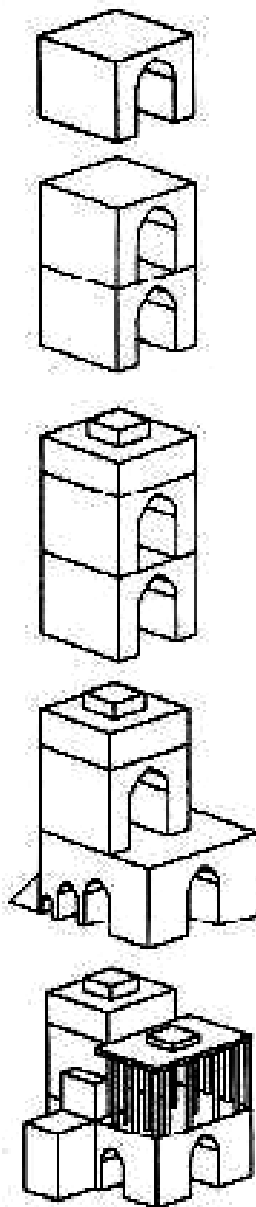
- ✓ این کاخ در اوایل سده یازدهم هجری در میانه ضلع غربی میدان نقش جهان تکمیل شد.
- ✓ کارکرد این کاخ به عنوان یک ساختمان سیاسی اداری (دولتخانه مبارکه همایونی) شناخته می شود.
- ✓ اولین برج ساخته شده در ایران است که ستاوند دارد (مانند معماری هخامنشی).
- ✓ ساختمان شش اشکوب دارد و هر اشکوب آرایه های ویژه خود؛
- ✓ بزرگترین اتاق واقع در اشکوب سوم رو به میدان، ویژه به تخت نشستن شاه عباس؛
- ✓ اشکوب سوم آن ستاوندی رو به میدان با ۱۸ ستون از چوب چنار دارد (در دوره شاه عباس دوم اضافه شد)
- ✓ اشکوب ششم، کاربری پذیرایی رسمی پادشاه و جایگاه نوازندگان؛
- ✓ نقشه طبقه آخر، آزاد است و کاملاً از هر گونه الزام ایستایی با طبقه ای که آنرا نگه داشته، آزاد است.
- ✓ آرایه های آن بصورت گچ بری های به شکل ظرف و صراحی است. به این تالار اتاق موسیقی هم می گویند. این تنگ بری ها محدود به این مجموعه نبوده و در مجموعه شیخ صفی الدین اردبیلی و نیز در بیدآخوید یزد در آرامگاه شیخ علی بنیمانی دیده می شود.

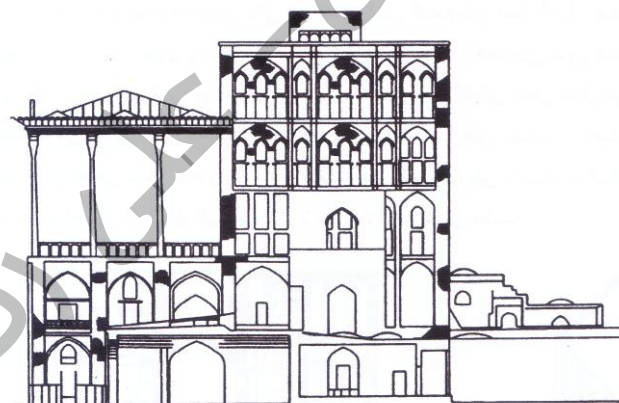

سیر تکمیل و ساخت

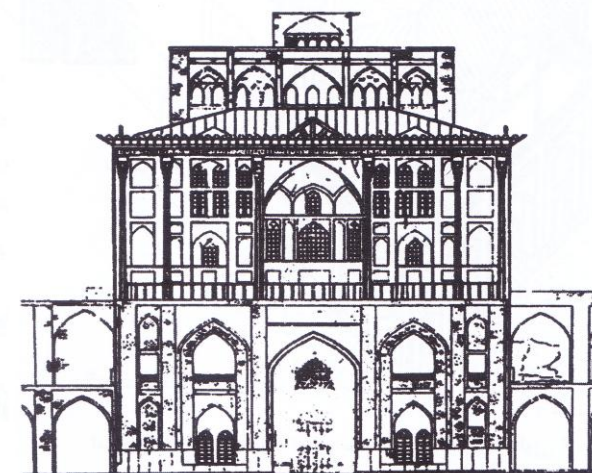
اولین قسمت از بنای عالی قاپو در زمان ساخت منفرد و عملاً از هرچهار طرف آزاد بوده است و بازار اطراف میدان با آن تماسی نداشته است. مکعب مستطیلی بزرگ با ابعاد تقریب ۱۶ در ۲۵ متر و ارتفاع ۱۳ متر که دارای دو طبقه بوده و این تقسیم بندی به وضوح در نماهای اطراف بنا منعکس می گردد. با احداث طاقنماهای جدید در میدان، یک طبقه دیگر به عالی قاپو افزوده می شود، به تریبی که در طبقه فوقانی، یک ردیف ایوان به طرف میدان ایجاد می گردد. در این مرحله، بنای عالی قاپو برای اولین بار عملکرد تشریفاتی به خود می گیرد و از یک ورودی ساده به یک غرفه تشریفاتی با نمایی رو به میدان مبدل می گردد. مرحله سوم زمانی است که اقدام به ساخت طبقه آخر بنا می شود که از آن به اتاق موسیقی یاد شده است. نقشه این طبقه آزاد است و کمتر به طبقه پائین وابسته است و کاملاً از الزام ایستایی به آن آزاد است. نمای شمالی و جنوبی تکرار همان طرح های پیشین است در حالیکه نماهای شرقی و غربی مجزا است. مرحله چهارم با پیش آمدگی به طرف شرق و ساخت منبع آب و اولین راه پله در بخش جنوبی اجرا شده است که برای تماشای صف سربازان و بازی چوگان مناسب به نظر می رسد. مرحله نهایی با احداث پوشش تالار و راه پله جنوبی ایجاد می گردد. ساخت تالار ستوندار (ستاوند چوبی) با ۱۸ ستون از چوب چنار آخرین مرحله تکمیل بنا به شمار می رود. این ستون ها ۲۱ متر ارتفاع دارند.

اصفهان - کاخ عالی قاپو در زمان صفوی

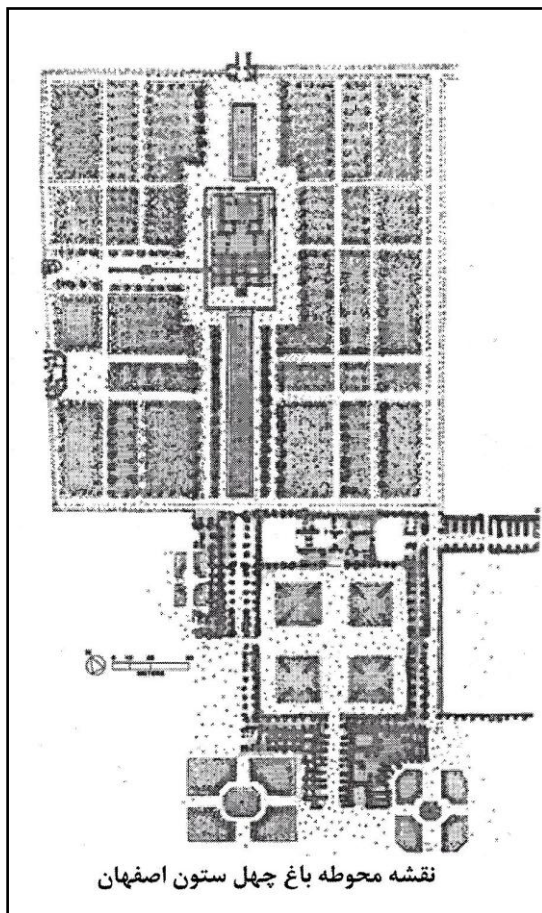
اصفهان - کاخ عالی قاپو (نمای جانبی)

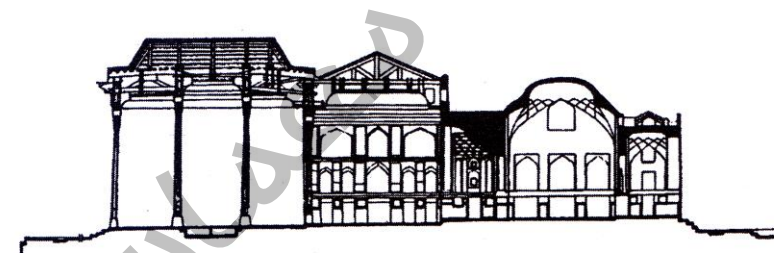
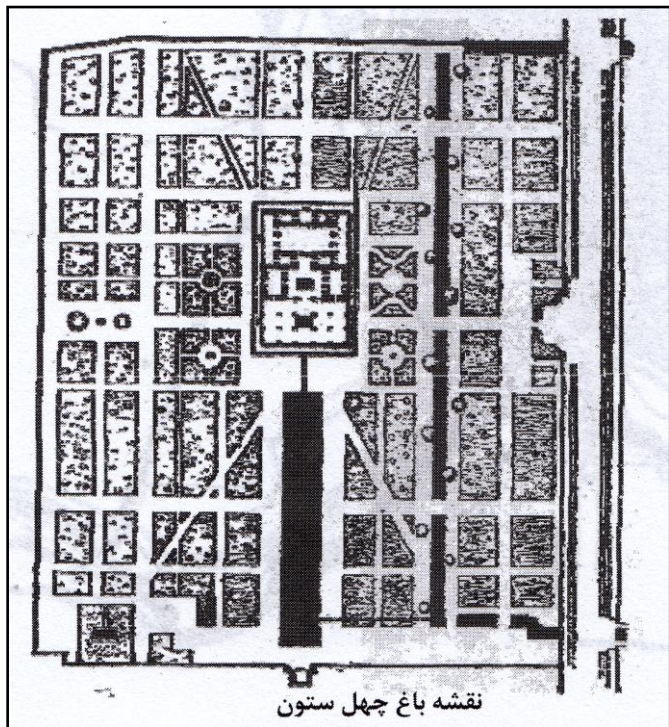

اصفهان - کاخ عالی قاپو - نمای روبرو (رو به میدان)

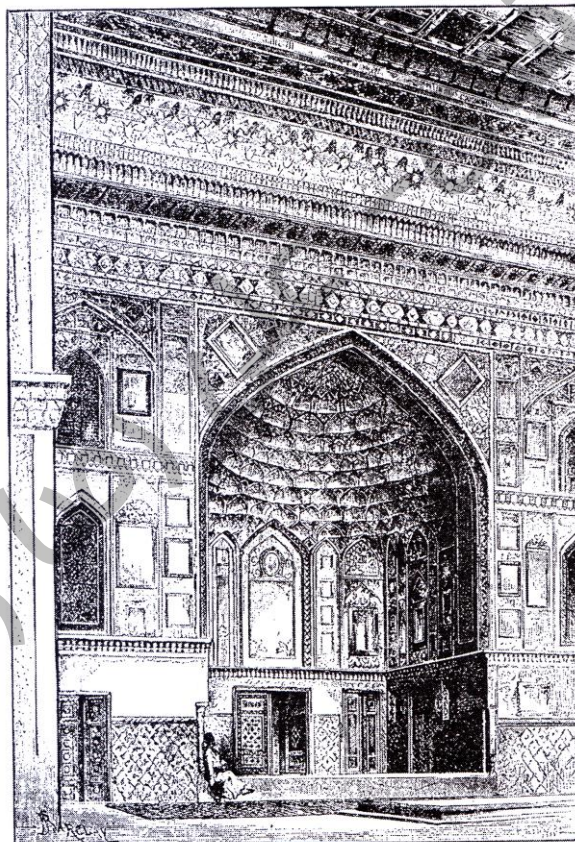
کاخ چهل ستون

- ✓ این کاخ در مجموعه کاخ‌های محوطه دولتخانه صفوی است.
- ✓ در مقابل کوشک چهل ستون ایوان بزرگی با ستون‌های چوبی قرار دارد، و به استخر بزرگی مشرف است.
- ✓ انعکاس ۲۰ ستون بنا در حوض مقابل آن نام ۴۰ ستون را به بنا داده است.
- ✓ تزئینات سقف این ایوان چوب و آئینه است.
- ✓ در مرکز ایوان چهار شیر سنگی عظیم تعبیه شده است.
- ✓ از ایوان سه درب به تالار پذیرایی در پشت آن راه دارد که مدخل اصلی کاخ نیز همین است. این تالار اکنون تبدیل به موزه شده است.
- ✓ تزئینات دیوار بالایی آن تابلوهای رنگ و روغن است، تزئینات قسمت پایین دیوار مانند عالی قاپو مناظری از تفریح گاه‌های بیلاقی و روستایی است.
- ✓ محققان بر این باورند که این باغ بر روی باغی هخامنشی بنا شده است .
- ✓ باغ چهل ستون طرحی تقریباً مربع دارد و طول آن در جهت شرقی - غربی است.
- ✓ کوشک در یک سوم غربی محور اصلی قرار دارد، ورودی اصلی باغ از ضلع شرقی است که به کاخ عالی قاپو و دروازه دولت خانه از سمت میدان نقش جهان می‌رسد.
- ✓ نقاشی‌های دیواری تالار مرکزی کاخ چهل ستون شهرت جهانی دارد.
- ✓ مجموعه چهارباغ در غرب این مجموعه قرار دارد.
- ✓ بنای اصلی کاخ مربوط به زمان شاه عباس اول است.
- ✓ ایوان کاخ را شاه عباس دوم در سمت شرق بنا افزوده است، و از این زمان به نام چهل ستون شهرت یافته است .
- ✓ دوره سوم ساخت در این مجموعه، تجدید بنای سقف ایوان در زمان شاه سلطان حسین بوده که از شاهکارهای قاب‌بندی و تذهیب‌کاری عهد صفوی است.
- ✓ این کاخ با هدف پذیرایی رسمی از میهمانان خارجی (قرن ۱۱) ساخته شده است.
- ✓ طرح این کاخ نشان‌دهنده هنر ایرانیان در تلفیق فضای خارج و داخل است.

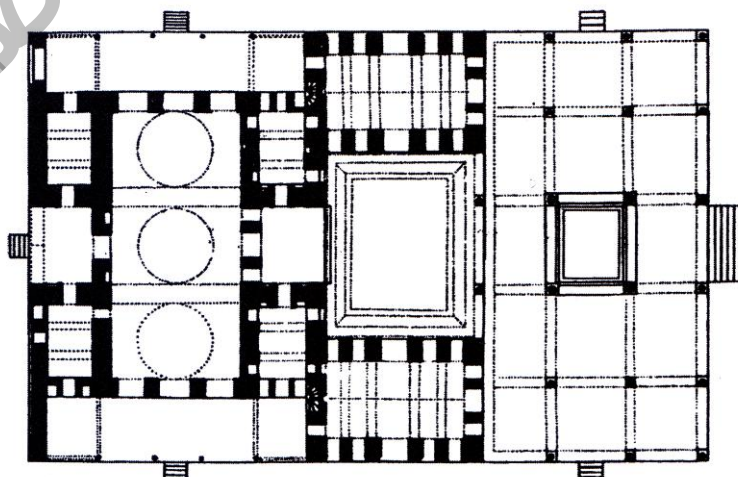

اصفهان - کاخ چهلستون - برش

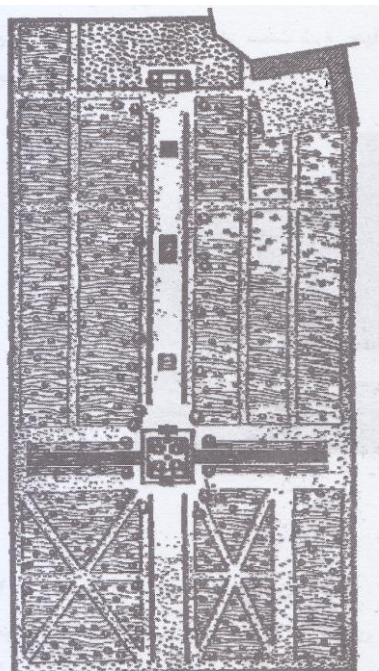
اصفهان - تالار جلوخان کاخ چهلستون

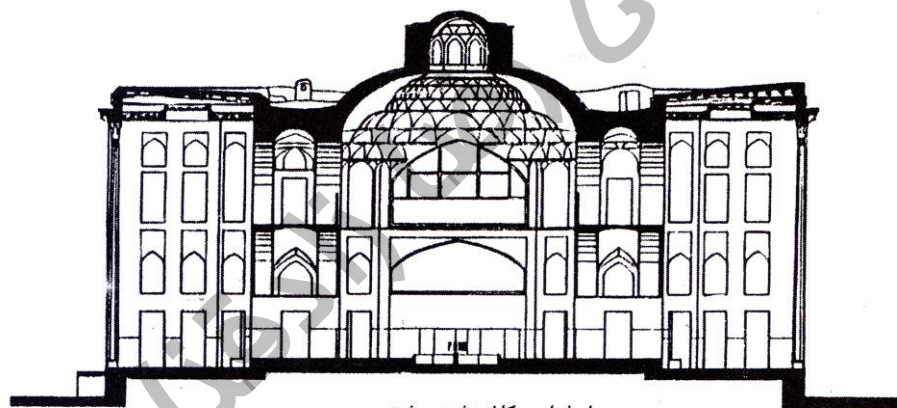
اصفهان - کاخ چهلستون

کاخ هشت بهشت در باغ بلبل

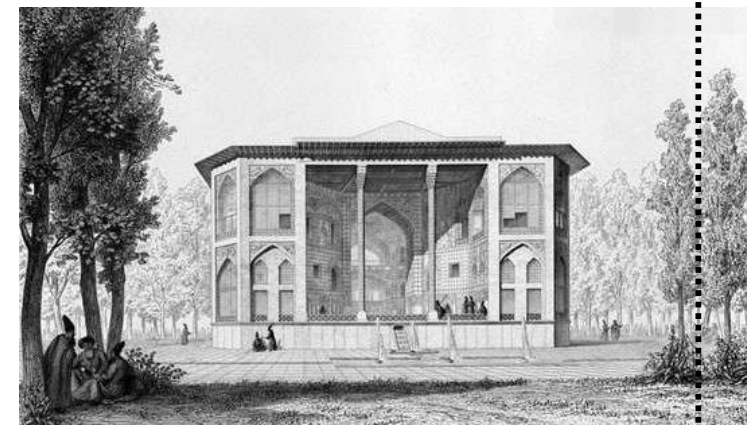
- ✓ این باغ در مجموعه دولتخانه صفوی است.
- ✓ در دوران شاه سلیمان برای اقامت شاهزادگان حرمسرا ساخته شده است.
- ✓ گوشک دو طبقه هشت ضلعی با چهار ایوان در چهار ضلع و محوطه مرکزی با سقف و مقرنس کاری دارد.
- ✓ بام سازی این عمارت با مقبره‌های گنبددار آن دوره ارتباط دارد، ولی روزنه طاق و سردر آن کاملاً رو به پایین گشوده می‌شود.
- ✓ طبقه دوم آن دارای راهروها و اتاق‌های متعدد، با شکل و تزئینات خاص است.
- ✓ در سمت جنوب کاخ هشت بهشت مدرسه شاه قرار دارد.
- ✓ گوشک این باغ در وسط قرار نگرفته و روی بنا ایوان شمالی آن است.
- ✓ نام هشت بهشت به معنای هشتی یا ورودی بهشت است.
- ✓ باغ بلبل تنها باغ باقی مانده چهارباغ است.
- ✓ ایوان شمالی این بنا از بقیه بزرگتر است و حوض مروارید در آن قرار دارد.
- ✓ باغ بلبل دارای مسیرهای سواره رو نیز بوده است.
- ✓ کاخ هشت بهشت از جمله "کاخ‌های نشیمن" دوره صفوی می‌باشد
- ✓ در این باغ برای اولین بار خطوط مورب و قطری وارد باغ‌سازی ایران شد و بعد از آن در مجموعه چهل ستون تکرار شد.
- ✓ این باغ تنها باغ باقیمانده از مجموعه باغ‌های سلطنتی محور چهارباغ اصفهان می‌باشد.

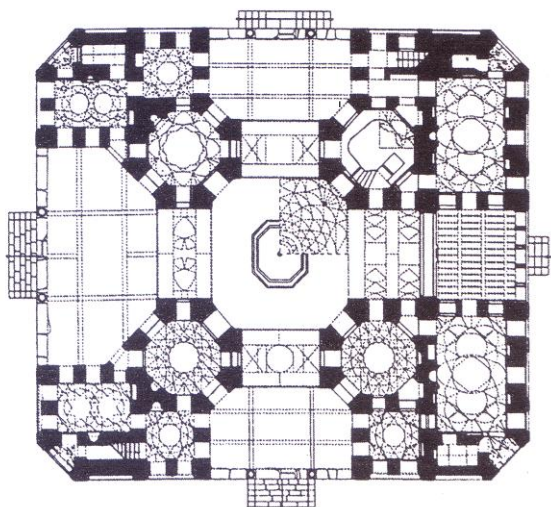

طرح هشت بهشت در چهار باغ در نزدیکی چهل ستون.

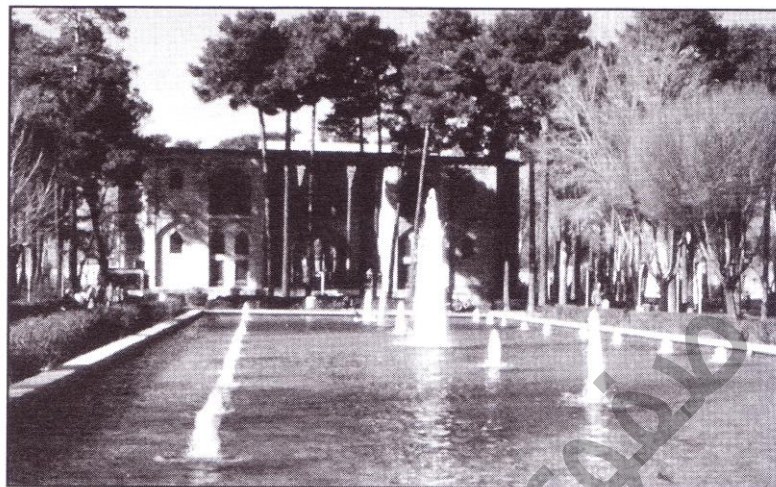

اصفهان - کاخ هشت بهشت

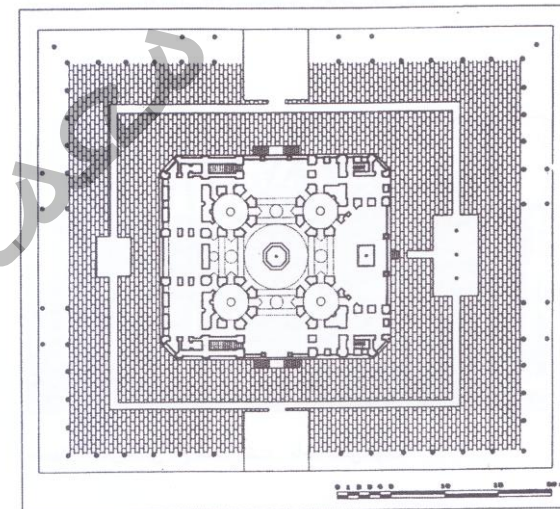

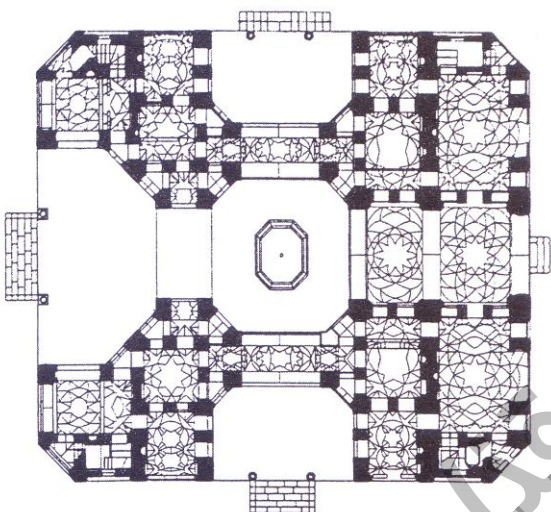
اصفهان - کاخ هشت بهشت - نقشه طبقه اول

اصفهان - نمای جبهه شرقی کاخ هشت بهشت

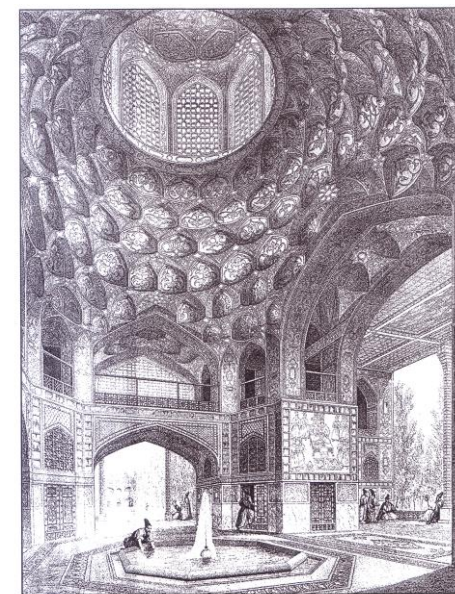
اصفهان - کاخ هشت بهشت - نقشه گوشک و آب نماهای اطراف آن

اصفهان - کاخ هشت بهشت - نقشه همکف

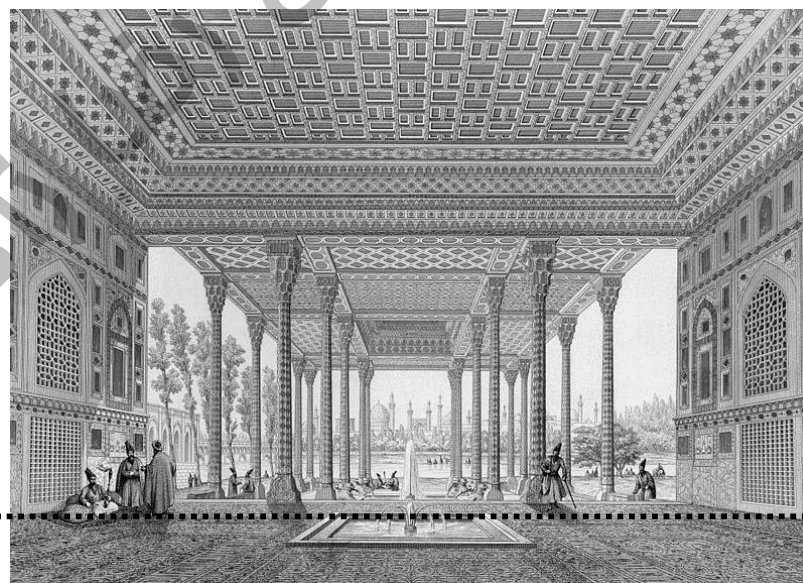
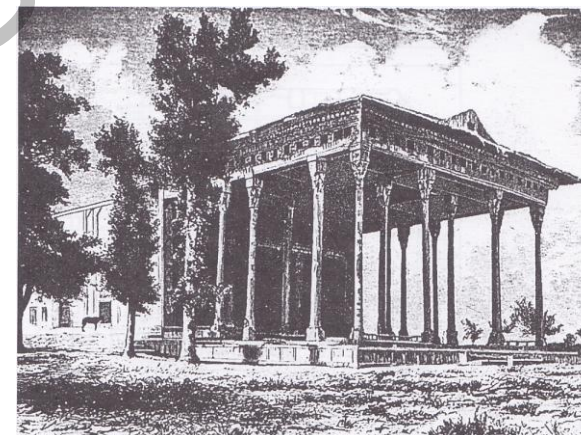
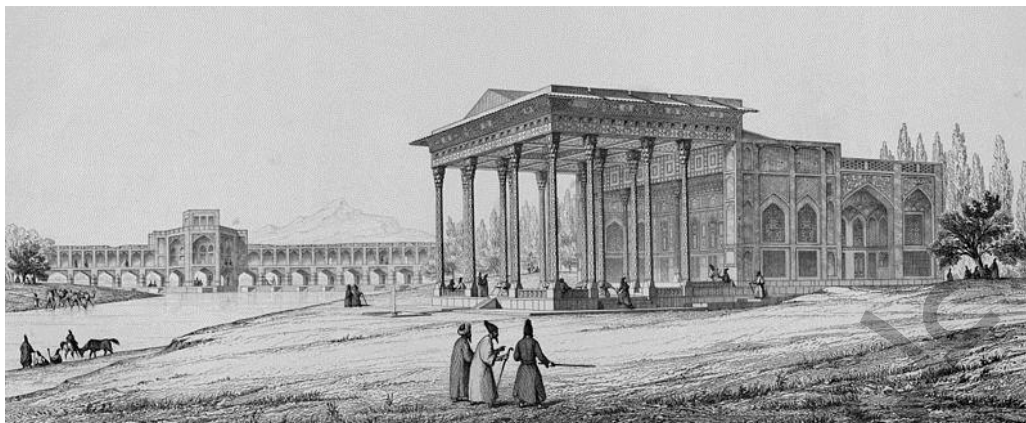
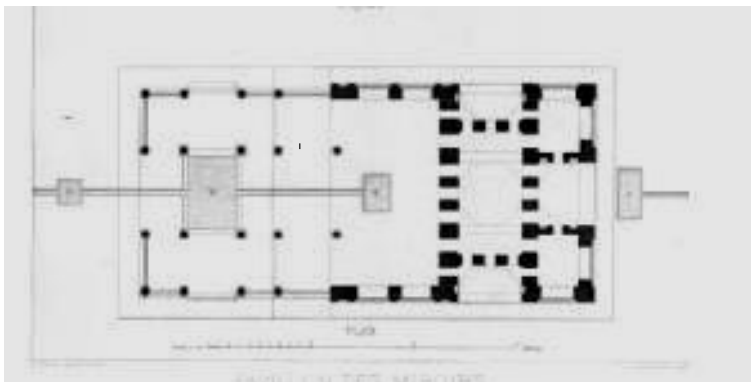
اصفهان - نمای جانبی کاخ هشت بهشت

اصفهان - منظره کاخ هشت بهشت از داخل

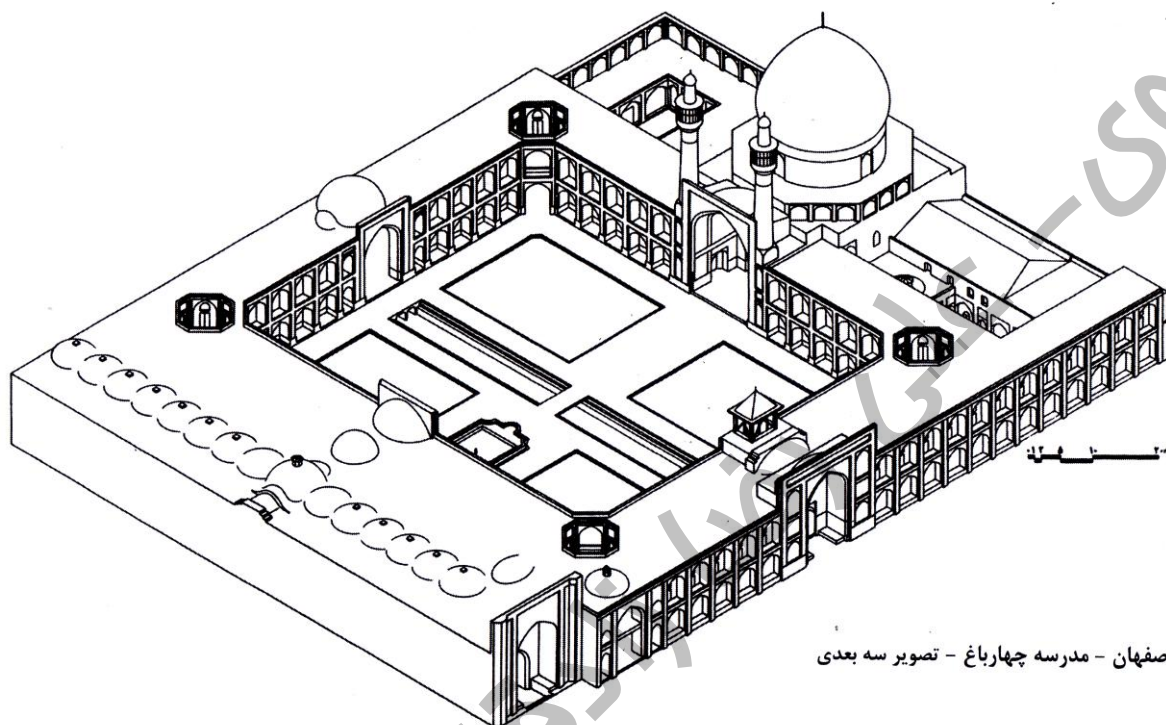
عمارت آئینه خانه

- ✓ عمارت آئینه خانه اصفهان شبیه چهلستون بوده است با این تفاوت که در هر نمای آن ۴ ستون وجود داشته است
- ✓ این عمارت در زمان ظل السلطان حاکم وقت اصفهان تخریب شده است .
- ✓ آئینه خانه در جنوب زاینده رود حد فاصل پل خواجه و پل جویی بود
- ✓ کاخ آئینه خانه دارای ایوان و حوضی همانند چهل ستون با ارتفاع ۴۱ متر بود با این تفاوت که تعداد ستون های ایوان ۱۶ عدد؛
- ✓ از ویژگی های این بنا نصب آئینه هایی به ابعاد $2/5$ متر بوده است

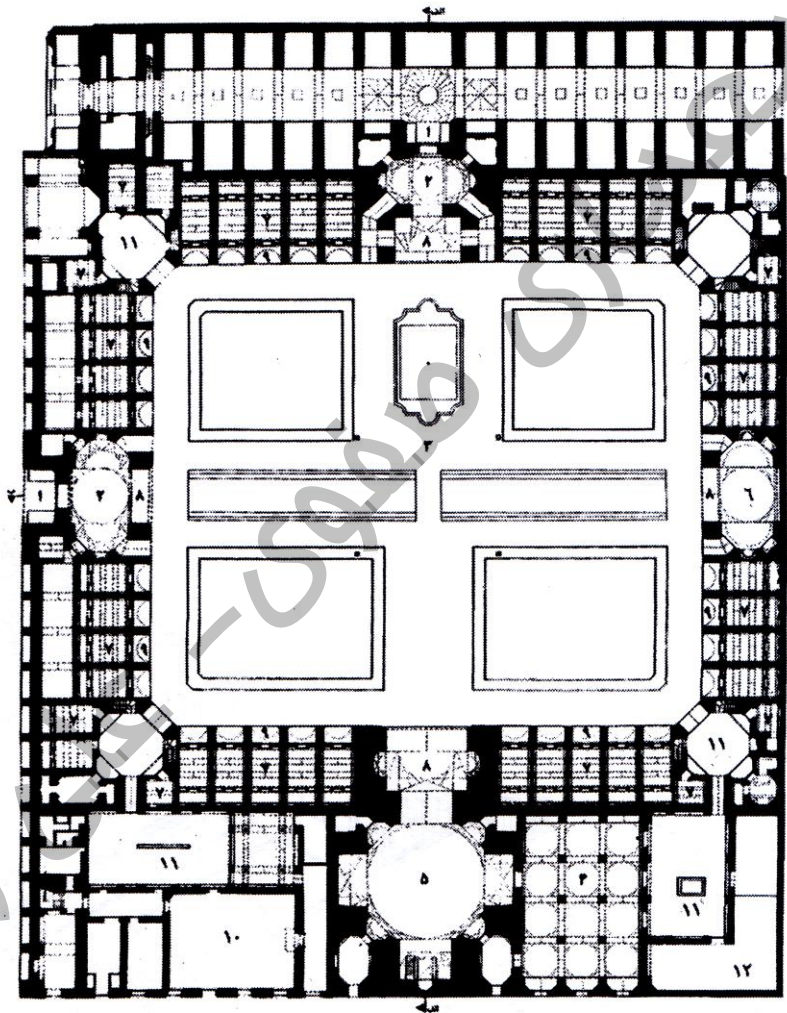
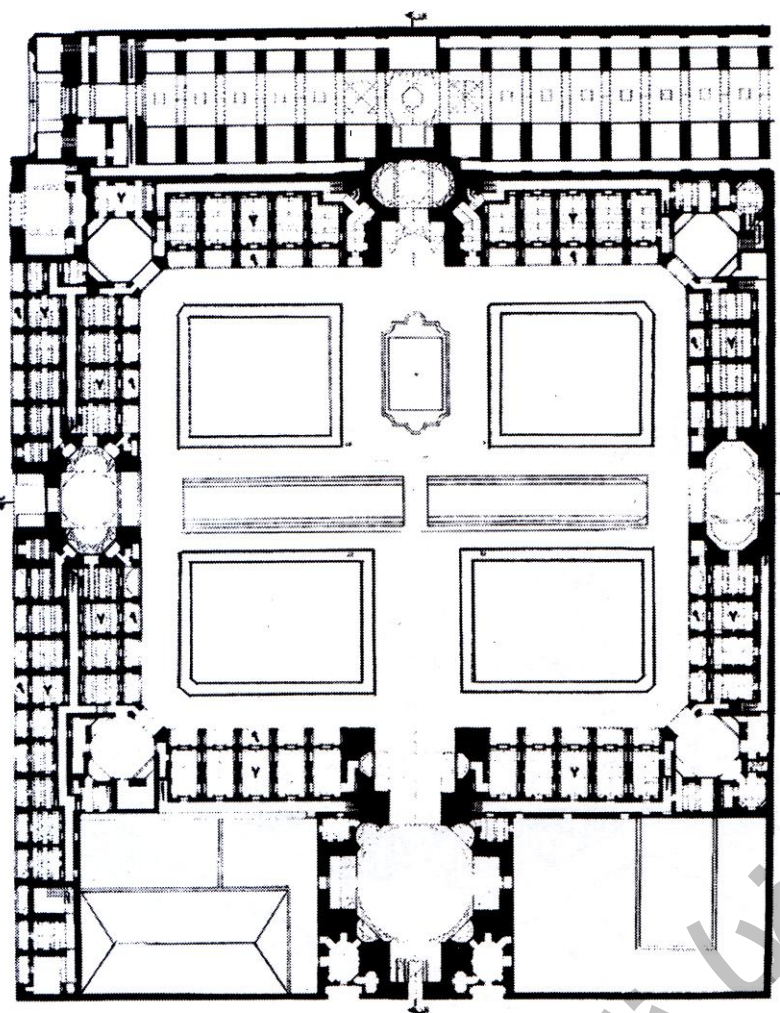

مدرسه چهارباغ اصفهان

- ✓ مدرسه چهارباغ که به نام مدرسه سلطانی و مدرسه مادرشاه نیز نامیده می شود، آخرین بنای تاریخی باشکوه دوران صفوی در اصفهان است که در دوره شاه سلطان حسین، آخرین پادشاه صفوی ساخته شده است.
- ✓ مدرسه چهارباغ مهمترین مدرسه شیوه اصفهانی و یکی از زیباترین مدارس ایران است که در شرق خیابان چهارباغ قرار گرفته و از جانب شرقی خود به کاروانسرای مادرشاه محدود می گردد.
- ✓ درآیگاه این مدرسه به چهارسویی با گنبد بزرگ، در میان بازار باز می شود. در سمت راست درآیگاه این مدرسه، حجره های شاه سلطان حسین بوده که مشابه حجره های دیگر بوده است.
- ✓ گرداگرد میانسرای این مدرسه، چهار ایوان وجود دارد که ایوان جنوبی آن به گنبدخانه راه دارد.
- ✓ لازم به ذکر است که در دو طرف ایوان دومناره زیبا ساخته قابل ملاحظه است.
- ✓ در شمال آن بازارچه بلند و در شرق آن کاروانسرای مادر شاه جای دارد.
- ✓ گنبد دو پوسته گسسته است. خود گنبد روی خشخاشی و شبکه ای از چوب به گونه پره ای سوار شده است.
- ✓ آرایه مسجد عموماً از کاشی معرق و هفت رنگ است که با نگاره های اسلیمی به رنگ های زرد و سیاه بر روی زمینه فیروزه ای و درخشان گنبد اجرا شده است.
- ✓ کتیبه ای از خط کوفی، در ساقه گنبد دیده می شود.

اصفهان - مدرسه چهارباغ - تصویر سه بعدی

- معرفی فضاهای کالبدی:
- ۱- ورودی
  - ۲- هشتی
  - ۳- حیاط
  - ۴- شبستان
  - ۵- گنبدخانه
  - ۶- مدرس
  - ۷- حجره
  - ۸- ایوان
  - ۹- ایوانچه
  - ۱۰- کتابخانه
  - ۱۱- حیاط خلوت
  - ۱۲- سرویس بهداشتی

اصفهان - مدرسه چهارباغ - برش افقی طبقه دوم

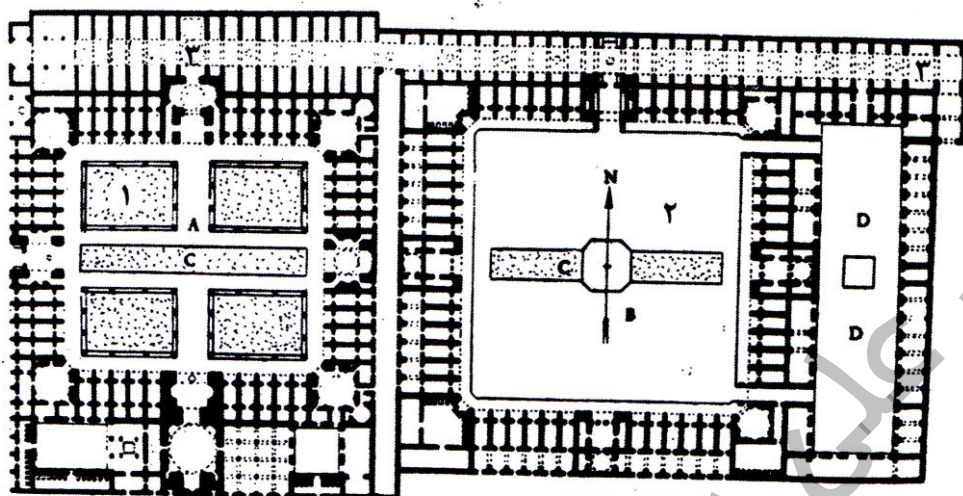
اصفهان - مدرسه چهارباغ - برش افقی طبقه اول

کاروانسرای مادر شاه

- ✓ شاه سلطان حسین این مجموعه را به مادرش پیشکش کرد از این رو به کاروانسرای مادرشاه مشهور شد.
- ✓ مادر شاه سلطان حسین هم کاروانسرا را وقف مدرسه چهارباغ کرد که عواید آن برای نگهداری از مدرسه و معاش طلاب استفاده شود.
- ✓ این کاروانسرا بصورت چهار ایوانی ساخته شده است.

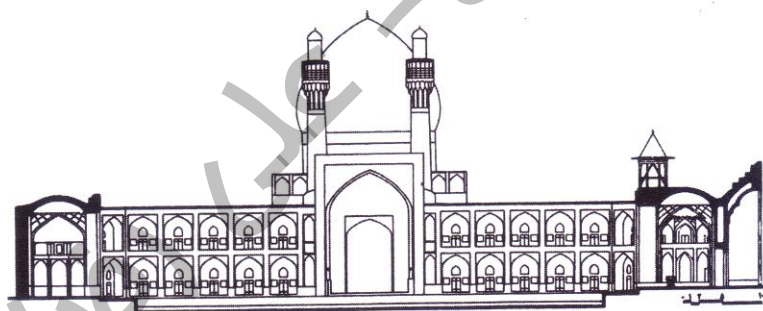
اصفهان - مدرسه چهارباغ (مادر شاه) کاروانسرا - بازار (مجموعه چهارباغ)
(۱) مدرسه چهارباغ (۲) کاروانسرای چهارباغ (مادرشاه) (۳) بازار (بازار هنر)

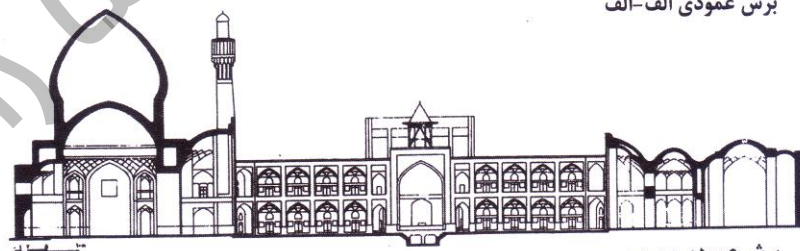
اصفهان - مدرسه چهارباغ - تصویر هوایی (مجموعه مادرشاه)

اصفهان - مدرسه چهارباغ - نمای داخلی ضلع جنوبی صحن حیاط و مسجد و گنبدخانه آن

برش عمودی الف-الف

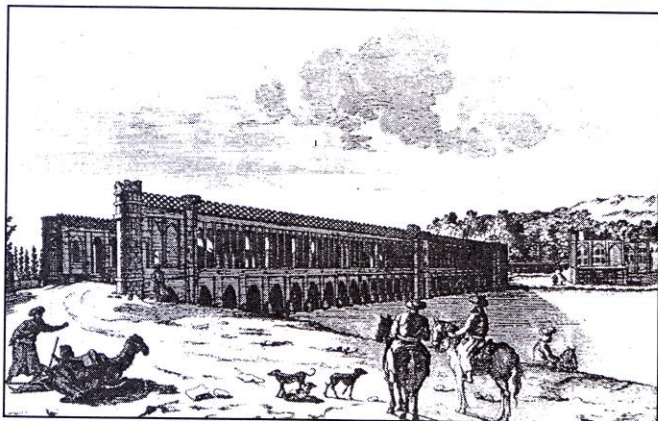
برش عمودی ب-ب

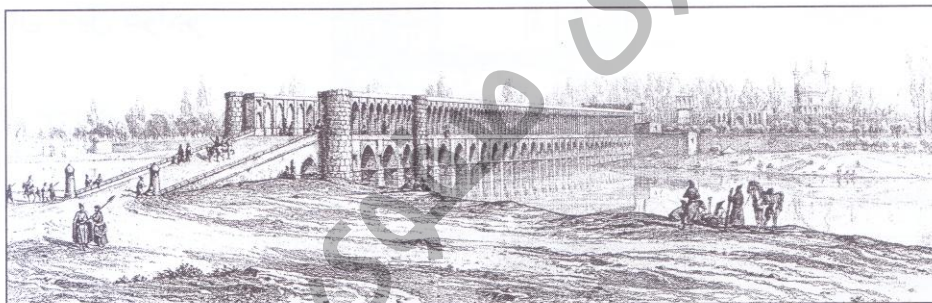
پل های صفوی اصفهان

پل الله وردی خان

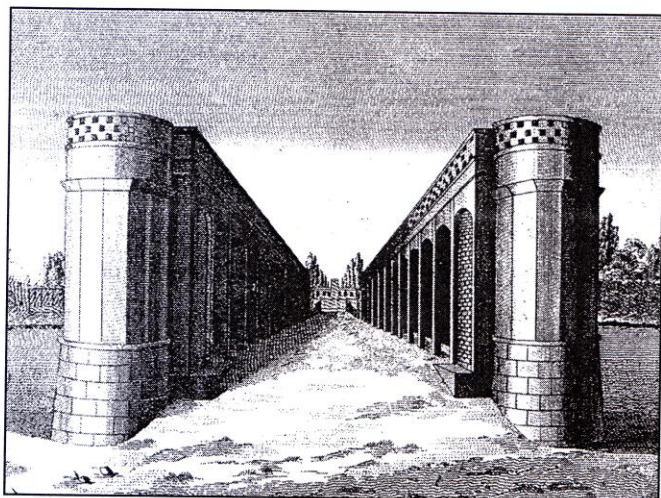
- ✓ این پل در محور چهار باغ ساخته شده و چهار باغ پائین و بالا را به یکدیگر متصل می نماید.
- ✓ پل الله وردی خان در گذشته چهل چشمه داشته ولی امروز سی و سه چشمه بیشتر ندارد.
- ✓ ساختمایه بکار رفته در آن، آجر و سنگ است که در پی آن شفته آهکی و سنگ کار شده است. در ازای آن ۳۰۰ متر و پهنای آن ۱۴ متر است.

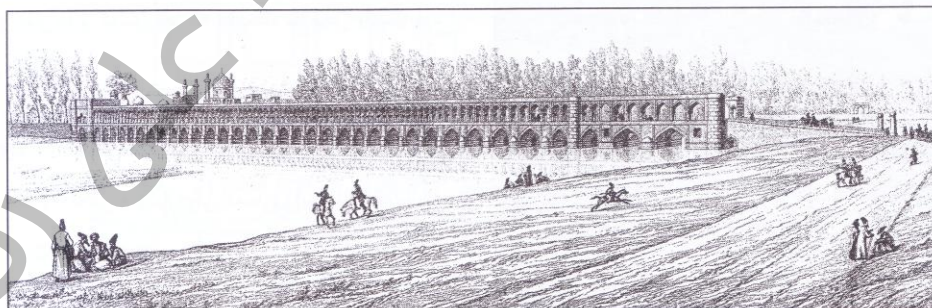
اصفهان - سی و سه پل یا پل الله وردی خان

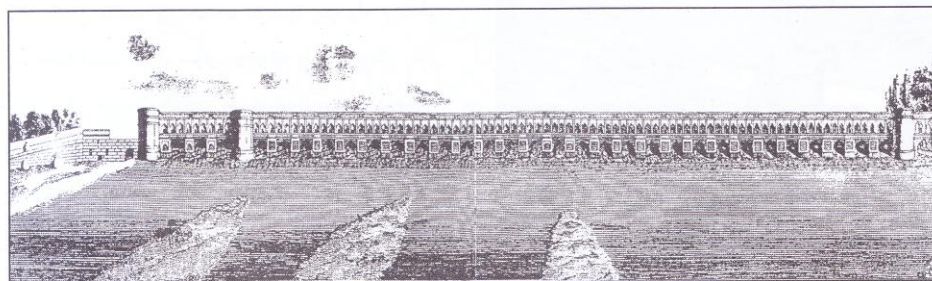
اصفهان - پل الله وردی خان - سی و سه پل

اصفهان - سی و سه پل یا پل الله وردی خان

اصفهان - سی و سه پل - نامهای دیگر آن: پل الله وردی خان، و پل جلفا است.

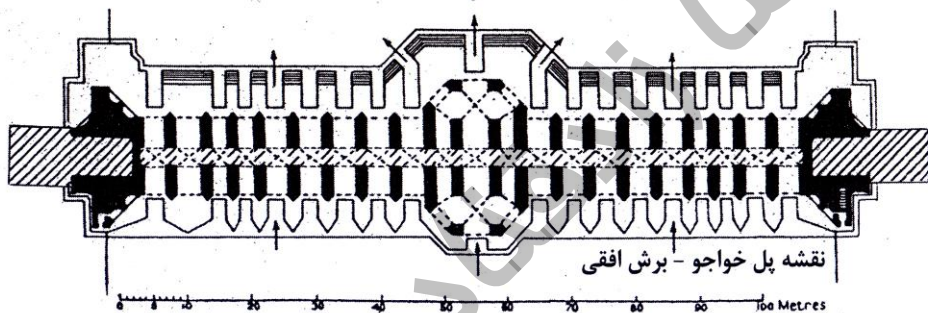
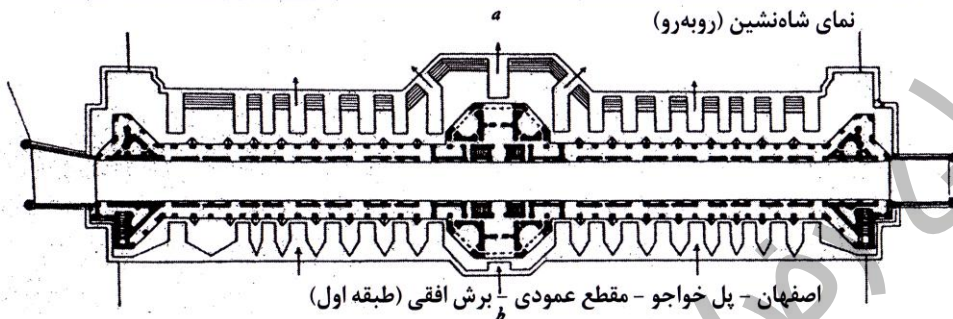
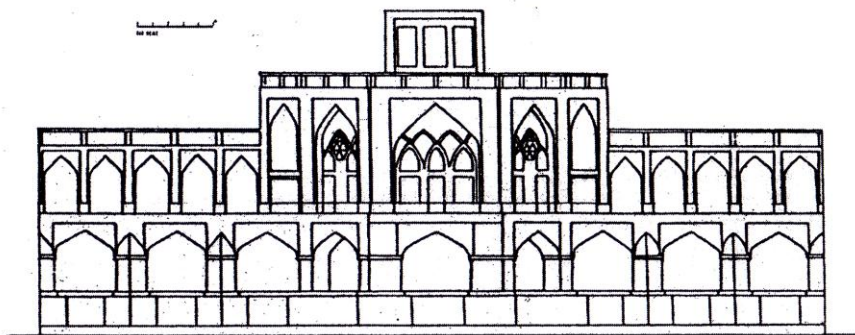
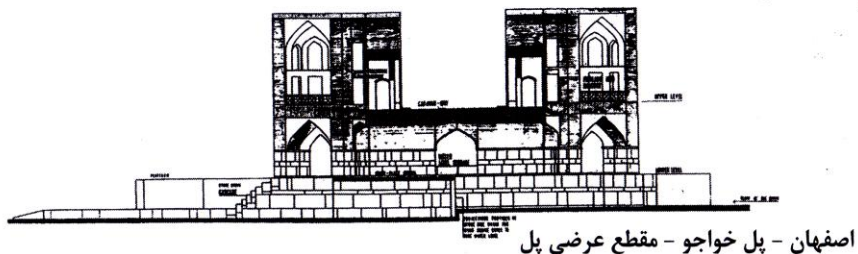

اصفهان - پل الله وردی خان (سی و سه پل)

پل خواجو

اصفهان - پل خواجو

- ✓ از زیباترین پل های جهان است که تکنولوژی بالایی در ساخت آن مورد استفاده قرار گرفته است.
- ✓ پل خواجو در اصل هم بندآبه (سد) است و هم پل. درازای آن ۱۳۲/۵ متر و پهنای آن ۲۱ متر است.
- ✓ ساختمایه آن همانند پل الله وردی خان سنگ و آجر است.
- ✓ در میانه پل غرفه ای شاهانه جانمایی شده است که کارکرد تفرجگاهی پل را نمایش می دهد
- ✓ از مهم ترین ویژگی های آن کاشی کاری پل است.
- ✓ درون تاق ها و گوشواره ها، نقاشی شده است.

اصفهان - پل خواجو - برش افقی

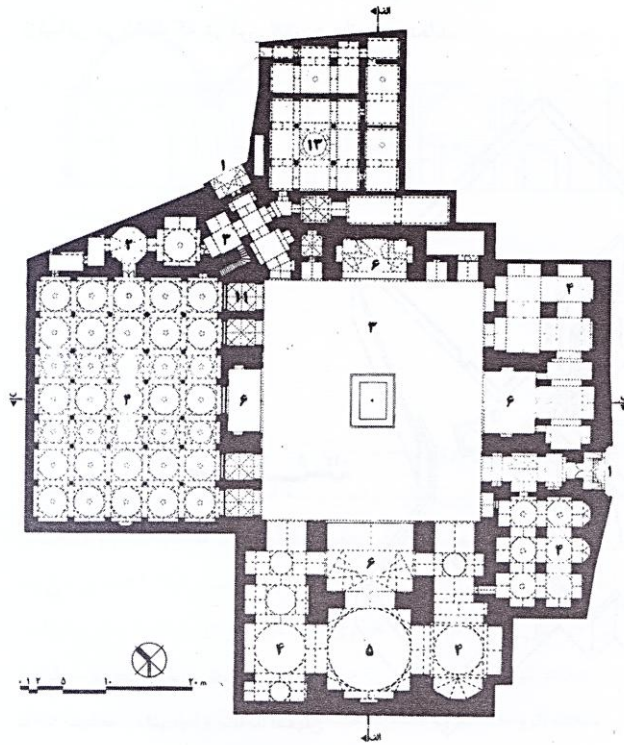

مدرس: علیرضا زادقناد..... معماری و باغ سازی ایران عصر صفویه

مسجد آقا نور اصفهان

✓ بنای مسجد آقا نور در دوره شاه عباس اول شروع و در اولین سال سلطنت شاه صفی به اتمام رسید و به همین مناسبت نام هر دو شاه در کتیبه اصلی مسجد در سر در شرقی آمده است.

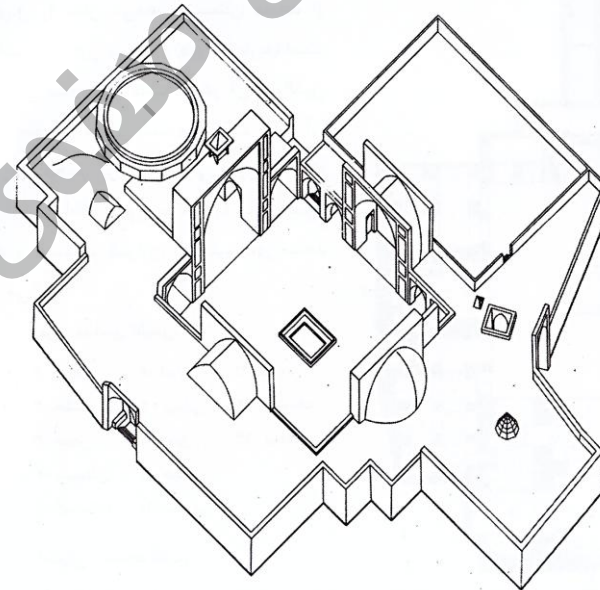
✓ شبستان مسجد از الحاقات آن در دوره قاجاریه (قرن سیزدهم) است.

معرفی فضاهای کالبدی:

۱- ورودی	۶- ایوان	۱۱- مقبره
۲- هشتی	۷- مهتابی	۱۲- وضوخانه
۳- صحن	۸- رواق	۱۳- غرفه
۴- شبستان	۹- حجره	
۵- گنبدخانه	۱۰- مدرس	

اصفهان - مسجد آقا نور

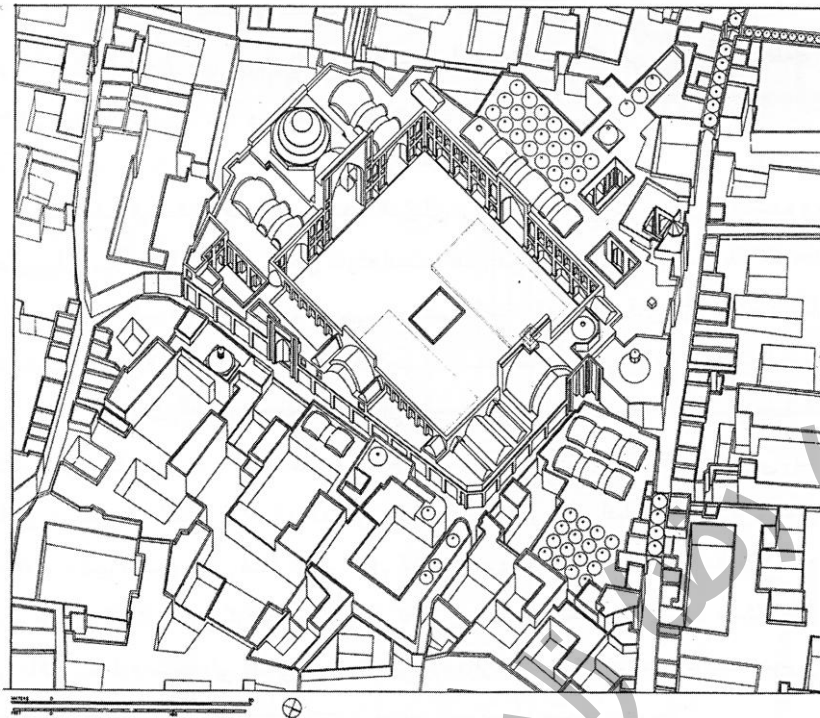
اصفهان - مسجد آقا نور - تصویر سه بعدی

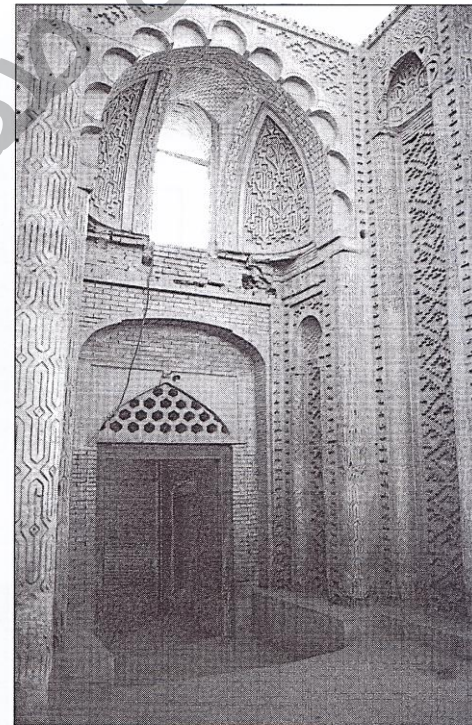
مدرس: علیرضا زادقناد ..... معماری و باغ سازی ایران عصر صفویه

مسجد حکیم اصفهان

- ✓ مسجد حکیم اصفهان در انتهای بازار رنگرزان واقع شده است و در دوره شاه عباس دوم به دست پزشک او حکیم محمد داوود در محل ویرانه های مسجد جامع دیلمی جورجیر یا مسجد صاحب اسماعیل بن عباد از قرن چهارم هجری بنا شده است .
- ✓ ژان شاردن می نویسد این مسجد آخرین مسجد بزرگی است که در محل یک گورستان قدیمی اصفهان ساخته می شود.
- ✓ سردر مسجد جورجیر در شمال غربی این مسجد قرار دارد .مسجد دیلمی «مسجد جامع صغیر» نام داشته است.

اصفهان - تصویر سه بعدی مسجد حکیم

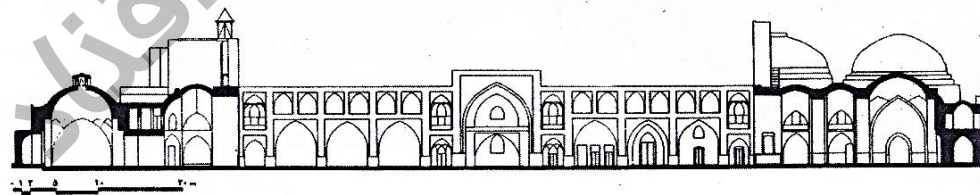
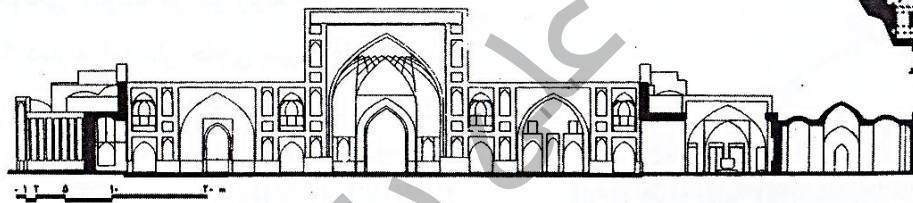
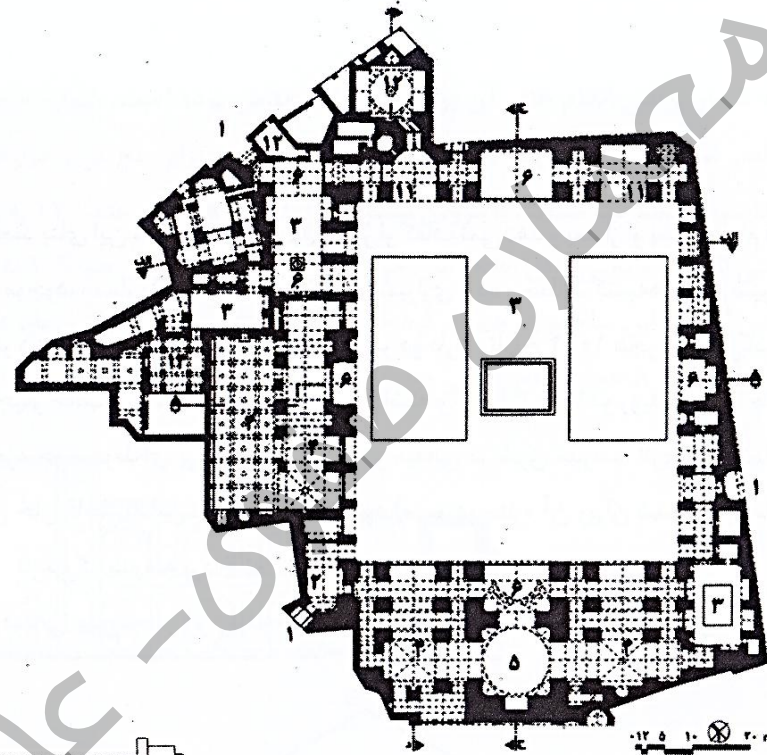

مسجد جورجیر (یکی از سردرهای قدیمی مسجد حکیم)
یکی از سردرهای باقیمانده از دوره آل بویه.

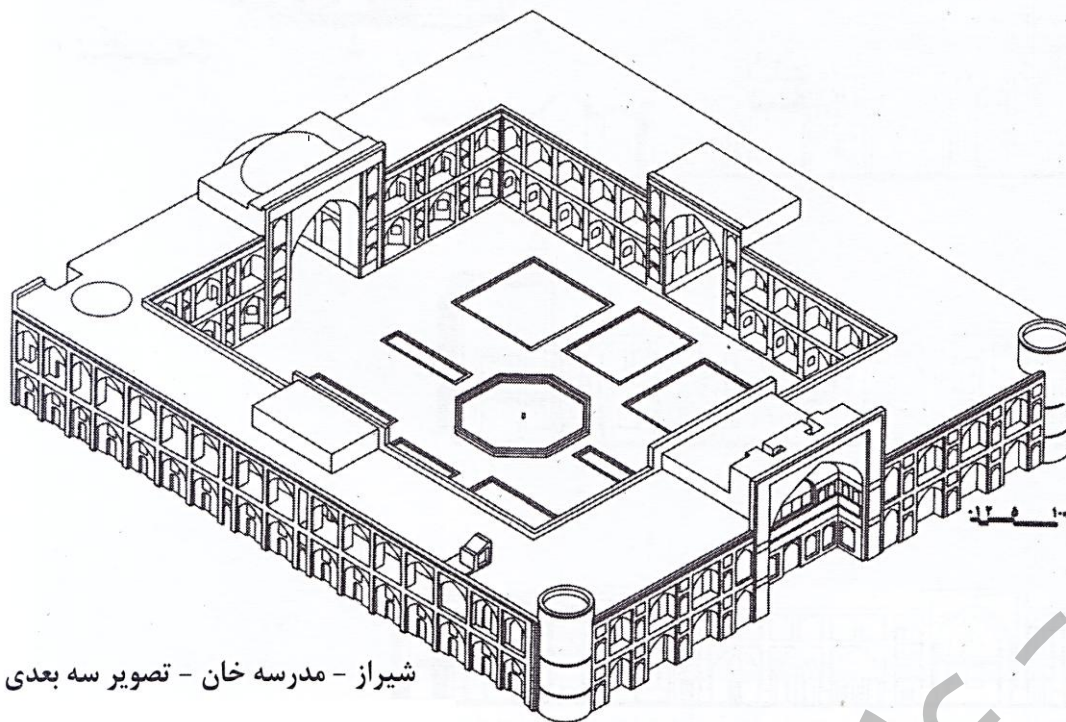

- معرفی فضاهای کالبدی:
- ۱- ورودی
  - ۲- هشتی
  - ۳- صحن
  - ۴- شبستان
  - ۵- گنبدخانه
  - ۶- ایوان
  - ۷- مهتابی
  - ۸- رواق
  - ۹- حجره
  - ۱۰- مدرس

اصفهان - مسجد حکیم - نقشه

مدرسه خان شیراز

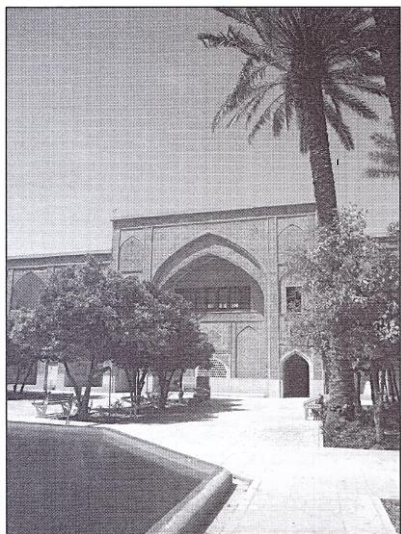

شیراز - مدرسه خان - تصویر سه بعدی

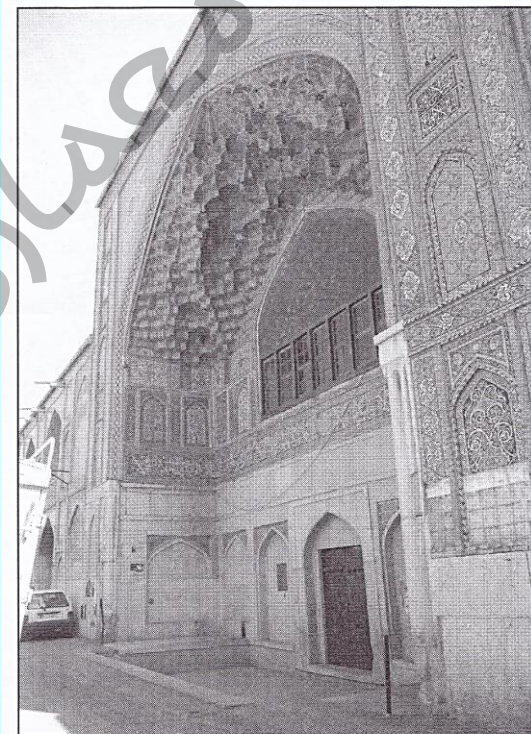
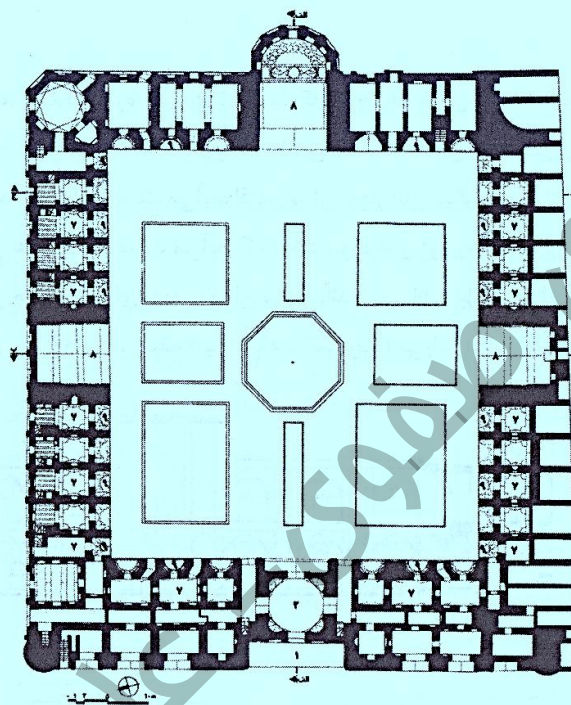
- ✓ این بنا به همت الله وردی خان افشار والی شیراز و سپه سالار شاه عباس صفوی بنا گذاشته شد است،
- ✓ زیر بنای این محل که درون گرا ساخته شده ۷۶۸۶ متر مربع می باشد که دو طبقه (طبقه همکف آن در اختیار طلاب مجرد و طبقه بالای آن در اختیار طلاب متاهل بوده) بنا گردیده است،
- ✓ صحن مدرسه با یک حوض هشت گوش در مرکز و ۴ باغچه در چهار طرف آن به همراه درختان نارنج و نخل مزین گردیده است، طول صحن ۵۱ متر و عرض آن ۴۵ متر می باشد
- ✓ در پیرامون مدرسه باغی جهت مطالعه و گردش بوده که از بین رفته است.
- ✓ مدرسه توسط استاد حسین شمعی شیرازی با ۴ ایوان ساخته شده است.
- ✓ حجره ها گرداگرد میانسرای مستطیلی قرار داشته و همه آنها دارای ایوانچه هستند.
- ✓ هر حجره برای یک نفر طراحی شده است، همراه با یک پستو، یک کتابخانه و کمربوش (نیم طبقه). اندازه هر حجره حدودا ۳.۳ در ۳.۶۲ متر است
- ✓ پوشش حجره ها گوناگون است.
- ✓ انواع کاربندی های اختری، نیم کار، تاق کجاوه و ... در آن دیده می شود.
- ✓ مدرس بزرگ مدرسه روی سردر آن ساخته شده و متعلق به مالاصدرا بوده است
- ✓ از ویژگی های مهم مدرسه بهره گیری از اعداد مقدس در اندام ها مدرسه است. ۹۲ حجره که به جمل نام مبارک پیامبر است ۵ مدرس به نیت ۵ تن، دوازده راهرو به تعداد ۱۱۰ فضا بدست می آید و افزون بر آنها ۴ اتاق دیگر روی هم ۱۱۴ اتاق و فضا بدست می آید که برابر تعداد سوره های قرآن است.

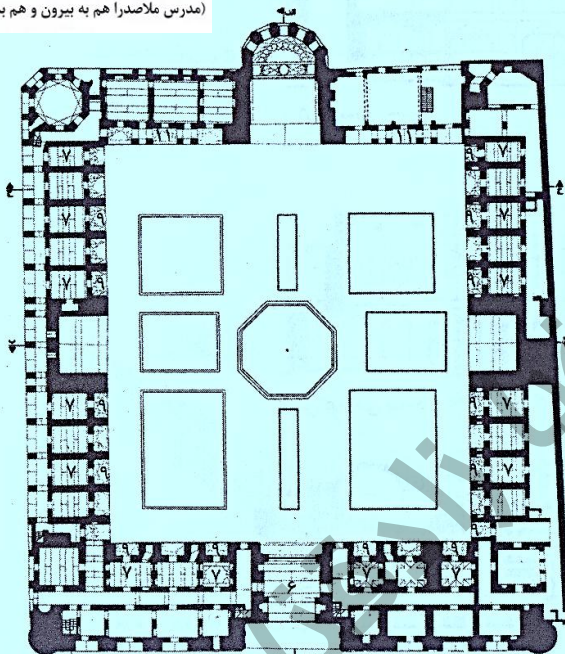

شیراز - مدرسه خان - نمای جبهه غربی، صحن حیاط و حجره ملاصدرا (مدرس ملاصدرا هم به بیرون و هم به داخل مدرسه دید دارد)

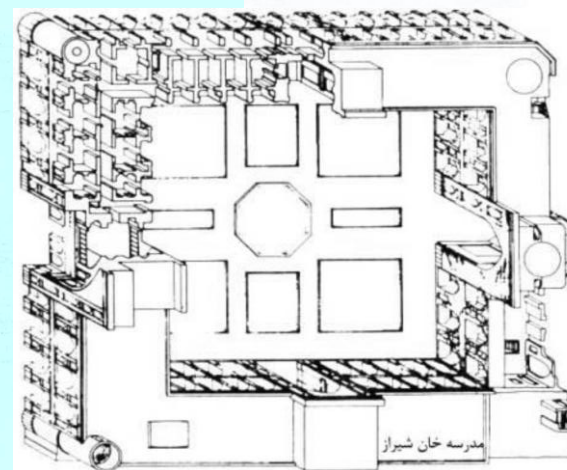
شیراز - ورودی مدرسه خان - اتاق روی سردر، اتاق و مدرس مخصوص ملاصدرا

برش افقی طبقه دوم

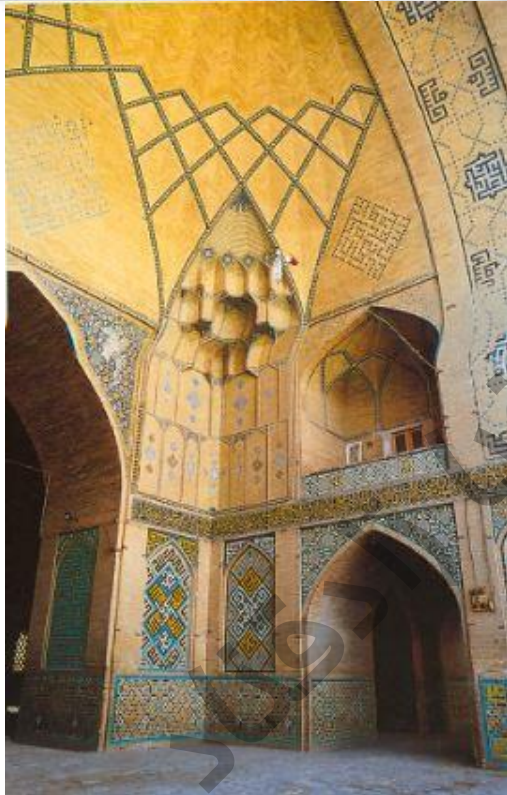
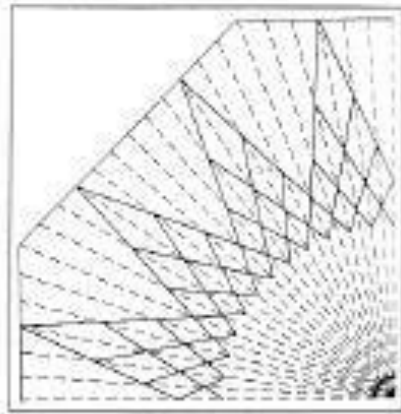
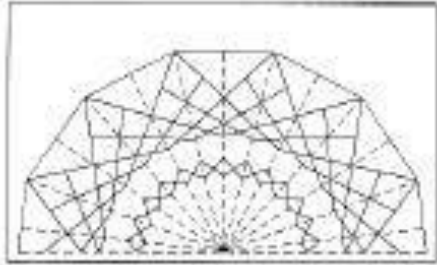
معرفی فضاهای کالبدی:

- ۱- ورودی
- ۲- هشتی
- ۳- صحن
- ۴- شبستان
- ۵- گنبدخانه
- ۶- مدرس
- ۷- حجره
- ۸- ایوان
- ۹- ایوانچه
- ۱۰- مهتابی
- ۱۱- رواق

مدرسه خان شیراز

ارسن گنجعلی خان کرمان

✓ معمار این مجموعه استاد محمد یزدی است.

✓ این ارسن دربرگیرندهٔ مدرسه، کاروانسرا، حمام، آب انبار، ضرابخانه

و مسجد می باشد که همه در اطراف یک میدان جای دارند.

✓ میدان زمینی است به اندازه ۱۵۵ در ۵۰ که در سه سوی آن راسته

بازار است.

✓ حمام در ضلع جنوبی، مدرسه در بخش شرقی، ضرابخانه در بخش

شمالی و چهارسو در بخش جنوب غربی واقع شده است.

مجموعه گنجعلی خان

۱- بازار

۲- میدان

۳- مدرسه

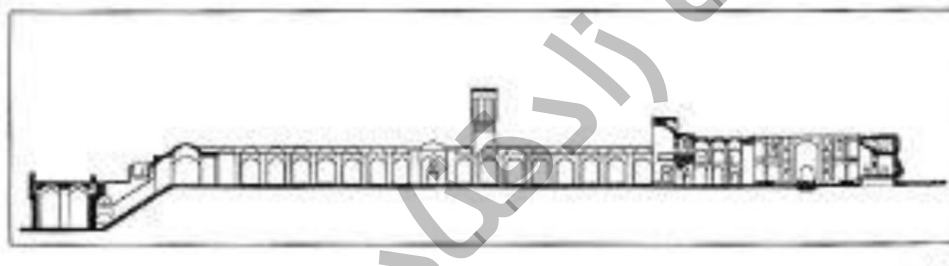
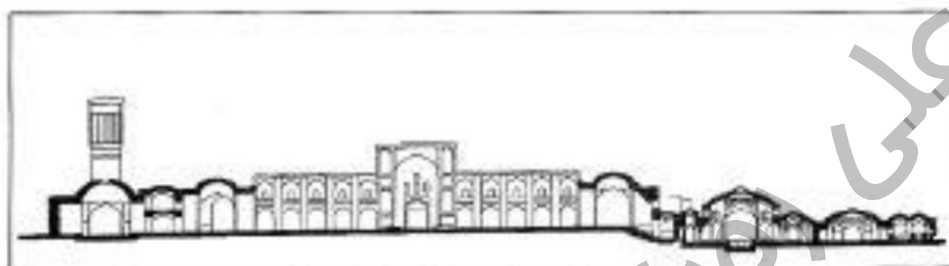
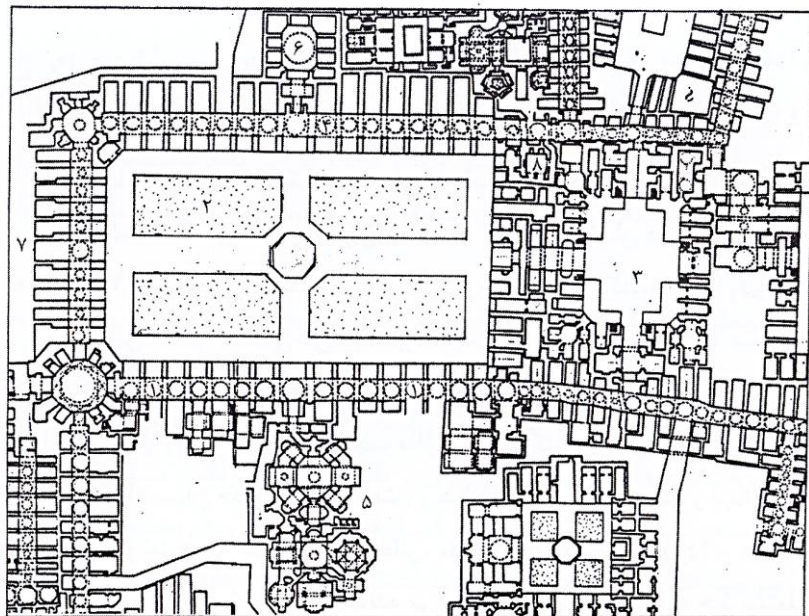
۴- بازار مسگری

۵- حمام (موزه مردم شناسی)

۶- ضرابخانه

۷- آب انبار

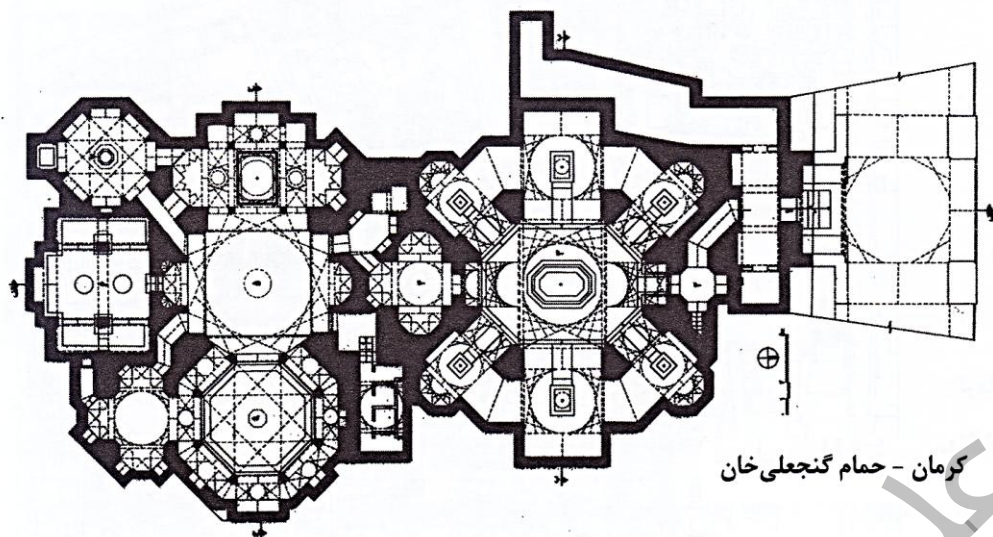
۸- مسجد کوچک (خصوصی)

مدرس: علیرضا زادقناد ..... معماری و باغ سازی ایران عصر صفویه

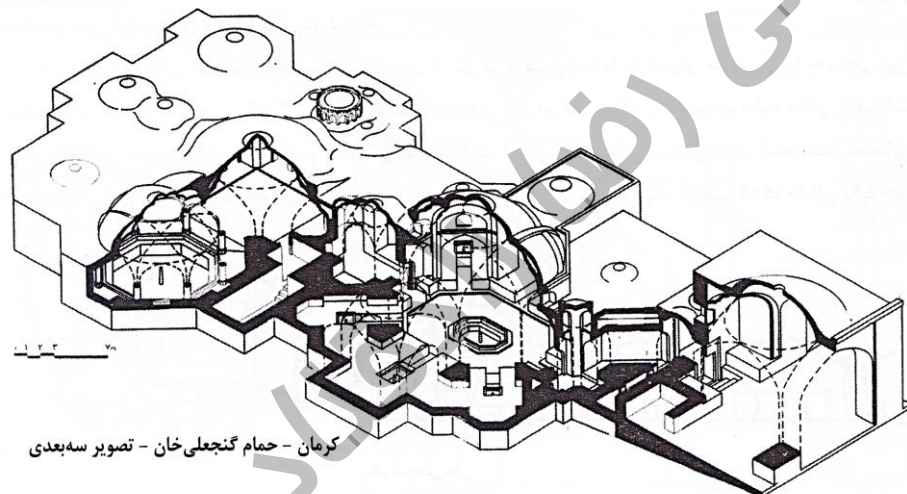
حمام گنجعلی خان

✓ ساختمانی بسیار زیبا با فضاهای باندام و سازوار و نزدیک به ۱۰۰۰ متر مربع و شامل بخشهای: رختکن، گرمخانه و خزینه ها. آسمانه بینه با کاربردی زیبایی کار شده و بر روی آهک بری های ظریفی اجرا شده است. نحوه ارتباط و دسترسی فضاها جالب توجه است. ورودی گرمابه با یک پیچ به سرپینه یا رختکن راه دارد سپس با یک میاندر به گرمخانه می رسد. در سمت راست گرمخانه استخری برای شنا و در مقابل آن گرمخانه ویژه گنجعلی خان قرار دارد.

معرفی فضاهای کالبدی:

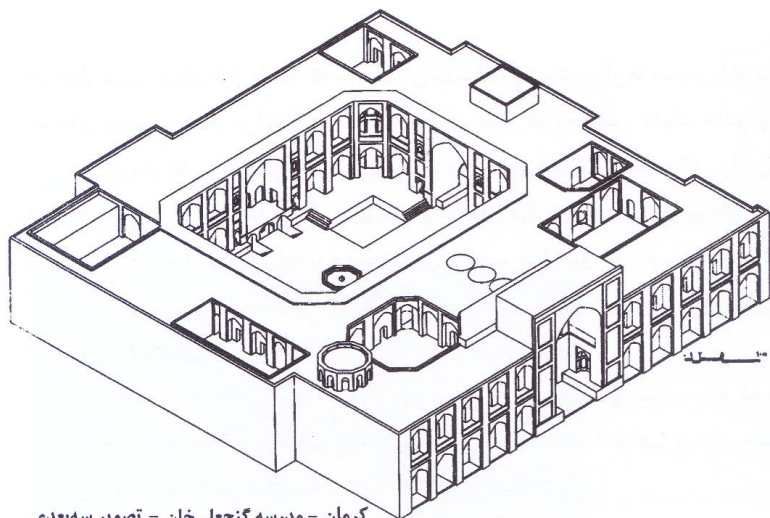
۱- ورودی	۸- تون
۲- هشتی	۹- فضای چاله حوض
۳- سرپینه	۱۰- جلوخان
۴- میاندار	۱۱- آب انبار
۵- گرم خانه	۱۲- گاورو
۶- خزینه	۱۳- حیاط
۷- خلوت	۱۴- منبع آب

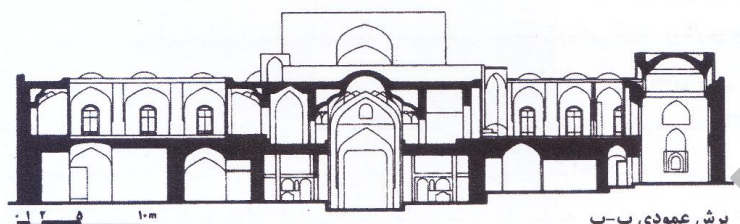
مدرس: علیرضا زادقناد.....معماری و باغ سازی ایران عصر صفویه

مدرسه گنجعلی خان

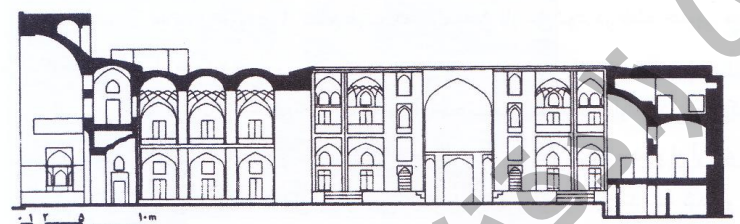
- ✓ در پهلوی شرقی میدان قرار دارد. سردر آن در گذشته دارای چفد آویز (مقرنس) های زیبا بوده که بخش بزرگی از آن ویران شده.
- ✓ بر بام ساختمان دو حیاط است یکی برای مدرسه و دیگری برای خادم آن.
- ✓ کتیبه ای به خط علیرضا عباسی در مدرسه وجود دارد.

کرمان - مدرسه گنجعلی خان - تصویر سه بعدی

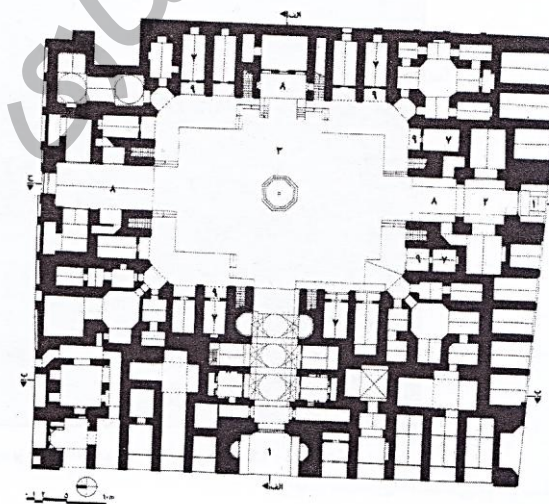
برش عمودی ب-ب

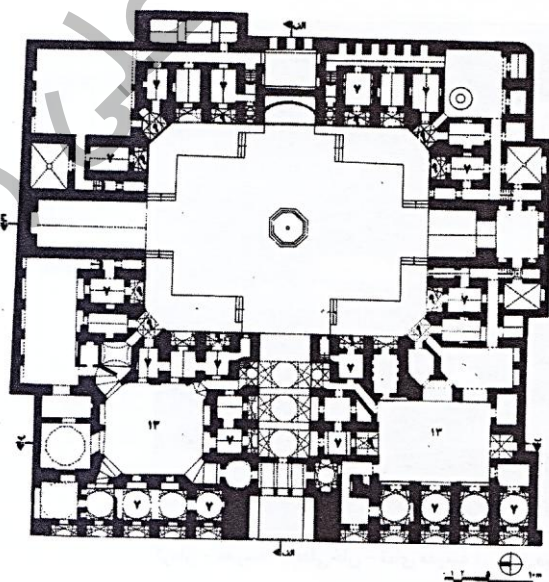
کرمان - مدرسه گنجعلی خان

برش عمودی الف-الف

- معرفی فضاهای کالبدی:
- ۱- ورودی
  - ۲- هشتی
  - ۳- صحن
  - ۴- شبستان
  - ۵- گنبدخانه
  - ۶- مدرس
  - ۷- حجره
  - ۸- ایوان
  - ۹- ایوانچه
  - ۱۰- مهتابی

کرمان - مدرسه گنجعلی خان - برش افقی طبقه اول

کرمان - مدرسه گنجعلی خان - برش افقی طبقه دوم

مدرس: علیرضا زادقناد..... معماری و باغ سازی ایران عصر صفویه

ضرابخانه

در پهلوی شمالی میدان به صورت چهار صفا ساخته شده است. دارای یک اتاق در میان و چهار صفا در چهار سو است و چهار اتاق در چهار گوشه.
ارسن خان یزد

✓ این مجموعه در یزد و در زمان فرمانروایی محمدتقی خان یزدی ساخته شده و شامل مدرسه، بازار و حمام است

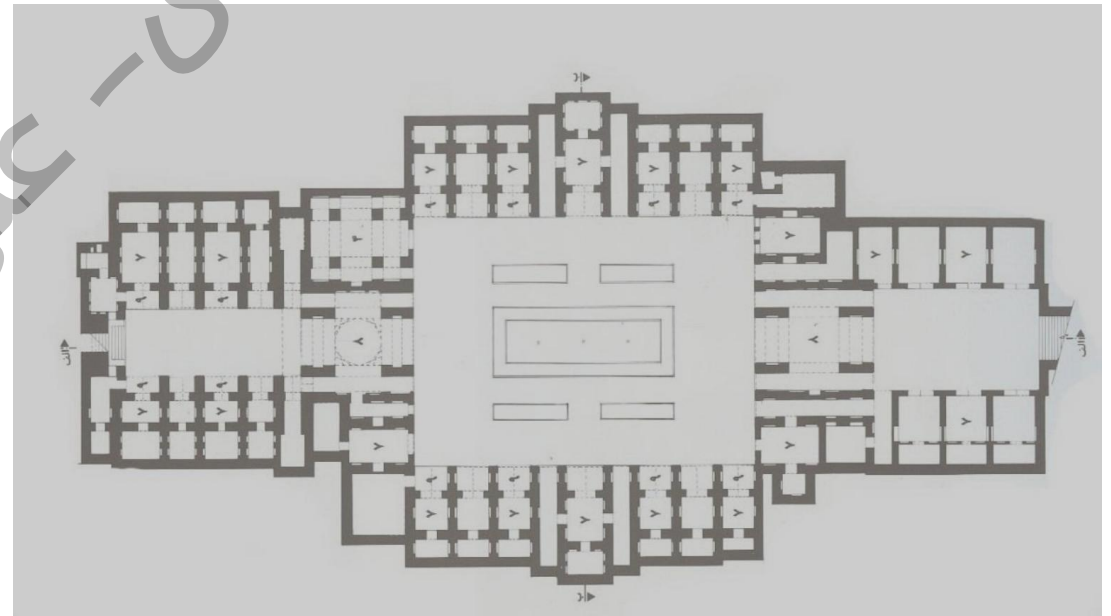
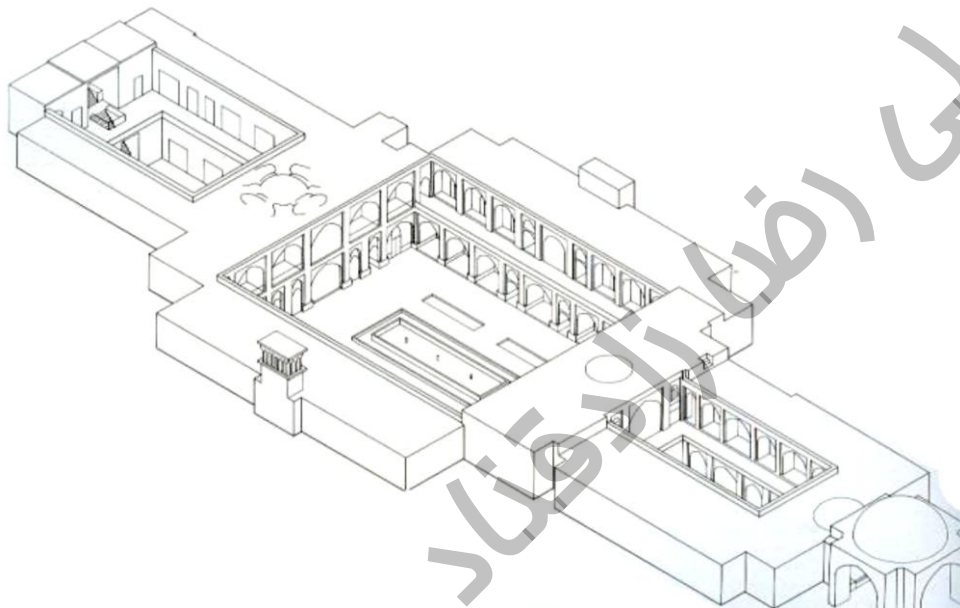
✓ میدان خان با مغازه های اطراف خود راهی به " مسجد ریگ " دارد .

✓ مدرسه شفیعیه در زاویه شمال شرقی آن قرار دارد

✓ بنای مدرسه در ابتدا در خارج از حصار شهر یزد متشکل از دو مدرسه بزرگ و کوچک ساخته شد .

✓ حمام خان شامل دو حمام بزرگ و کوچک است . حمام بزرگ از بخش های اصلی سرپینه، گرم خانه، و فضای چال حوض تشکیل شده است . سرپینه این حمام فضای

وسعی با قاعده نزدیک به مربع است که چهار ستون قطور آجری بخش میانی آن را جدا کرده اند . دو طاق رسمی بندی بر فراز یکدیگر و با زمینه مستطیل به زیبایی این بخش را پوشانده اند.

مدرس: علیرضا زادقناد ..... معماری و باغ سازی ایران عصر صفویه

سایر بناهای دوره صفویه

۱- قم - مدرسه فیضیه

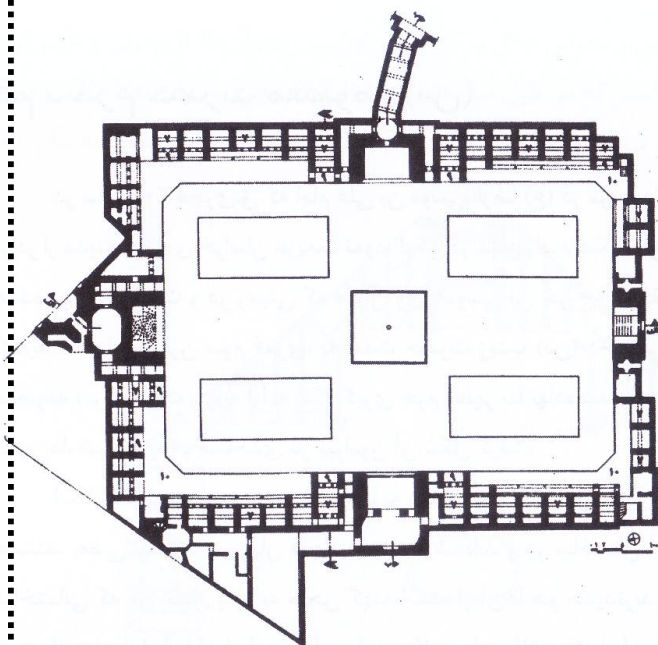
۲- قم - حرم حضرت معصومه (س)

۳- قزوین - امام زاده حسین (شاهزاده حسین)

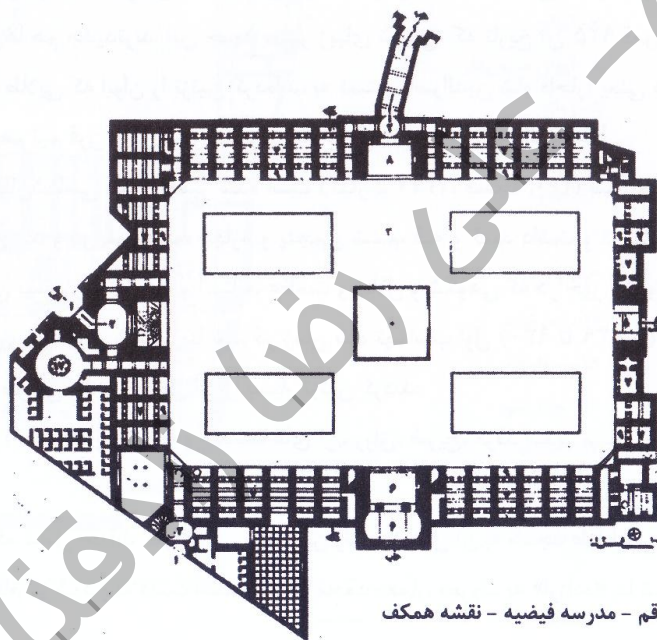
۴- اصفهان - حمام قلی آقا

۵- کاشان - حمام سلطان میر احمد

۶- ساری - مسجد فرح آباد

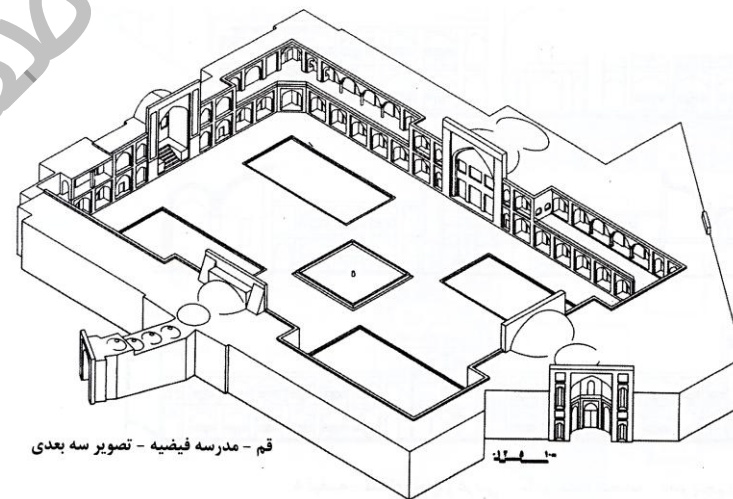
قم - مدرسه فیضیه - نقشه طبقه اول

قم - مدرسه فیضیه - نقشه همکف

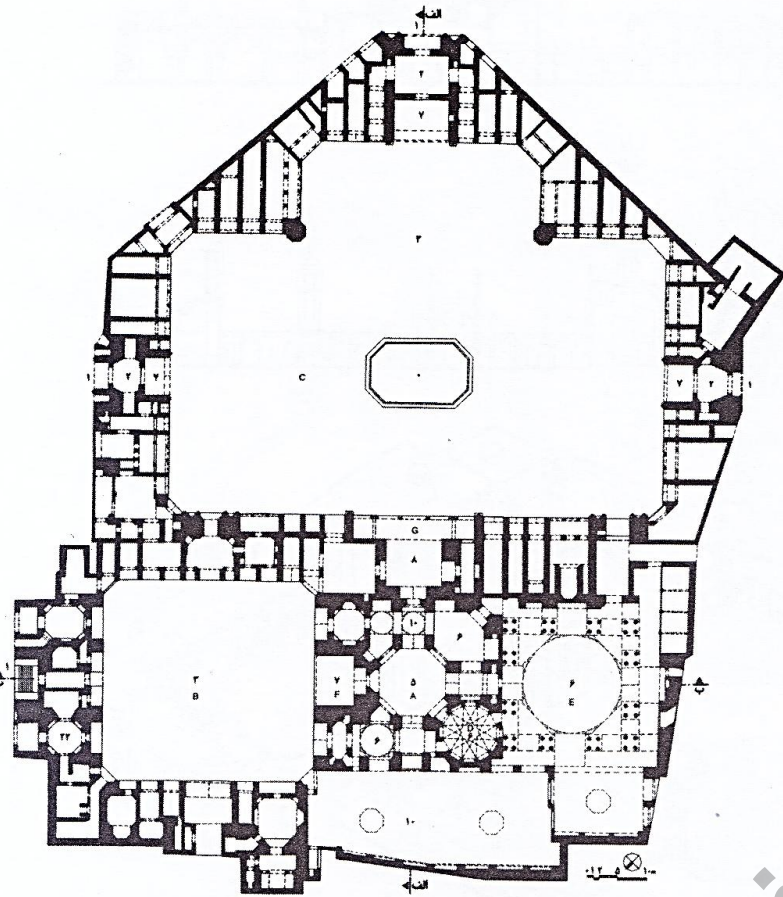
معرفی فضاهای کالبدی:

۱- ورودی	۷- حجره
۲- هشتی	۸- ایوان
۳- صحن	۹- ایوانچه
۴- شبستان	۱۰- مهتابی
۵- گنبدخانه	۱۱- رواق
۶- مدرس	

قم - مدرسه فیضیه - تصویر سه بعدی

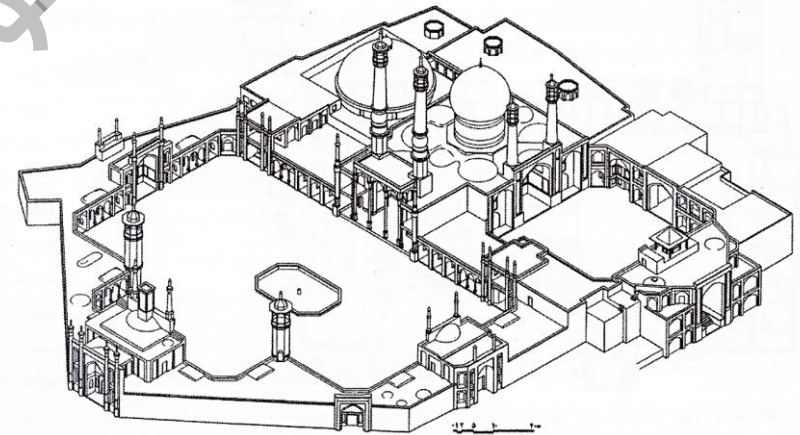
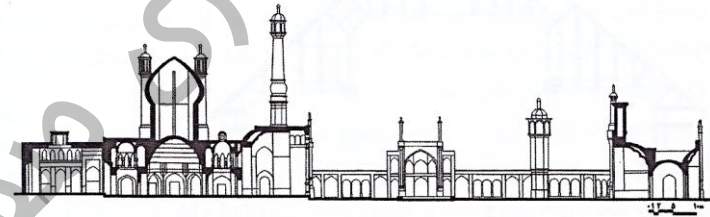
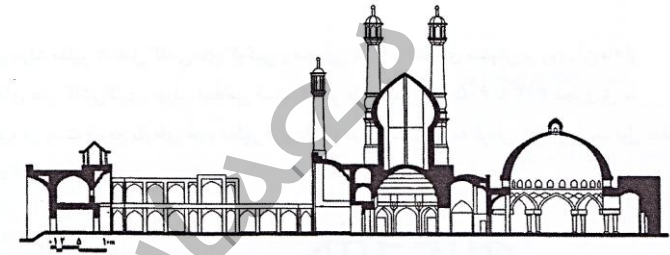

شم - حرم حضرت معصومه

معرفی فضاهای کالبدی:

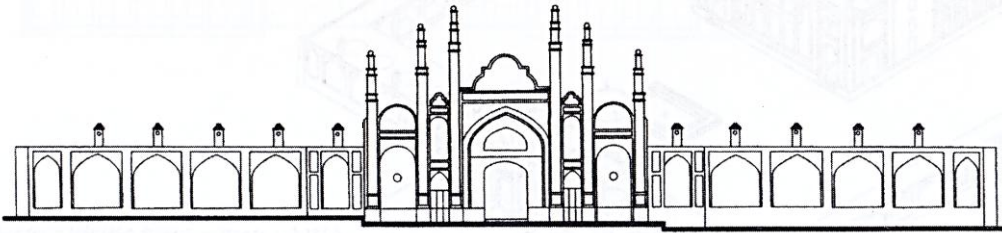
- ۱- ورودی
- ۲- هشتی
- ۳- صحن
- ۴- شبستان
- ۵- گنبدخانه اصلی
- ۶- گنبدخانه فرعی
- ۷- ایوان
- ۸- ایوان ستون دار
- ۹- رواق
- ۱۰- فضای مجاور مقبره (رواق)
- ۱۱- حجره
- ۱۲- غرفه
- ۱۳- تالار
- ۱۴- نمازخانه
- ۱۵- سقاخانه
- ۱۶- چهارسوء
- ۱۷- خانقاه
- ۱۸- حسینه
- ۱۹- سردابه

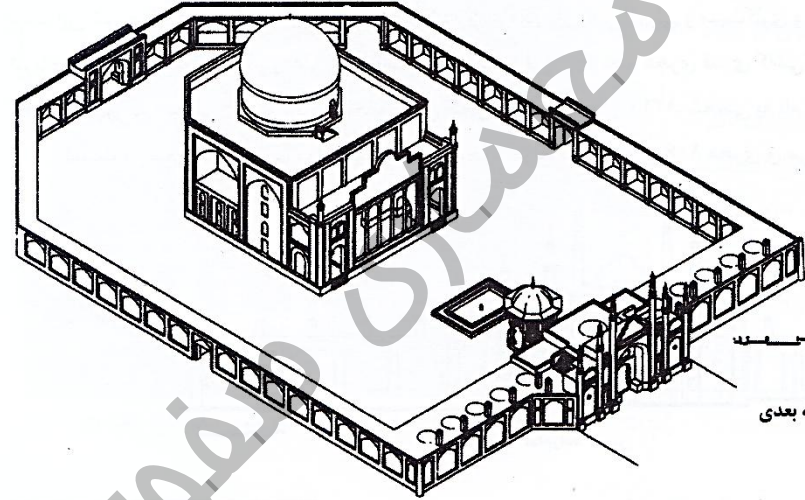
شم - مجموعه آستانه حضرت معصومه (ع) - تصویر سه بعدی

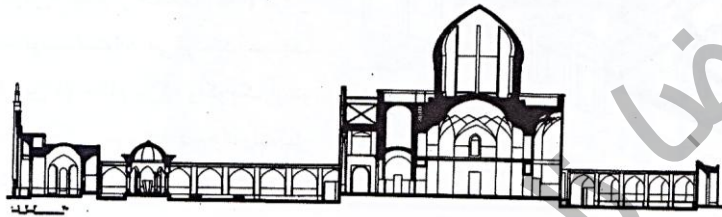
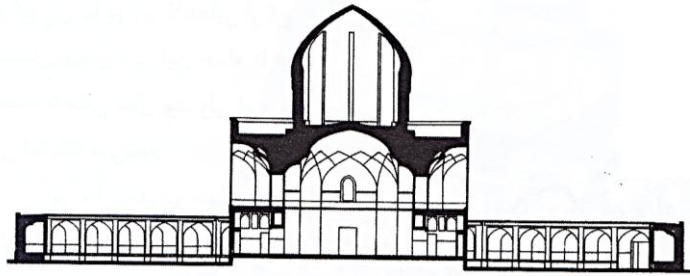

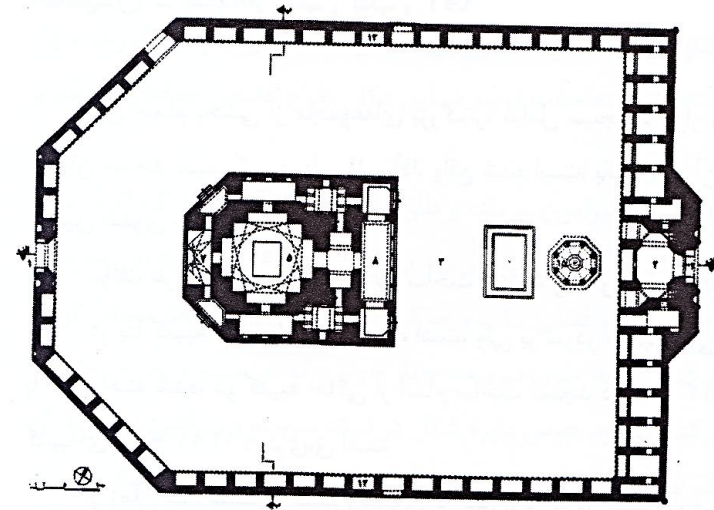
قزوین - امامزاده حسین - نمای جبهه ورودی

قزوین - امامزاده حسین - تصویر سه بعدی

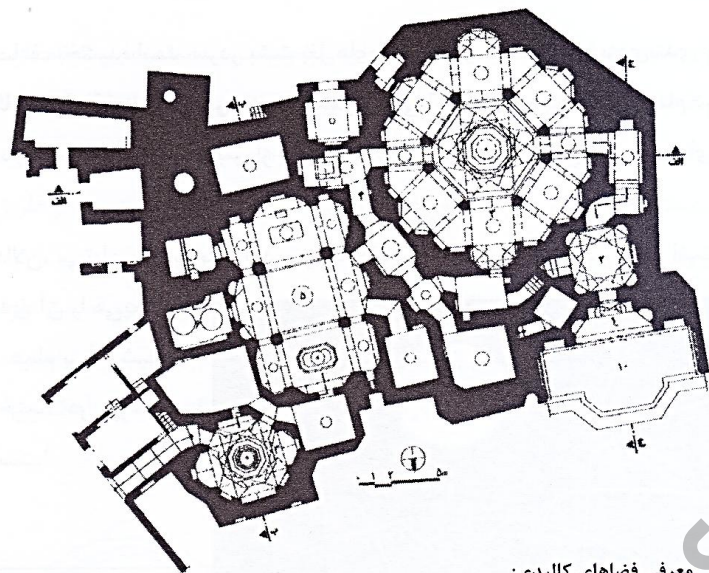

قزوین - امامزاده حسین
مقاطع طولی و عرضی

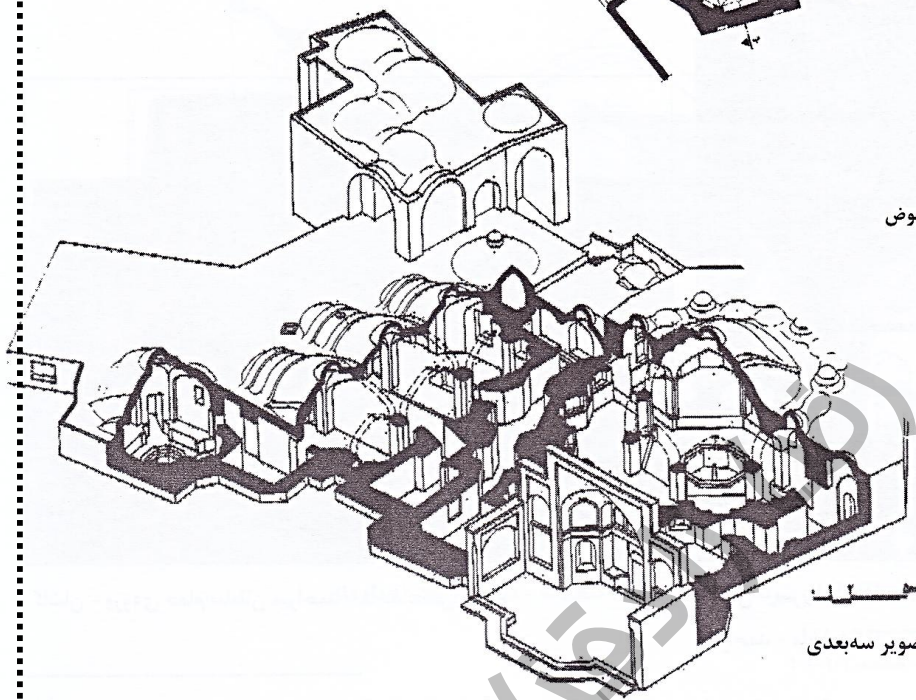
قزوین - امامزاده حسین

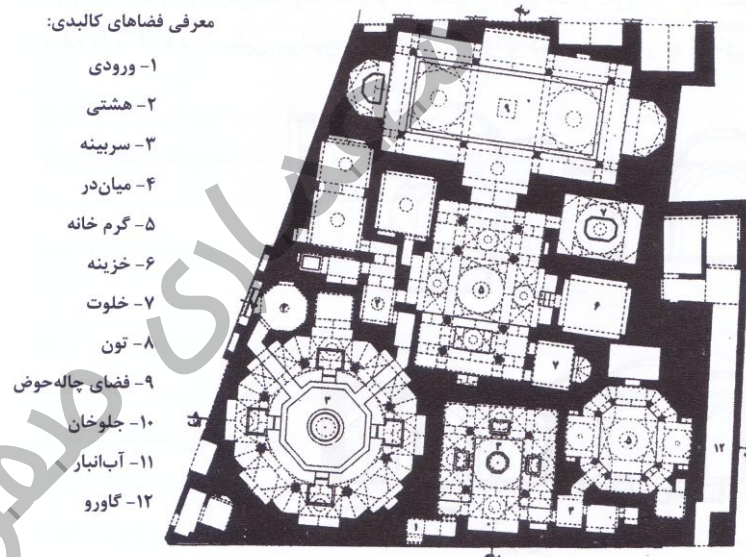

معرفی فضاهای کالبدی:

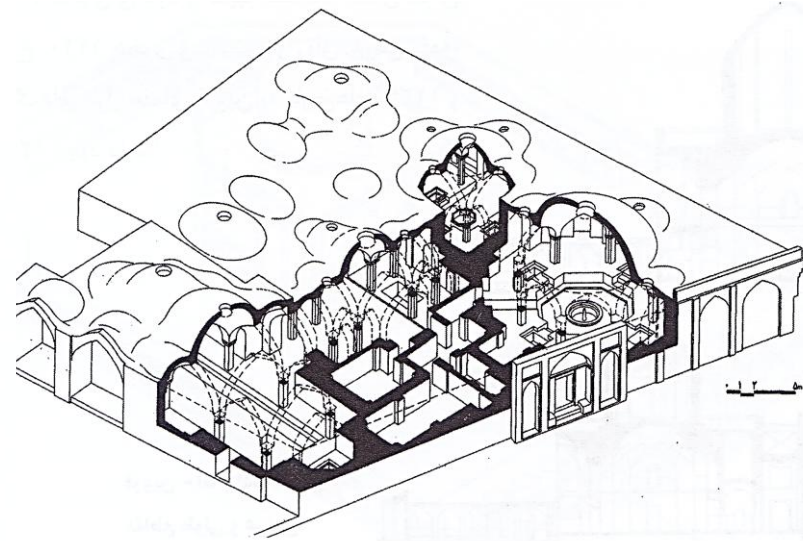
- ۱- ورودی
- ۲- هشتی
- ۳- سربینه
- ۴- میان در
- ۵- گرم خانه
- ۶- خزینه
- ۷- خلوت
- ۸- تون
- ۹- فضای چاله حوض
- ۱۰- جلوخان
- ۱۱- آب انبار
- ۱۲- گاورو

کاشان - حمام سلطان میراحمد - تصویر سه بعدی

اصفهان - حمام علی قلی آقا - برش افقی

اصفهان - حمام علی قلی آقا -

ویژگی های باغسازی دوره صفویه

- ✓ باغسازی در این دوره ادامه سبک تیموری بوده با تغییراتی اندک که به سبک صفوی معروف است.
- ✓ یکی از خصوصیات طرح باغ های ایرانی در این دوران ایجاد ارتباط بین فضای داخل و خارج است.
- ✓ از نمونه های آن ساخت حوضخانه و آب نما در داخل عمارت و حرکت آب از داخل بنا به بیرون است. مانند باغ فین کاشان.
- ✓ کاخ های ساخته شده در دوران صفویه را به دو دسته کاخ پذیرایی (مخصوص پذیرایی از مهمانان حکومتی) و کاخ نشیمن (مخصوص اقامت پادشاهان و خانواده شان) تقسیم بندی می کنند.
- ✓ از نمونه کاخ های پذیرایی: کاخ عالی قاپو و کاخ چهل ستون.
- ✓ از نمونه کاخ های نشیمن: کاخ هشت بهشت و تالار اشرف.
- ✓ طبیعت گرایی و آوردن زیبایی سبز رنگ در شهرهای ایران از دیرباز شناخته شده است. ایده باغ شهر یک ایده ایرانی بوده و شهرهای اصفهان، نیشابور، سمرقند، بخارا و شیراز بر این اساس شکل گرفته اند.

درباره باغسازی دوره صفویه می توان گفت:

- ارتباط میان شهر و باغ سلطنتی در اصفهان (قرن ۱۷ میلادی / ۱۱ هجری) در زمان صفویه ایجاد شده است.
- در باغ های این دوران برای اولین بار فضای خارج (باغ) با فضای داخل یا (ساختمان) مربوط شد.
- خیابان کشی و ایجاد معابر عمومی به طور منظم و صحیح اولین بار در این زمان آغاز شد و بهترین نمونه آن "خیابان چهارباغ" است.
- شفافیت و سبکی از ویژگی های بناهای دوره صفویه است که در دوره های بعدی نیز دیده شده است.

باغ های صفویه در اصفهان

• خیابان چهارباغ

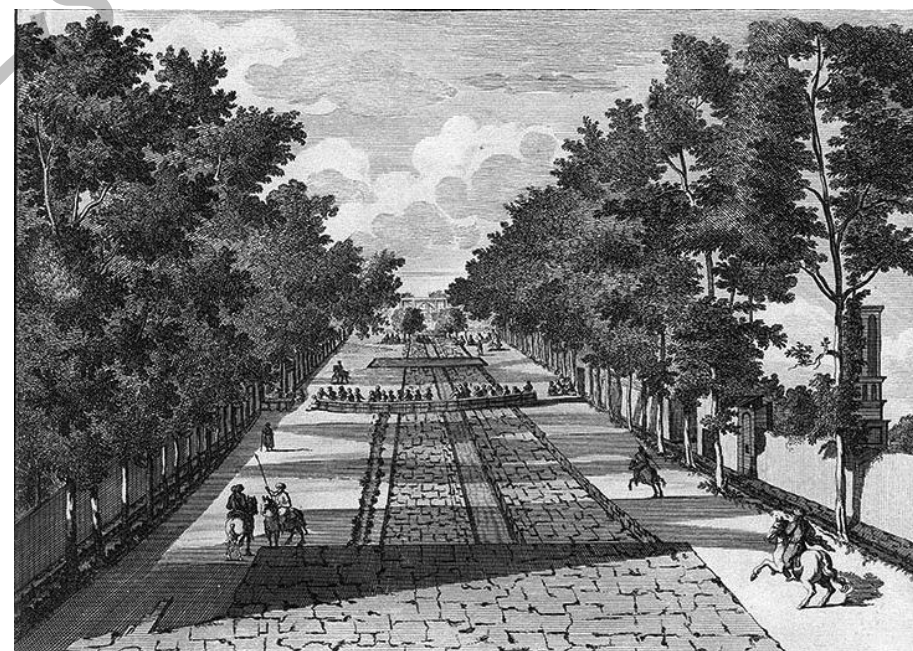
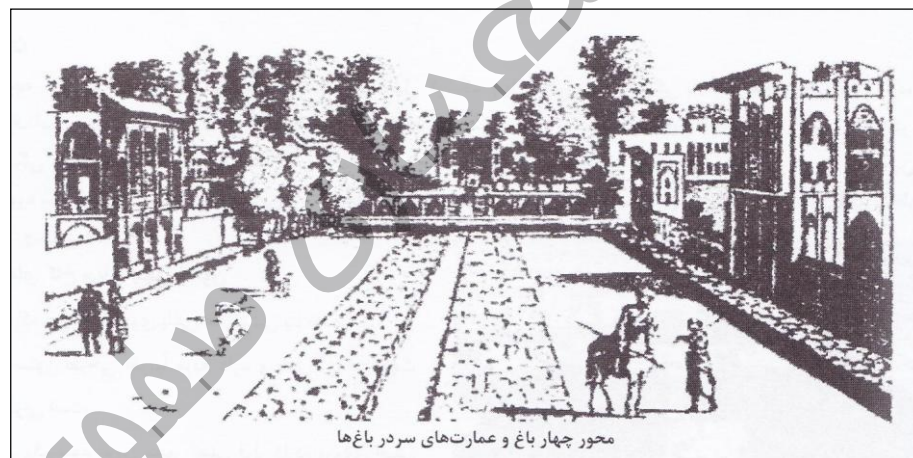
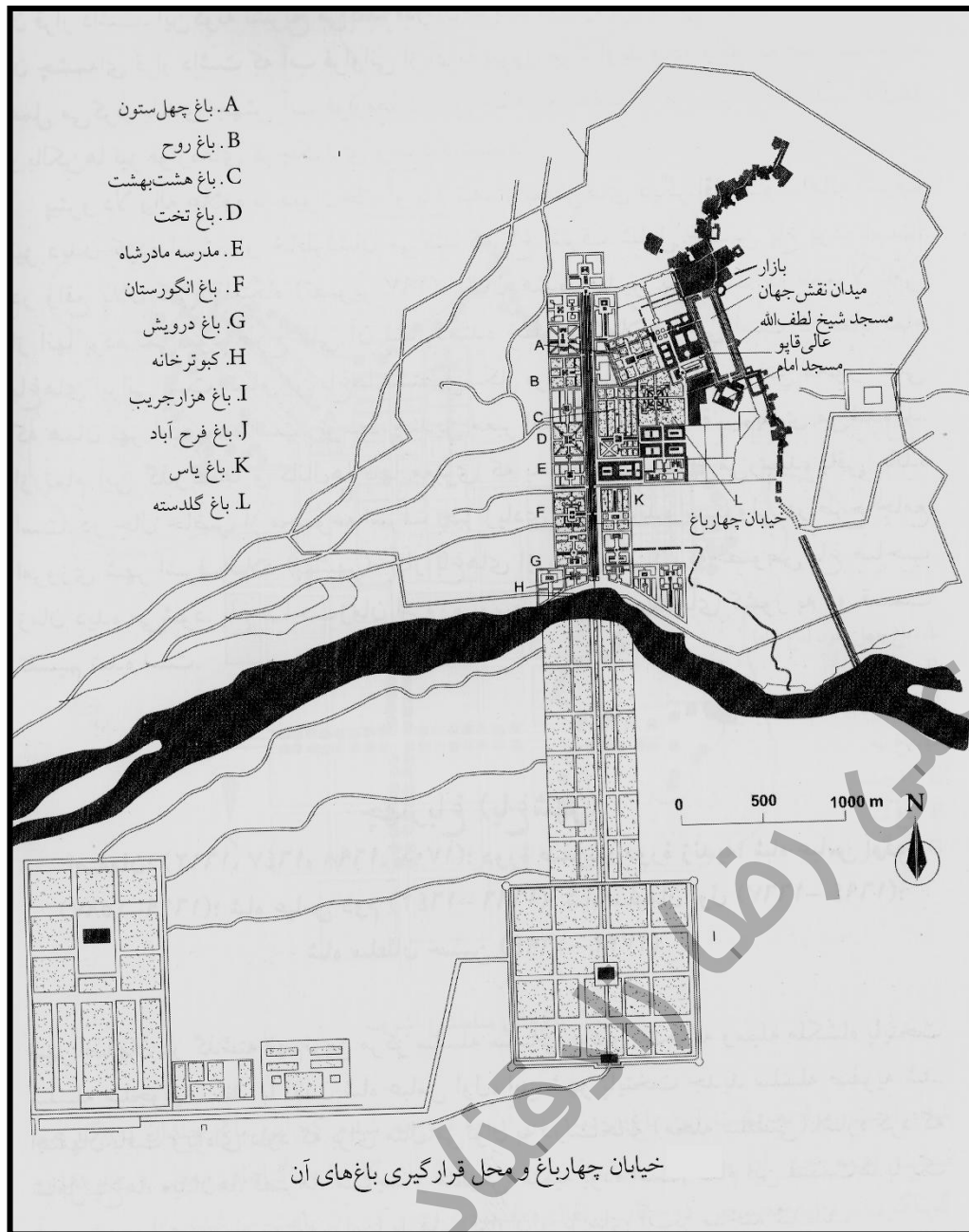
• ویژگی های این خیابان عبارت است از:

- ✓ خیابان چهارباغ به دستور شاه عباس اول در دوره صفویه احداث شد.
- ✓ هدف از احداث چهارباغ، چون خارج از منطقه پرجمعیت واقع است، یک تفرجگاه و گردشگاه عمومی بوده است: (خیابان چهارباغ به قصد تفریح و تفرج ساخته شده بود).
- ✓ ابتدا آن از شمال غرب کاخ های سلطنتی (میدان نقش جهان) شروع شده و به باغ هزار جریب می رسد.
- ✓ عرض آن ۶۰ متر است.
- ✓ هشت ردیف درخت تبریزی و چنار در اطراف آن کاشته شده و در میان آن ها بوته های گل قرار داده اند.
- ✓ این خیابان دارای چهار نهر آب بوده است، در سطح خیابان هم استخر و فواره وجود داشته است.
- ✓ در ابتدای آن کوشکی سه طبقه بود که بانوان حرم از آن به تماشا می نشستند.
- ✓ از باغ های اطراف چهارباغ می توان به: باغ چهل ستون، باغ فتح آباد، باغ تخت، باغ کاج، باغ بابا امیر، باغ توپخانه، باغ نسترن، باغ طاووس، باغ پهلوان حسین، باغ تاکستان، باغ درویشان، باغ گلدسته، باغ هشت گوش، باغ بلبل (هشت بهشت)، باغ توت، باغ انگور، باغ زرشک و... اشاره کرد.
- ✓ از کاخ های اطراف چهارباغ فقط کاخ هشت بهشت باقی مانده است.
- ✓ وجه تسمیه آن به خاطر وجود چهارباغ بزرگ سلطنتی در آن است.
- ✓ ایجاد میدان نقش جهان اصفهان، محور چهارباغ و باغ های اطراف آن، نقطه ورود باغ سازی در معماری شهری ایران بود.

مدرس: علیرضا زادقناد ..... معماری و باغ سازی ایران عصر صفویه

نکته: در کنار چهار باغ بخشی به نام باغ پرندگان و باغ وحش در زمان شاه عباس اختصاص یافت.
 نکته: بیش از سه چهارم سطح شهر اصفهان در دوره صفوی به باغ اختصاص داده شده بود.

• باغ هزار جریب (باغ عباس آباد)

✓ این باغ در اواسط قرن ۱۷ میلادی / ۱۱ هجری به دستور شاه عباس کبیر ساخته شد.

✓ مساحت آن ۲/۵ کیلومتر مربع بوده است.

✓ این باغ از دوازده طبق مسطح با ۱۵ خیابان تشکیل شده بود.

✓ همچنین دوازده خیابان عرضی در آن کشیده شده و سه خیابان طولی به موازات چهارباغ نیز داشته است.

✓ خیابان مشجر وسط درست در امتداد چهارباغ بوده و در هر دو طرف دو ردیف چنار بلند داشته است.

✓ در هر یک از ایوانها (طبقهها) حوضی با طرح متفاوت (دایره، مربع، چندضلعی) وجود داشت.

✓ دو استخر وسیع هشت ضلعی در وسط دو نیمه باغ واقع است.

✓ حوض طبق سوم ۱۲ ضلعی است.

✓ باغ دارای ۵ گوشه اصلی بوده است.

✓ در این باغ حیوانات وحشی هم نگهداری می شده است.

✓ وجه تسمیه آن به خاطر وسعت آن است.

✓ این باغ به عنوان گردشگاه سلطنتی خارج از شهر محسوب می شده است

✓ خیابان وسطی با سه ساختمان در ابتدا، مرکز و انتهای آن قطع می شود.

✓ دو استخر وسیع هشت ضلعی در وسط باغ وجود داشته است.

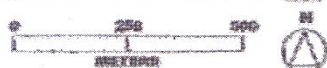
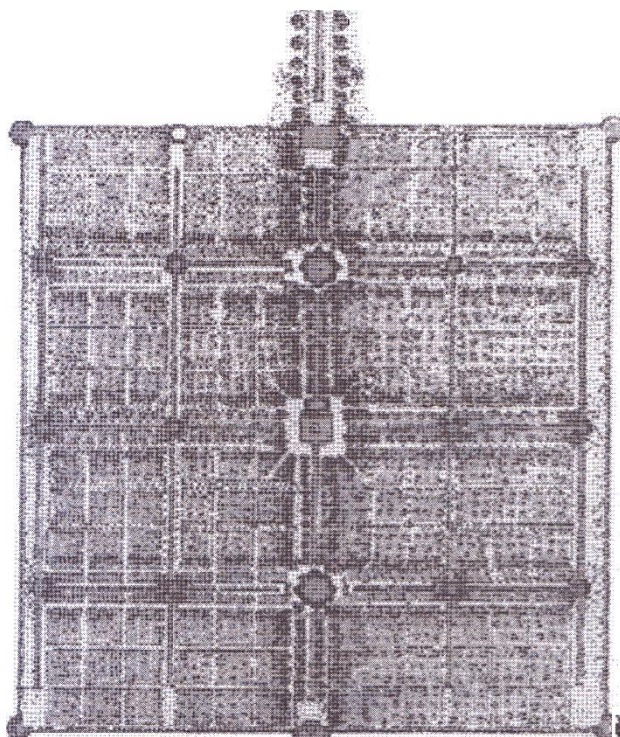
✓ این باغ دارای چهار کبوترخانه در چهار گوشه آن بوده که به شکل برج قلعهها و از خشت خام ساخته شده بودند.

✓ این باغ در دوره قاجاریه توسط محمد شاه مرمت شد.

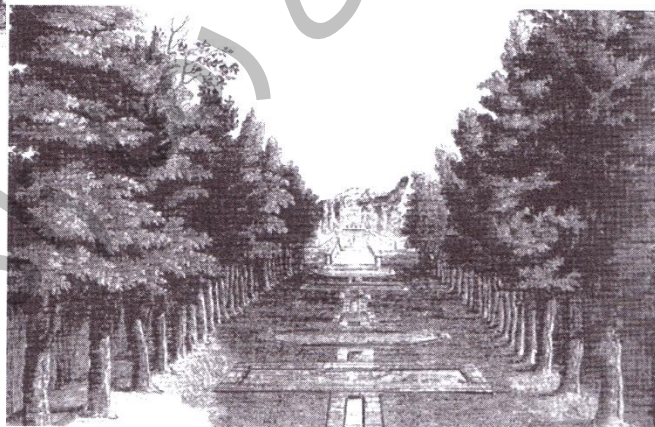
✓ امروزه زمینهای باغ تبدیل به دانشگاه اصفهان شده است.

✓ تناسب کلی مربع شکل در کلیت باغ و در تقسیم بندیهای آن رعایت

شده بود.

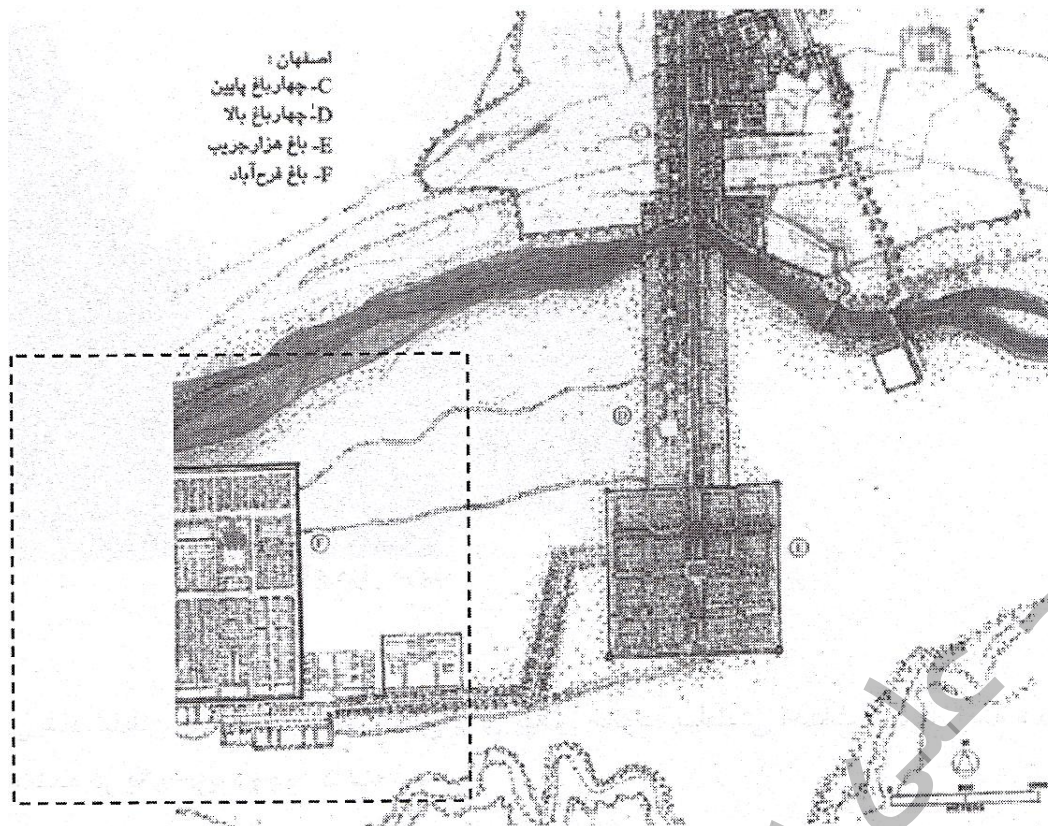

باغ هزار جریب اصفهان

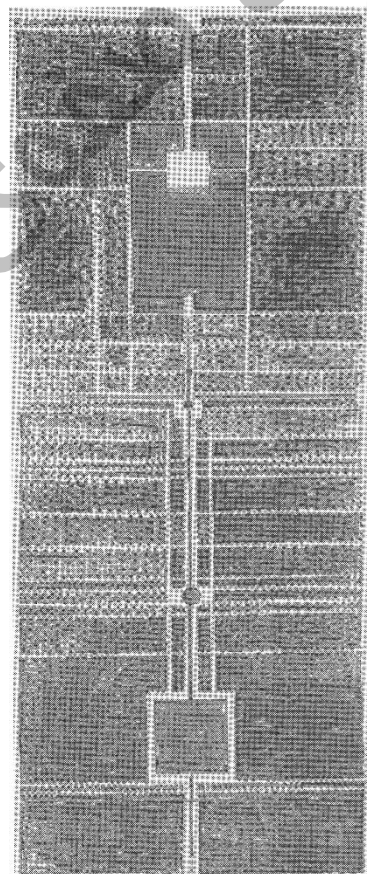
محور اصلی باغ هزار جریب

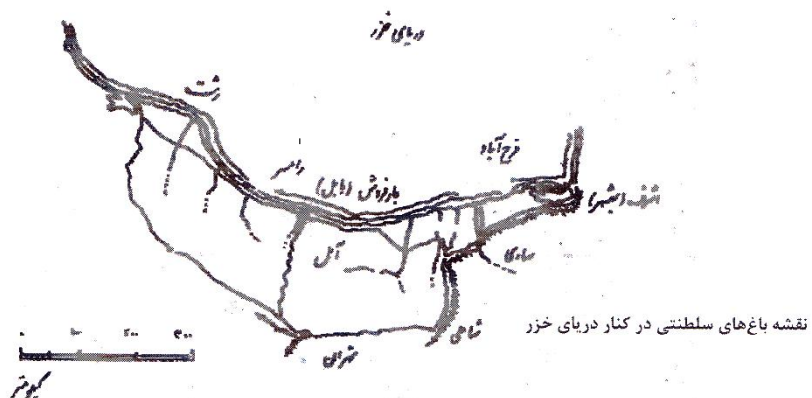
موقعیت قرارگیری چهار باغ بالا و چهار باغ پایین، باغ هزار جریب و باغ فرح آباد

- باغ فرح آباد ✓
- ✓ باغ فرح آباد در سال (۱۷۰۰ م / ۱۱۱۲ ق) به فرمان شاه سلطان حسین به منظور محلی برای بیلاق خانواده سلطنتی احداث گردید.
- ✓ گفته شده که در این باغ دو دریاچه و یک خانه بیلاقی ساخته شده در یک جزیره وجود داشته است.
- ✓ فرح آباد به معنای "جایگاه سعادت" است.
- ✓ نقشه این باغ توسط "یوژن بودئن" کشیده شده است.
- ✓ این باغ در سمت شرق باغ هزار جریب واقع شده بود.
- ✓ ارنست لاکهارت باغ فرح آباد را "ورسای ایران" نامیده است.

نقشه باغ فرح آباد اصفهان

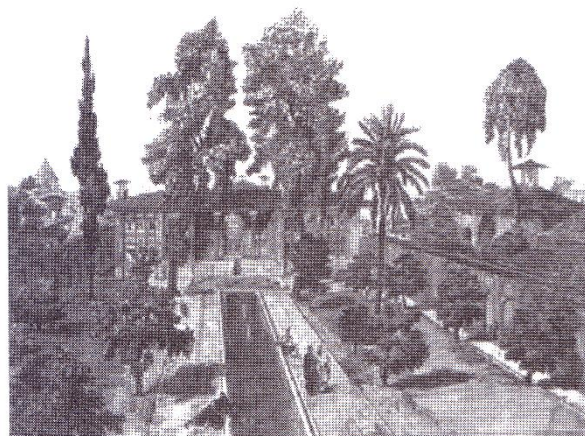

باغ‌های دوران صفویه در کرانه دریای خزر

- ✓ از این باغ‌ها شش باغ متعلق به شاه عباس و یک باغ از رضاشاه، در مازندران، باقی مانده‌اند.
- ✓ این باغ‌ها عبارتند از: باغ آمل، بارفروش (بابل)، ساری، فرح‌آباد، اشرف (بهشهر)، صفی آباد و عباس آباد.
- ✓ در رابطه با باغ‌های کرانه دریای خزر می‌توان گفت تقریباً کلیه مشخصات این باغ‌ها و کاخ‌هایشان مشابه مشخصات و طرح کاخ‌ها و باغ‌های اصفهان است.

معرفی باغ‌های کرانه خزر

- **باغ آمل**
    - ✓ این باغ دارای کاخی است دو طبقه، که از سنگ ساخته شده و کوشش بسیاری برای تأمین خنکی اتاق‌ها و آسایش زندگی در آن شده است.
    - ✓ باغ سروهای بلندی داشته است.
  - **باغ شاه یا بحرالارم در بابل**
    - ✓ این باغ شامل جزیره‌ای مصنوعی با کوشکی در وسط دریاچه بوده است.
    - ✓ پلی چوبی و ستون‌های چوبی نیز داشته و رفت و آمد به آن فقط توسط قایق انجام می‌شده است.
  - **باغ‌های ساری**
    - ✓ از این باغ‌ها در ساری "باغ شاه" متعلق به شاه عباس و "باغ آقا محمد خان" قاجار را می‌توان نام برد.
  - **فرح‌آباد**
    - ✓ این ناحیه از لحاظ طرح و شکل به میدان نقش جهان اصفهان و ساختمان‌های آن شباهت دارد.
    - ✓ کاخی به نام کاخ جهان نما در آن قرار داشت.
    - ✓ از این میدان به عنوان یک کاروانسرای بزرگ یاد می‌شود.
    - ✓ هدف از ایجاد آن خدمت به دربار و انجام امور درباری بوده است.
- نکته:** کاخ جهان نما در فرح‌آباد از لحاظ طرح و اندازه به کاخ صاحب الزمان در اشرف شباهت دارد.

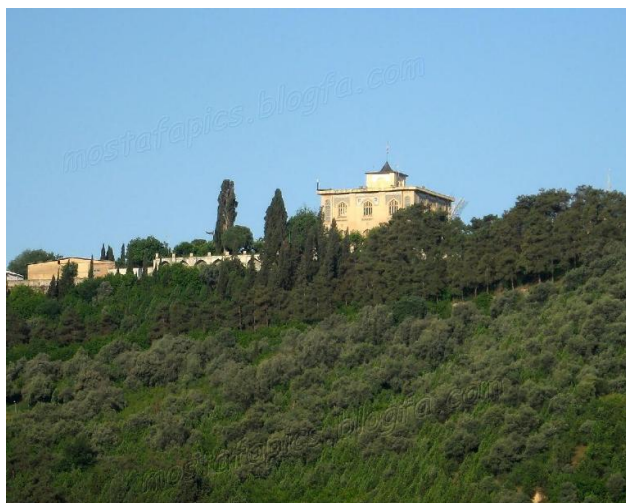

کاخ و باغ سلطنتی در ساری، دوره صفویه

• باغ های اشرف (بهشهر)

- ✓ اشرف (اشرف البلاد) نام قدیمی شهر بهشهر بوده است.
- ✓ این نواحی به دلیل آب و هوای معتدل و طبیعت زیبای آن مورد توجه شاه عباس قرار گرفت تا این حد که به عنوان پایتخت دوم او مطرح شده است.
- ✓ این مجموعه مربوط به دوران صفوی است.
- ✓ جاده سنگفرشی را شاه عباس در امتداد شرقی به اشرف احداث کرد.
- ✓ نام دیگر این ناحیه "دولت اشرف" بوده و معمولاً آن را به اسم "باغ شاه" می شناسند.
- ✓ در مجموعه اشرف هفت باغ در باغ وجود داشت که شامل کاخ های با شکوه، حمام ها، آب انبارها و... بوده است.
- ✓ ساخت این مجموعه از سال ۱۱۴۶ هـ. ق شروع و در سال ۱۱۵۹ هـ. ق به اتمام رسید.

• کاخ و باغ صفی آباد

- ✓ در غرب شهر اشرف (بهشهر) بر روی تپه قرار دارد.
- ✓ وسط شاه عباس در امتداد کاخ جهان نما ایجاد شد.
- ✓ این مجموعه در دوران پهلوی اول مرمت شد.
- ✓ در این باغ یک رصدخانه هم وجود داشته است.

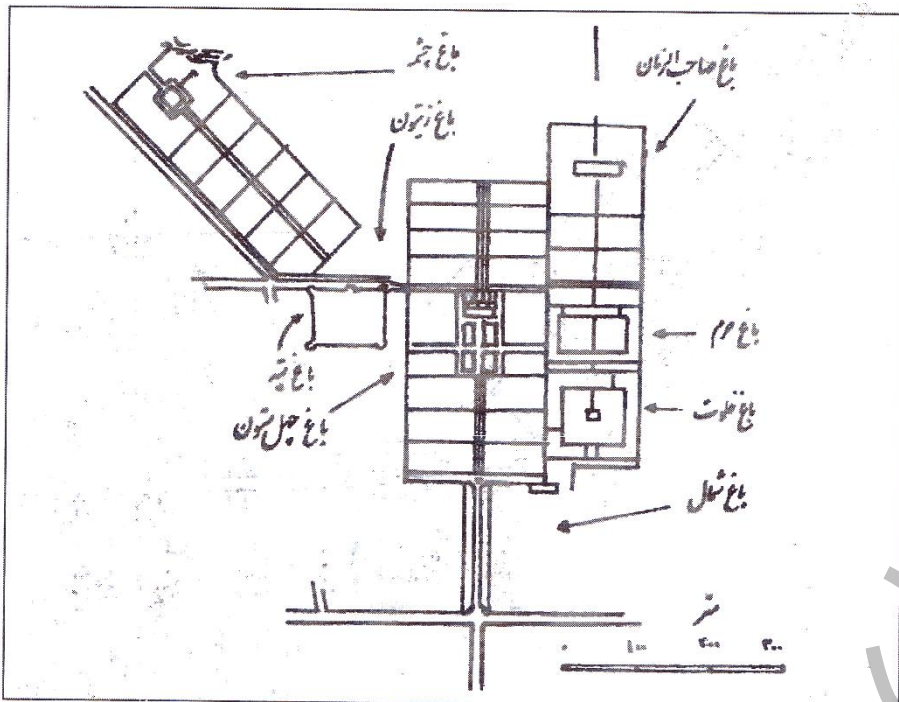
از دیگر باغ‌های ناحیه خزری می‌توان به کاخ شاه عباس در ناحیه عباس آباد در کنار یک دریاچه مصنوعی اشاره کرد.

• مجموعه باغ‌های اشرف (بهشهر)

- ✓ مجموعه باغ‌های اشرف شامل هفت باغ در باغ با نام‌های: باغ شمال، باغ خلوت، باغ تپه، باغ زیتون، باغ صاحب الزمان، باغ حرم، باغ چهل ستون و حوض خانه (باغ چشمه) است.

این مجموعه دارای سردری برای ورود نیز بوده است (عمارت سردر: بر روی سردر این مجموعه تالار نقاره خانه قرار داشته است).

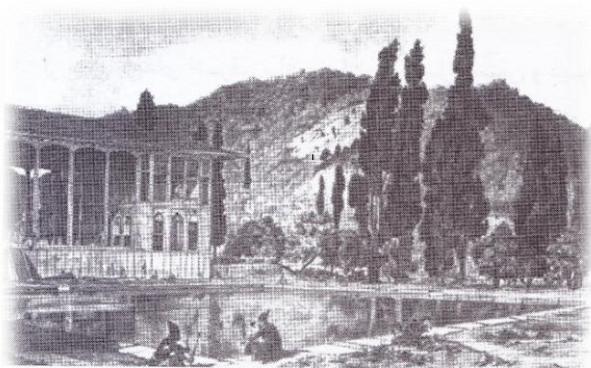
نکته: در رابطه با نحوه قرارگیری این باغ‌ها می‌توان گفت؛ محل استقرار بناها تحت تأثیر ویژگی‌های بستر طبیعی بوده که با تراس‌بندی‌های منظمی سازمان یافته بود و بیشتر باغ‌ها دارای نظم هندسی دقیقی بوده‌اند.

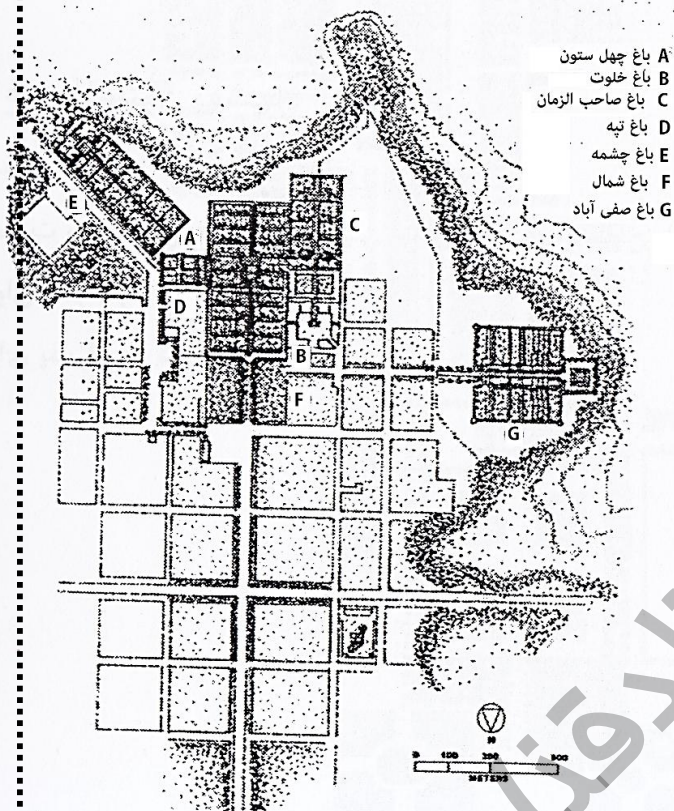
باغ‌های صفویه در اشرف (بهشهر) که آنها را باغ شاه می‌نامند.

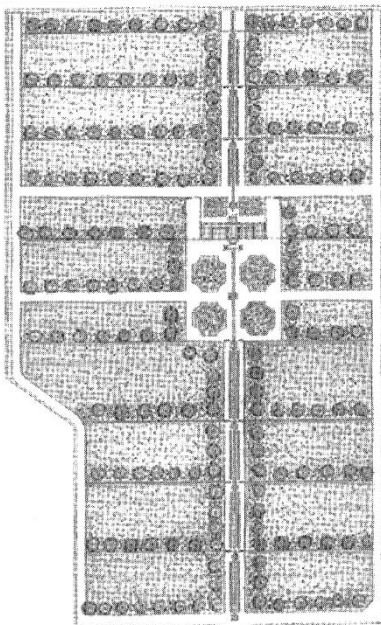
مدرس: علیرضا زادقناد ..... معماری و باغ سازی ایران عصر صفویه

باغ جهلستون بهشهر

مجموعه باغ اشرف

مجموعه باغ چهل ستون بهشهر

باغ شمال

- ✓ پس از عمارت سردر اصلی باغ شمال قرار داشته است.
- ✓ این باغ محل ملاقات سفیران با مقامات درباری بوده و به عنوان پیش فضا برای کل مجموعه محسوب می شده است.

باغ چهل ستون

- ✓ این باغ در سمت جنوب قرار داشته و محل انجام پذیرایی های رسمی و بار عام بوده است.
- ✓ این باغ دو باغ دیگر به نام های صاحب الزمان و خلوت را با باغ تپه مرتبط می کرده است.

باغ خلوت

- ✓ این باغ در غرب باغ چهل ستون قرار داشته و محل اقامت شاه بوده است.

باغ حرم

- ✓ این باغ در غرب باغ چهل ستون و بنای حرمسرا در وسط مجموعه بوده است.
- ✓ استخری بزرگ با نیمکت هایی از سنگ مرمر در گوشه های آن وجود داشته است.

باغ صاحب الزمان

- ✓ این باغ برای برگزاری مراسم و آیین های درباری، ذخیره کردن اموال سلطنتی و با نمایش آن ها مورد استفاده قرار می گرفت. (بام کاخ آن مسطح و برای مراسم پذیرایی بکار می رفت)

باغ زیتون

- ✓ این باغ در شرق باغ چهل ستون قرار داشته و باغ مزار بوده است.

باغ تپه

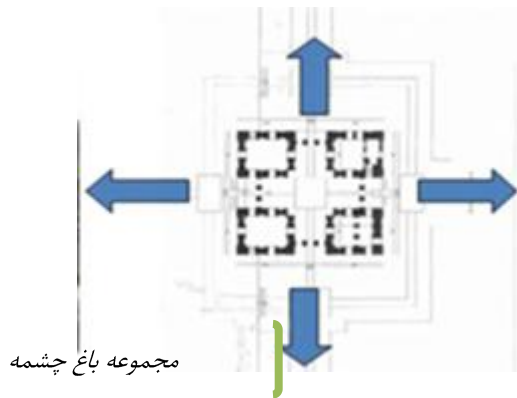
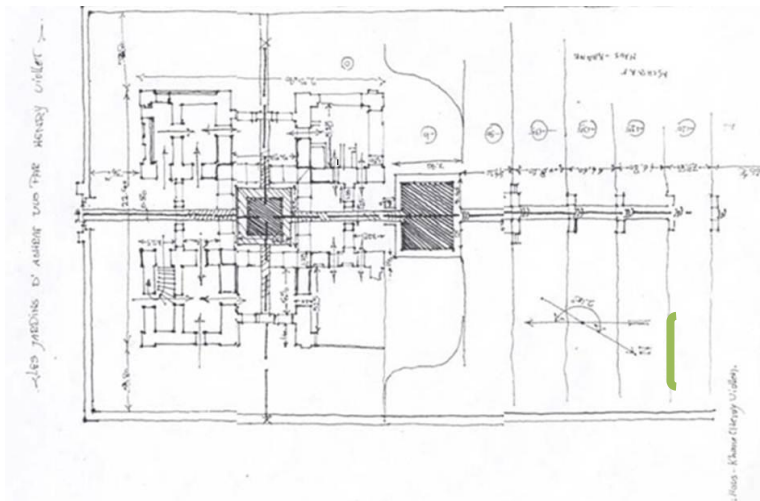
- ✓ این باغ در شرق باغ چهل ستون بوده و وجه تسمیه آن به این خاطر است که در حدود ده متر مرتفع تر از سایر قسمت های این ناحیه است.

باغ چشمه (حوض خانه)

- ✓ این باغ در شرق باغ چهل ستون بوده و وجه تسمیه آن وجود چشمه ای در سمت جنوب کلاه فرنگی است.
- ✓ محور اصلی باغ نسبت به کل مجموعه ۳۰ درجه چرخیده است.
- ✓ کوشک آن به عنوان مادر کاخ هشت بهشت اصفهان مطرح است.

نکته: از میان باغ های اشرف، باغ و عمارت چهل ستون و دیوان خانه در مرکز مجموعه قرار دارد

مجموعه باغ چشمه

باغ‌های دوره صفویه در قزوین (جعفرآباد)

- ✓ باغ‌های ساخته شده توسط شاه طهماسب در قزوین شامل چهارده باغ به اسم چهارده معصوم بوده است.
- ✓ "عمارت خلوت" را شاه عباس اول و "عمارت نو و کاروانسرای عالی" را شاه عباس دوم بر این مجموعه افزودند.
- ✓ کاخ‌های شاهی دارای هفت در ورودی بوده که یکی از آن‌ها "عالی قاپو" نام داشته است.
- ✓ سردر عالی قاپو از آثار شاه عباس است.
- ✓ تنها باقیمانده‌های امروز از آن مجموعه این سردر و کاخ چهل ستون است.

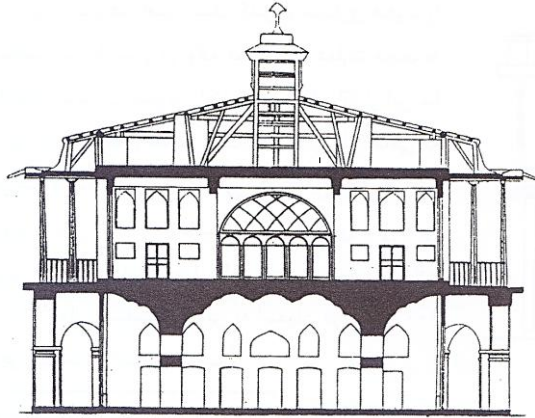
• باغ چهل ستون قزوین

- ✓ کاخ باغ چهل ستون قزوین بنایی دو اشکوبه است.
- ✓ این بنا امروزه موزه آثار باستانی قزوین است.
- ✓ طرح کلی بنا دو شش ضلعی است.
- ✓ در طبقه پایین دیوارها برابر با ستون‌های قطور و اطاق‌هایی با پوشش آجر، و در طبقه بالا دیوارها نازکتر و ستون‌ها چوبی بوده و از پوشش سبک چوبی و سقف حلبی (مربوط به دوره قاجاریه) استفاده شده است.
- ✓ نکته: اشکوب (طبقه) اول این بنا از آثار صفویه و اشکوب دوم از آثار قاجاریه است.

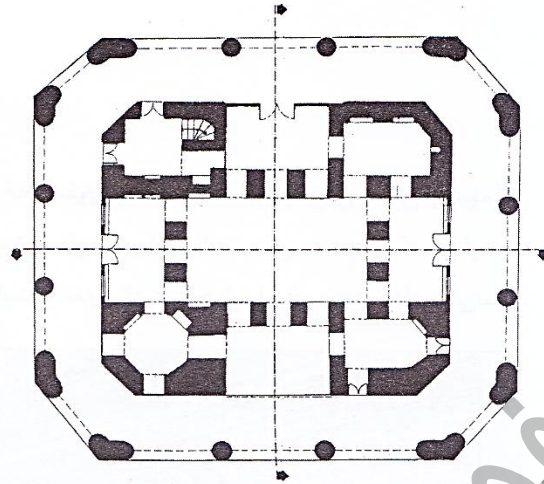

عمارت چهل ستون قزوین

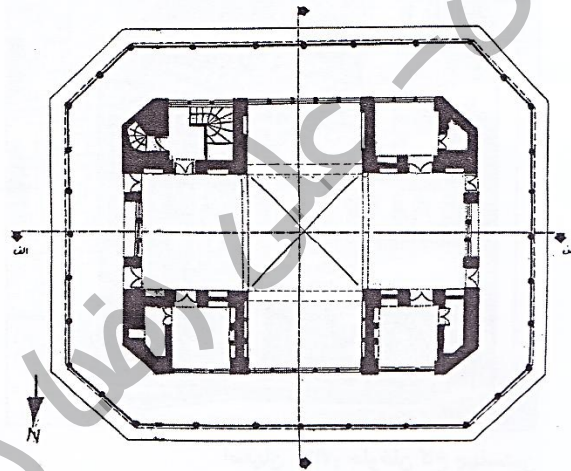

قزوین - عمارت چهلستون - برش غربی- شرقی

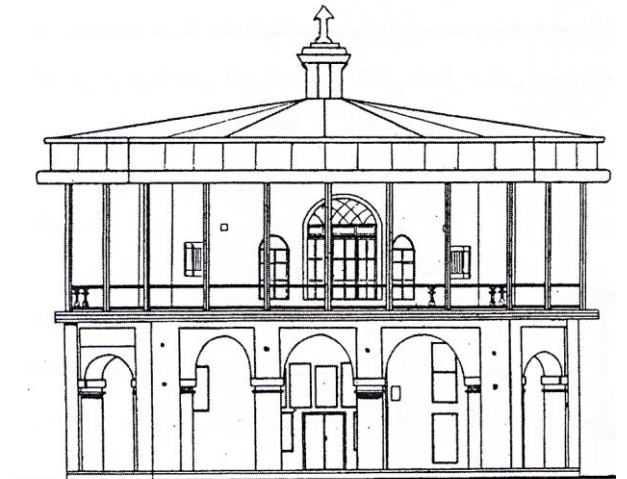
قزوین - عمارت چهلستون - نقشه همکف

قزوین - عمارت چهلستون - نقشه طبقه اول

قزوین - کاخ چهلستون (نمای شمالی)

قزوین - عمارت چهلستون - (نمای غربی)

باغ‌های صفویه در نیشابور

• باغ قدمگاه نیشابور

- ✓ وجه تسمیه این باغ اثر دو قدم بر روی تخته سنگی است که به حضرت رضا (ع) منسوب است.
- ✓ این مجموعه از سه بخش که در امتداد هم به صورت پله پله‌ای قرار گرفته‌اند، تشکیل شده است.
- ✓ این بخش‌ها به ترتیب ورود عبارتند از: باغ نیمه محصور، سردر و باغ قدمگاه.
- ✓ شکل امروزی این مجموعه توسط شاه عباس اول احداث شد.
- ✓ طول این مجموعه ۲۲۰ متر است.

• باغ نیمه محصور

- ✓ این باغ در امتداد محور اصلی و مرکزی باغ قبل از ورود به باغ اصلی، در سه سطح ایجاد شده است.
- ✓ این باغ به عنوان پیش فضایی برای ورود به باغ اصلی است.
- ✓ از عوامل مهمی که وجود باغ نیمه محصور را قبل از باغ اصلی در مجموعه توجیه می‌کند، عملکرد منزلگاهی و زیارتی بودن این مجموعه است.
- ✓ در دو طرف این باغ دیوارهایی وجود دارد.

• سردر

- ✓ سردر در ابتدای باغ قدمگاه واقع شده است.
- ✓ این بخش خود دارای فضای خدماتی و دالان ورودی است.
- ✓ برخلاف سایر باغ‌های ایرانی که بنای سردر قسمتی از فضای باغ را می‌گیرد، در این باغ بنای سردر در خارج از حریم باغ ساخته شده است.

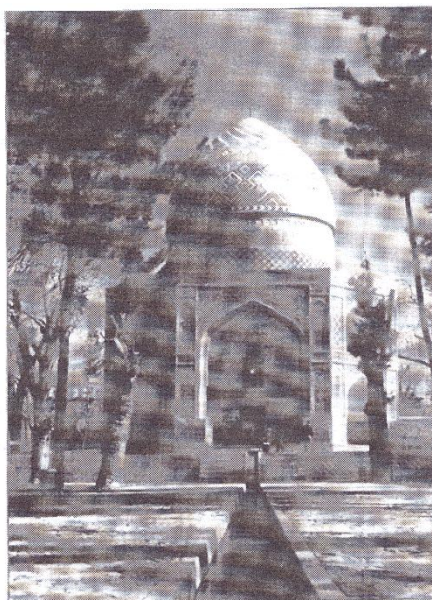
• باغ قدمگاه

- ✓ اولین بخش مجموعه، در بالاترین قسمت، در سه سطح با پلانی مربع شکل ایجاد شده است.
- ✓ این باغ به شیوه دوره صفویه و توسط شاه عباس اول ساخته شده است.
- ✓ دو عمارت، بقعه‌ای هشت ضلعی و چهار طاقی کوچک در آن قرار دارد.
- ✓ بقعه باغ به صورت هشت گوش با چهار ایوان بلند است.
- ✓ ساختمان این بقعه شباهت کاملی به بنای خواجه ربیع در مشهد دارد.

✓ پیش فضا در باغ‌های ایرانی برای تشدید تأثیر فضای باغ است مانند باغ طبس. اما پیش فضا برای ورود به مکان‌های زیارتی برای ایجاد آمادگی

دهنی است. مانند باغ نیمه محصور در مجموعه قدمگاه نیشابور.

- ✓ مجموعه قدمگاه نیشابور نمونه زیبای باغ مزار و باغ در باغ با رعایت سلسله مراتب دسترسی به کوشک است.
- ✓ این باغ نمونه‌های زیبای سینه کبکی در مسیر نهر اصلی باغ درونی را دارد.

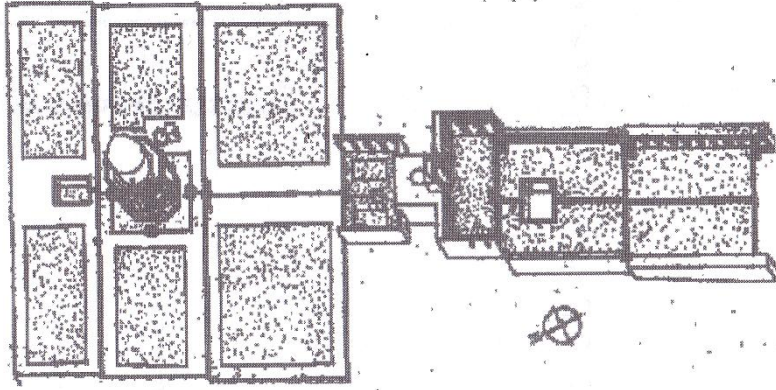

عمارت باغ قدمگاه نیشابور

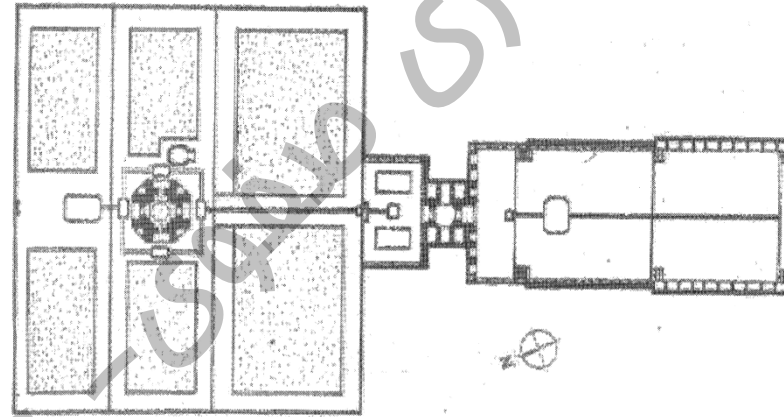

مدرس: علیرضا زادقناد ..... معماری و باغ سازی ایران عصر صفویه

✓ این مجموعه به علت عمومی بودن و عدم محصوریت کامل با دیگر باغ‌های ایرانی متفاوت است.

تصویر سه بعدی باغ قدمگاه نیشابور

نقشه مجموعه باغ قدمگاه نیشابور

علی رضا زادقناد

باغ های صفویه در کاشان

• باغ فین کاشان (باغ شاه)

- ✓ احداث باغ و بنای اولیه آن را به پادشاهان آل بویه نسبت داده اند.
- ✓ این باغ در زمان ایلخانان نوسازی شده است.
- ✓ شاه عباس پس از فتنه ترکمن ها دوباره آن را آباد کرد و کاخی جدید در آن ساخت.
- ✓ پس از حمله افغان ها، کریمخان زند باغ را دوباره آباد کرد و "عمارت خلوت کریمخانی" را در آن احداث کرد و در دوره فتحعلی شاه ترمیم شد.
- ✓ مردم ایران این باغ را با حادثه تاریخی کشته شدن امیرکبیر در آن می شناسند.
- ✓ باغی به نام "باغ کهنه" در شمال این باغ قرار داشته است
- ✓ - این باغ تضادی بین زمین های لم یزرع خارج از آن و سبزی خرمی داخل باغ است.
- ✓ در این باغ از قرینه سازی محوری استفاده شده است.
- ✓ این باغ چندین مدخل ورودی دارد که ورودی اصلی آن در طرف شمال قرار دارد و مقابل آن خیابانی است که دو طرف آن را درختان بلندی احاطه کرده است.
- ✓ این باغ جز باغ های تشریفاتی - اقامتی است.
- ✓ آب در این باغ از چشمه سلیمانیه تأمین می شود.
- ✓ کاخ سلطنتی آن دارای اندرونی جداگانه بوده است.
- ✓ ایجاد ساختمان های فعلی باغ را به فتحعلی شاه قاجار نسبت می دهند. این بناها عبارتند از:

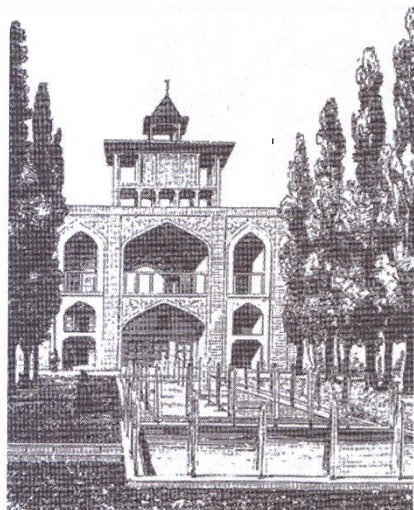
۱- حمام کوچکی کنار حمام صفوی

۲- نقاشی هایی در شتر گلویی صفوی (سرایستان)

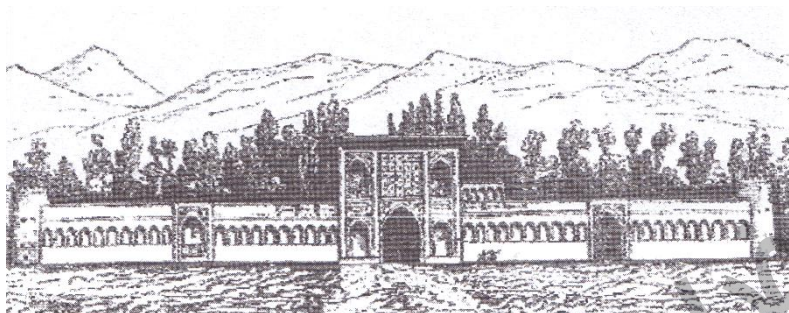
۳- احداث شتر گلوی قاجار کنار عمارت خلوت کریمخانی

۴- احداث حرمسرا (خلوت نظام الدوله)

- ✓ طرح باغ فین، طرح قالبی های ایرانی را به خاطر می آورد زیرا کلیه عوامل مانند نهرها، درختان میوه، گل ها و کوشک به یک نسبت در هر دو مشاهده می شود.
- ✓ باغ فین بهترین نمونه از باغ های رسمی و بزرگ ایران است.
- ✓ یکی از زیباترین سیستم های کانال کشی و انشعاب کانال در این باغ دیده می شود.
- ✓ طراحی باغ فین کاشان را مربوط به دوره های صفویه و قاجاریه می دانند

کوشک اصلی باغ فین کاشان

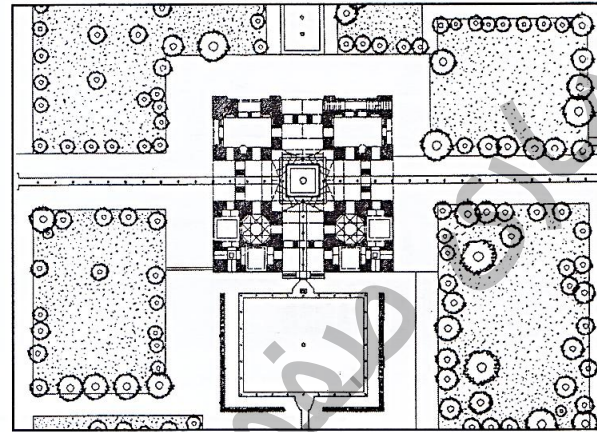
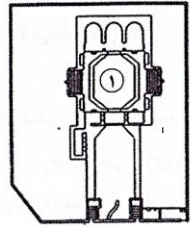

عمارت سردر باغ فین کاشان

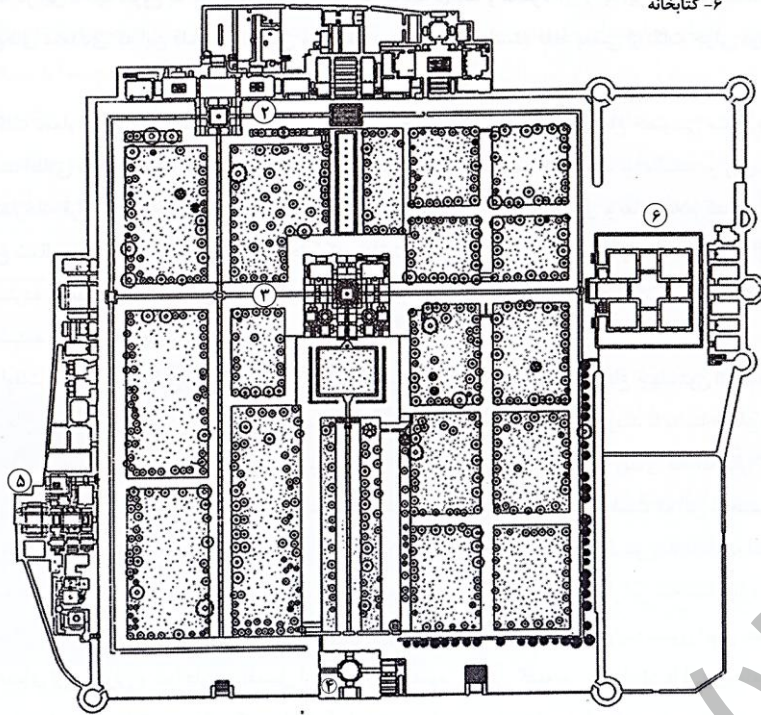

معرفی فضاهای کلیدی:

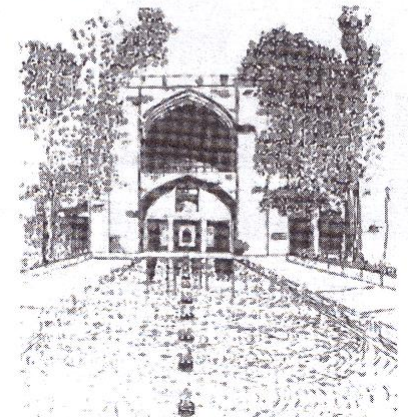
- ۱- چشمه سلیمانیه
- ۲- شترگلوی فتحعلیشاهی
- ۳- شترگلوی صفوی
- ۴- عمارت سردر
- ۵- حمام
- ۶- کتابخانه

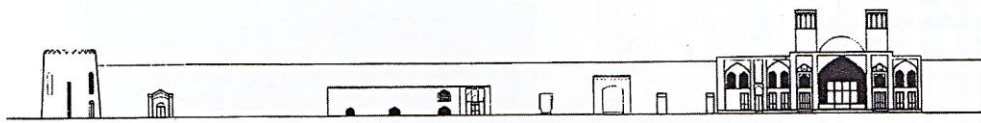
کاشان - باغ فین - عمارت کلاه فرنگی (کوشک مرکزی)

کاشان - نقشه باغ فین

تصاویری از عمارت کلاه فرنگی باغ فین کاشان

کاشان - باغ شاه فین - نماهای جانبی - مقاطع طولی و عرضی

